

32

ცისკარი.

1865

ნოემბერი.

51

წელიწადი მეცხრე.

წოდება თხზულებათა:

- I — აღსარება ქალისა, მარიონ დელორმისა (ხმ.) გრიგოლ ასე-
ულაიისა.
- II — ლექსები: 1, თ. გ. ბ. მ. ჰორტრუთიკედ. კოლხიდეისა; —
2, ა. კ. ბ. ჯ. — 3, შენ გუბნუბი. დიმ. მბერიეისა. —
4, გულს. მისივე. — 5, იუფი. ივანის ასული. თ. აკ. წერე-
თელისა.
- III — მ ა ს ე... დიმ. ჯანაშვილისა.
- IV — სსჭა ჭ სსჭა ანბავი (იხილეთ მუორე გეორგიშვილ.)

ცუილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

ტფილისში

28. თ. მისეილ თუმანოვი.

მისეილ ანანტსვი.

30 თ. ივანე შალვაიკოვი.

თ. დათიკო ერასთავი.

თ. თადეოზ გურამიკოვი

კოსტანტინე ბაღდასოვი.

პრეკასი.

თ. ივანე მუსრანსვი.

ანტონ შამულოვი.

დენ. დუბ. კანტელარიძე.

თ. რამაზ თარსანოვი.

40 ივანე შიზოვი,

თ. დავით ერასთავი.

თ. ივანე მელიქოვი.

თ. რევაზ ვახნაძე.

ოდესში.

თ. რევაზ ერისთავი,

ვოდვეიენის ცისკში.

ნავაგ. პოლკის ბიბლიოტეკა.

ახანოში.

თ. შურაბე ავალოვი.

ლასოდელში.

ბრენ. პოლკის ბიბლიოტეკა.

საწილი მეორე.

მეორეს დღეს ღებარო შემოვიდა ჩემს საწოლში ღ მზოვა ტრემ-
ლიანის თვალებით. მოსატყუებელი ფარდა გადაიწია ღ მანკენა ჩემი თა-
ვი ბიწიერებაში. მე უკვე აღარ შეშეძლო მიმეღო კელი პატროსანის
კაცისა. დაიღუნა ჩემი სიყმაწვილე, ჩემი უმანკოება. დღეიდგან მოის-
ურება კარები ჩემთვის მამიკემის სახლისა, დღეიდგან მომერიდებთან
მეზობლები, ტოლნი, რომელთანაც ვიყავი შემტყპარი სულითა ღ
გულითა სიყმაწვლით.

დილით თერუნა მოვიდა მონასტრიდგან. ის იყო ჩემი მოასლე
ღ გამოძივალა ატლანის კაბით მოლოზნის მამაკება. ის გავიდა
მამან, როცა ღებარო შემოვიდა ჩემთან. დიდხანს იდგა ის ჩემწინ
მუნღებსედ დანოქილი ღ თვალებში შემამტქეროდა გაჩემებული; ის
ჭტომობდა, რომ სიტყვებით ვერა ჭსტმდა ნუგეშს ჩემს მწუხარებასა.
იმან დამიჭირა ორივე კელები ღ მითხრა:

— მარია, ნუ თუ ჩემი სიყუარული ვერ შეგიშრობს ტრემლსა?

— გიყვარდე მე! უთხარ ტირილით: ესლა საჭიროა შენი სიყვარუ-
ლი ჩემთვის, მხოლოდ შენღა დამჩენილხარ მთელს ქვეყანაზედ. —

— გასხომს, მარია, ჩუწნი ხანადლეო ბაღში, გზაზედ რომ შე-
ვიყარენით? —

— რაღათ მაგანებ ჩემს შერცხვენს! უთხარ მე ამოხვრით.

— იმიტომ, რომ მე წავაგე ხანადლეო, მითხრა იმან: წავაგე, იმი-
ტომ რომ შენ ჭსტირი... მაგითი აშკარათა ჭხნანს, რომ ვერ მოგაჭ-
ციე შენ ჩემს კანონზედ, ჩემს ურწმუნო გზაზედ... იქნება მე თუ-
თონ მოვიტყე შენს გზაზედ, ვინ იღის? მანამდისინ გასხეს ეს პატ-
რა ყუთა.

გაკაღე ოქროს გასაღებით მშუტნიერი ზაწაწა ყუთი, კმალითა და სავალით მოტყედილი. დიერთო! რამდენი ბრილიანტის ნივთები იყო, რა მშუტნიერი წყალი ჰქონდათ, რა ბრწყინვალეა ჰქონდათ!... იქ იყო მშუტნიერი ბუკედი, რომელიც გამიკეთა დებარომ თითხედ, იქ იყო ზურმუხტის ბრასლეტი, რომელიც გამიკეთა მაწასვედ, იქ იყო ბრილიანტის ზერო, რომელიც სამდივლს ვაზსკვლავებს ემზავებოდა სინათლით; ის ახვსედ გამიკეთა, აგრეთვე ჩამომკიდა ყელზედ მშუტნიერი მარგალიტის საყბურა.

— ესენი სულ შენი მოგებულია სანამდღეოში, შეუხებოდა დებარო, იმან მიმიყვანა სარკესთან და ჩამხედა. მე კვლარ შევიმარე თავი, რომ სინარულით არ შემეკივლა. მწუსარება ჩემი გადნა; ძვირფასის ქვების ბრწყინვალეობამ გამიშრო აგრეთვე ცრემლი. — ესრე ვართ ყველა ქალნი!

— შენ იცი, მარიონ, რომ მდიდრები ვართ, მითხრა დებარომ; მაგრამ ეს სიმდიდრე უფრო მოგვემატება მამიჩემის შემდეგ. რათ მინდა დაეკარგო ტუტუნურ საქმეებსედ ძვირფასი დრო, რომელიც შეგვიძლიან შევხსწირათ სინარულს ერთმანერთის სიუჟარულიხას!... წამოდი! შენ უნდა დაესწრო ჩემს გაყრაში მოხაწვენ ქალადებთან. — იმან დამიჭირა კელი და შემიყვანა თავის კაბინეტში. მე გარტებით ვნახე, რომ იმ სიტყვაში, იქ ბუსარი ანთებინებინა. გროვა ვერცხლი-სა და ოქროსი ეწყო სტოლზედ ქალადების მახლობელ.

— შირველად უნდა გითხრა, მარიონ, რომ ზატოვცემულმა მამაჩემმა, ამ სამის თვის წინათ, დიდის ცლით მიშოუნა სოვეტნიეობის ალაგი ზარლამენტში. ეს იყო ჰსწორეთ იმ დროს, როცა ჩუტს ერთათ ჩამოგვლით ეპერნიდგან. მამი ჩემის განზრახულება ის იყო, რომ უფრო წავექსებინე შრომაში, — იმ დღიდან საქმისაგან თავს სვეით ვერ ავიღებდი, თუ რომ მივეყოლივიყავ, და დღეში ერთი საათი მდივს მექსებოდა მენის სიუჟარულიხათხს. ესლა სომ მიხვდი, რომ მე ამას ვერ ავიღან და ესლა მინდა სოვეტნიეობის ალაგზედ უარე ვქყო. მე ყველა დამიბარება, ვისიც დავა მეზარა. — იმან დაარაკუნა წარი. შემოვიდნენ ორი მოხამხასურენი.

— არიან ვინმე იმათგანნი, ვინც მე დავები მომანდო? ჰკითხა დებარომ.

— გასლავან, მოასსენეს იმათ: ცხრა საათიდან აქ გელიან.

— შემოიყვანე თითო თითოთ, უბანს იმან ერთსა ჯ შეორე მსახურიკი სტოლთან დაიყენა. — შემოვიდა ვიღაც მოკაჭრეთაგანი რომელიმაც სუთვერ თაგი დაუკრა დებაროსა, სოლო იმან ჭკითსა;

— რა გქვიან ხასულად?

— ნიკოლა.

— კარგი: აი შენი ქალაღები... რამდენსა ჭხთსოვ შენს მოდაკვსა?

— თსუთმეტ თუმიანს კედაკები, უზასუსა ნიკოლამ.

— ჩემთვის რაღა უნდა მოგვცა შრომისათვის?

— მგონია სამი თუმიანი, უზასუსა ნიკოლამ გაუბედაობით.

— სამი თუმიანი? შენ გაგიყვდი? შეუტია დებარომ: მე დავას არ ვიღებ, რომლისაგანაც რცდა სუთს თუმიანსუდ ნაკლებ მერგება... ჭო, ჩემო სავარელო, ამიხათვის მიბმანდი აქედგან შენის თსუთმეტის თუმიანით. ჩაყარე მაგის ქალაღები ცეცხლში! უბანსა ლაქას, რა მიანწოდა იმან რქმები, რომელნიც ჩქარა აინთენს ბუსარში. —

მეწვრიმანე გაყვითლდა. — ბატონო! ეგ რას მიშვრები?... შეჭყვრა იმან.

— მე შენ არ გეუბნები, გამეცაღე მეთქი შენის თსუთმეტის თუნით? აი ფული! მიითვაღე ჩქარა ჯ წადი! დღეს ბეკრთან უნდა გაათათაო საქმე.

მეწვრიმანემ გარცხებულმა დაითვაღა სტოლიდგან თსუთმეტი თუმიანი ჯ გამოვიდა მადლობით. დარწმუნებული ბიძანდებოდათ, რომ მე კედლები გიშოვნოთ ჯ გამოგიგზავნოთ მოდაკვები, მოუმატა იმან.

— ღმერთმა გისხნას მაგისაგან! უთხრა დებარომ.

შემდეგ შემოვიდა სქელი დედაკაცი, რომელმაც დოინჯი შემოიყვრა ჯ დაიწყო სრინწიანის ხმითა:

— ეს რა ამბავია? ქალები სამი საათი უნდა გელადნოთ? ამას ხანაური გახდილობა მოითხოვს?

— დღეს მე ვუბარი დავიწერე ამ ვამაწულ ქალსუდ, უზასუსა დებარომ: ამიტომ გალოდინე სამი საათი შენა, რომ ჩემი ცოლი უფრო კერძოთმენდა ჯოღინსა...

— კარგი, ჩემი საქმე რაგორ მიდის? —

— შენი საქმე ჭხწორეთ დღეს გადაწყდა; მე წავაბე ეგ საქმე ჯ ვარიმას გართმევენ. შენ თითონ შეგიძლიან ავიჭრო, რომ ვუბარის წერა ჯ სხვის საქმის მოკება არ შეიძლება. რად ერთს დღესა.

— წაატე ჩემი დავა!... დატახრობ შე ავასაკო! შედრიალა სქელმა დედაკაცმა.

— რა საკურველია, შენ შეკეძლო კიდევ მოკეგო ეს დავა, თუ რომ ახლაცას გადიტანდი უმაღლეს ალაგსა, უთხრა დაძმუდებით დებარომა; მაგრამ შე აღარ კეისრულობ შენს საქმესა... შენ მეტად ბრყუელათ იქცევი... ჩაყარე ცეცხლში ამის ქალღღებიც! — ღ ეხენიც ბუსრისაჲს კაფრინდნენ.

— ჭი შე ავასაკო! ჭი შე ლევანდო! შეჭვირს ცაცოვებუღმა დედაკაცმა, ღ დანძირა ეტაცნა დებაროსათუხ თიში კელი; მაგრამ მოსამხსნურემ ჭსტაც იმს კელი ღ შეაყენა.

— გაკდე აქედან! უთხრა დებარომა მსახურს, მაგრამ ჯერ მიეცო მაგას თავის დავის ფასი, ოც ღ შუდი თუშინი. —

— უჰ! ამოიქმისა დედაკაცმა: ეგ სსუა არის... მოდი ერთი მოგესვიო, ჩემო ლამაზო! ჩემო კარგო!

— არ მინდა, არ მინდა! შეჭვირს დებარომ შიშით.

— მესმის, მესმის!... ჭსთქუა ღიმილით ღ თვალუბის თამაშობით დედაკაცმა: შენ ცოლთან არ უნდა მეთქო, მართალა... ჯერ ასლი ჯუბარ დაწერილები ხართ... მაგრამ, თუ შემხვდები როდისმე, იცოდე შე შენი მოკალე ვარ... ამ თქმასთან ტუბილათ გაუცინა დებარომა, მადინათ იკოცნა თავის მოჯგუფულს სუთს თითსედ, ჩაიწყო ჯიბეში ფულები ღ გავიდა სტომით. —

— რას ჭთეიწრობ, მარიონ, ღაკების ცადაწვეტასედ ამ გვარად? მკითსა დებარომა.

— სსაცილოა, მაგრამ მკონია ცოტა მკირათ დაგიჯდება.

შემოვიდა მესამეც, რომლის მწუსარეს სსხემ შემოვიწროა გული.

— შენა ხარ, ჩემო საწყალო ბერნარო? უთხრა დებარომა.

— მოწყალეო კელმწიფეკ, უთხრა ბერნარმა: რასაკურველია თქმუნ მიმთუხ დამიბარებდით, რომ მიიღოთ ჩემგან თქმუნნი შრომის ფასი; მაგრამ რა ვქნა, მალაღმა ღმერთმა იცის, რომ დავიღუპე, დავიჭეტი, — აღარა მახადიარა; ჩემი ცოლშული თივასედ წვანან; რაც რამ მქონდა მივეიდმოვეიდე, ღ აი გეუიცები უფალს, რომ ამ ეჭების თუშინის მეტი ვერა ავიდერა, ამასედ მეტს ვერას მოკართმეკ, თუ გინდ თარგი მომბა: ყელსედ ღ დასახრობლად წამიყენაო.

— ეგ ფული შენთუხ შეინახე, ჩემო მეგობარო. შე შენთან სსუა.

ანგარიში მიქებს, უთხრა დებარომ: იტი მარიონ, შენ ღალატზე სიტყ-
დავი ბერნარი?

— მე? გარტებითა გჭკითხე მე: როგორ? მე რა მიქნია მაგინათხს?

— ჭო, შენ, მიწასუსა დებარომ: შენა ხარ უმისესო მისესი ამის
დაღუჭვისა. როცა რომ შენ უეცრად ჩაივლანე სახსლის
ბალიდგან, იმის ერთის კვირას შემდეგ მე უნდა ამ კაცის საქმე და-
მეფარა, რომელიც სრულებით მართალი იყო. ეს საქმე იყო ორი
ათას სუთასის თუმნისა, ესე იგი რაცია ამას შემდეგა ჭქონდა; მაგრამ
მე ის კვირა გავატარე შენს ძუბნაში, შენს კითხვაში ჭ ამის საქმე
არცვი მომტონებია; ხოლო როდესაც მარლამერტი შეუდგინე საქმის
გარჩევას, მე არ ვიყავ მომსადებული ჭ ამის წინააღმდეგის ადვო-
კატმა ვეველში დამამარცხა. ამ გვარად ამის დავა მე ჭ შენ წავსდი-
ნეთ. — მითხარ მარიონ, რას იქმოდო ჩემს ალაგს რომ შენ იყო?

დებარო ადრეულის სმით შელამარაკებოდა, იმას ტრემლი უბრწყინ-
ნამდა თვალში.

— რასაც გუფი გუფინება. ისე მოიქეფი, უმასუსე მე: ტარწმუნებ
ჩემს სიტყვებზედ გუფი უგუოესად გიბჭევს.

— გმადლობ, მარიონ, შენ მისუფი ჩემს ჭარხსა.

დებარომ ამოდლო ქალღლი ჭ რა მიჭხტა ის ბერნარსა, უთხრა:

— აჭ ეს გეჭხილი ორი ათას სუთასის თუმნისა, მეფის საზინად-
რის ემერის სასულსედ. იმას სასავ თავის საკუთარ ხახლში; ის ჩე-
მი ახლო მეგობარია; ის მამინეუ დავითელის ამ ფუფსა; ამაში თუ-
მტა ახილდე თუმანი მეტია შენის დავის ფუფსედ, მაგრამ ეტ მეტიც
შენი იყო, ამიტომ რომ საში საათი მეტი გავლოდინე ჩემს კარებ-
ზედ, ეგეტ ამ ქალის ბარლია... ჩუჭს ესლა გავქითდით, არა ბერ-
ნარა?

მე ვერ ავწერ იმ სიტყვების გაოცებას ჭ სიხარულსა. ის მოესვია
მუსლებზედ დებაროსა. ჭ სიტყვას ვერა ჭზოგებდა მადლობის გამო-
სათქმელად. დებარომ კარებამდინ გაატოლა ბერნარი, ჭ შემდეგ მო-
ვიდა ჩემთან:

— ოჭ, საყვარელო მეგობარო უთხარი მე იმას, ეტ სწორეთ
კეთილმობილური საქმე ჭქმენ... გმადლობ..., რომ არცა მევარებოდი
ესლა შემეფარებოდი მატ ქტევისათხს. —

ღიღეკ ათილდე მოდაკენი შემოვიდნენ, რომელთაც დებარო საჩქა

როთ უთავებდა საქმეს; ერთის კელით ის ფუფს უთელიდა იმათ, მეორეს სელით იმათ ხადავიდარბო ქალადღებს ბუსარში ჭერიდა, ასე რომ რადენათაც სტოლი სუსტდებოდა ფუფით, ეკოდენი ფერფელი ემატებოდა ბუსარსა. — რადესაც უკული ქალადღები გადაწო ღ გაისტუმრა უკანასკნელი მოჩივარი, დეარომ მამინეუ გავსახანა პარლამენტში ქალადღი სამსახურიდგან გადადგომასუდ.

— ესლას სრულებით ჩემს სიყვარულს კვეუთენი, მითხრა იმან. ღ ამაყენა ხასლის ღ ბადის განსმინჯავად. მე ჭსწორად სამოთსესა ვსედავდი: ოცა მოსამსახურე ქალი ღ კაცი უცხოად ჩაცმულნი იყვნენ ჩემს წინ გამოჰმუღნი ღ თერესამ მომართო ოქროს თეფშედ ხასლის განსაღები. იმან წარმომიდგინა თავისი ქმარი ღ არ იყო მოტუეუბული, რომ ამასუდ გამოეცვალა ჩემი კამუზარი. მე დამატარეს ჩემთვის დამსადებულს ოთახებში, რომელნიც ისე მდიდრულათ იყვნენ გამაროულნი, რომ მხოლოდ ხასხლის ქალებს ედგომებოდა იმათში. ბადში უფრო სოცარი სოცრებასუდ წარმომიდგებოდა: დიდრონი სის ჩრდილნი ჭფარავდენენ აქა იქ უცხოად გაკეთებულს სის ფანჩატურებს; დიდრონი აუსებში დაცურავდენენ თოვლებერ თეთრნი წეროები, ყარუატები ღ სსუა წყლის ფრინველნი; აქა იქ ამოდოდა წყლის შადრევანი, სეივნები იყო ავსილი სსუა ღ სსუა მშენიერის ყვავილებით, რომელნიც გამოსტეშდენ ყოველ გვარ ფერსა ღ ხურნელებასა. ყოველი ჩემი აღწერა იქნება სუსტი ღ მკითხველი ამით ვერ წარმომიდგენს იმ მშენიერებას, რომელსაც მე ვსედამდი. ამ უცხოას ხადგურში ჩუჭნ დავიძალენით ქუჭენისაგან: დეპაროს ემინოდა თავის მამისა, მე ჩემის ნათლისა. გსურსთ ავწერო შირველი თვე, გატარებული დეპაროსთან? ეს იყო მშენიერი სსავი, შარად ახალი ღ ხასხარულო, ეს დრო იყო დაუცხრომელი დიმილი ბედნიერებისა ღ სიყვარულისა. დეპარომ დაიჭირა ადგილი იმ ყველას ოსტატებისა, რომელნიც მომიჩინა მე გრავინისა ევრემონმა. უროკებისათვის ფას ვამდეკდი მე იმას მხოლოდ გოცნით. მე უცხოად უერამდი სავარსება ღ უფრო უკეთესად დავმდერდი; ესენი განვივითარე დეპაროს შუამწობით. ჩუჭნ მეტად ბედნიერი ვიქნებოდით, თუ რომ ეს სიმთვრელის წამნი გაგრძელებულ იყვნენ ბოლომდინ. გამოცდილებას ვერ არ ესწავლებინა ჩემთვის, თუ როგორ სსამიმა არის ხან გრძლივი ფინას სავყარულთან თვალი თვალთან. განვლო ექვსმა კვირამ ღ მე შუ-

ვე დებაროს ლაშარაკსედ ვამთქნარებდი; იმასაც მეონია მოაკლდა მსურვალეა ლაშარაკში, ღ ჩუწნი სამოთხე ისე მსიარულად აღარ მიგვანდა. დებარომ მთხოვა, ჩემით ვიაროთ სოღიუო ეკიპაყით შაროქში სსუა ღ სსუა გამოცვლილის ტანისამოსით. მე სსიარულით ვეთანსმე. სშირად გავდიოდიოთ სოღმე ქალაქს გარეთ, იქ ეკიპაყიდგან გადმოვიდოდიოთ ღ მინდვრებში დავსეირნობდიოთ ქვეითი, მსარი მსარს გაყრიდნი. ამან ჩუწნი წაკვაქესა, მერმე შაროყის ქუჩემშიაც ვიწვეთ სიარული ღ გვლარ მოვითმინეთ, რომ წვრილ ტეატრემშიაც არ წაკვულეოყავით სანდასან. ერთსელ ტეატრში რაღაც წარმოდგენამ მიიხიდა ჩემი ყური ღ მე მეტად წინ წაკვეუ ლოყიდაგან თავი. უეცრად ჩემს უგან შემომესმა სმა.

—აა! ეს ის არის, ეს მარიონია!

მე მწრაფლად მივისედე უგან ღ თვალეებში შემეფეთინენ მარკინი ვილარხო, ბესომშიერი ღ სორლენი. მე გავწითლდი სირცხვილით ღ თავი დავლუნე. დებარო მივარდა ამ ხალხს, მოამშორა ისინი. იმანა ქსთსოვა იმათ ნურსად იტყვიან ჩუწნის ნასკის გამო, მაგრამ იმათ სსუა მეგობრებიც მოემატნენ ღ ერთს წუთს ათი ასეთმეტი კაცი შემოგვეყვია გარსა. ისინი გავვირეებით გვეითსამდნენ სდა ვართ, რათ ვიმალებით, აღარ მოემუნენ დებაროსა, რომ ვასმით არ მოეპოტიყნა ისინი.—მოემსადე, ჩემო დედოფალო, მითსრა დებარომ: დირსეულად მიილა ეს სტუმრები ღ ნუბა უბოძე გადმოქსდგან ამით ფეხი თქუწნის სამეფოს სამძღვარსედ. ნასეკარ სხათის შებდეგ ოთხი კარეტა მოადგა ჩუწნს კარებსა, ერთს წუთსედ ჩუწნი მოსამსახურები სულ ფეხსედ ტრიალებდნენ. ჩუწნი სტუმრები მაშინვე ბაღში ჩაიჭრნენ ანთებულის მამსალეობით ღ დამკრებოდნენ აქა იქ სეების ქვეშ ანთებულის სანთლებით; მოისმოდა იმათი მსიარულეა, სიცილი, ყაყანი. ბესომშიერმა დამისელა მარტო ღ მევედრებოდა მივუტეო ის ხუმრობა, რომელიც მოისმარა ჩემთან სსასალის ეკვლეხიამი.

—კარგი, მაგრამ რას ელოდი შენ მაგ გვარის ლაღატობითა? კვიოთხე მე.

—შირველად ამან ჩემო საუჭარელო, შენი ნათლია რომ არ მოსულიყო, ის ვუარის წერა შენ გეგონებოდა კანონიერი.

—რასაკრეველია, ეგ უფრო ცუდი!

—ეს უფრო ცუდი, მაგრამ არა ჩემთვის, არამედ მარგერიტასთვის,

შითხრა ბესომპიერიძე: შენ ის არ გიყვარდა ღ კერც შეიყვარებდი; ერას კვირას უკან გააგდებდი ღ მამინ მე მექნებოდა მომსადებული ღონისძიება დამეჭირა იმის ალაგი. ესლავი მგონია მთელი საუკუნე გაატარო დებააროსთან... სადღა მაქუნ ესლა იმედი?— განა იმიტომ გამოგისხენ მონასტრიდგან, რომ სხუას მოსკვენოდა? ძალიან არ გიკეთებ მე ჩემს საქმეს!

რა ნასა ბესომპიერის, რომ უცინი, იმას მომთხოვა თავის შეკრულობის პირობა, ესე იგი ნუბა კოცნისა. ვერ ბევრი ვასკუნნიე, მაგრამ ბოჯოს მივადე კელი ტუჩუბოედ. ამ დროს მოვიდა ჩუჭნთან სორლენიც, რომელმაც აგრეთვე მომთხოვა ამ გვარივე მოწყალება. ვატყობდი, რომ ეს ისე არ იყო სხეობითი საქლო, როგორც ბესომპიერი, ღ მეც უარი არ უთხარ. სორლენმა სიცილით მითხრა, რომ რიშელიე მეტად მოსარული იყოო, რომ ისე ანასდგულად გამოგისხენით დიდი დედოფლის კელიდგანა.

— ის მანინც გაჭყვა დედოფალსა ბლუჰში, მოუმატა სორლენმა: მაგრამ შენი მარაგა თავისთან კახინეტი შეინახა, ღ ტახტის, რომ შენ თუთონ მიხვიდე იმის გამოსართმევლად, როცა ის დაბრუნდება პარიჟში.

— დაე, მულოდეს! უთხარ მე.

ჩუჭნი სტუმრები დაბრუნდნენ მამსალეობით ღ ჩქარა დასდნენ ვასმამსედ. მე მქონდა დრო იმათის დამინჯვისა. ერთი იმათგანი იყო დანენილი, ბრუნდეს ცხვირით ღ დიდრონის დაშებით. ამას ერქვა თეოფილი ღ შექლო გაბედვით დაეჭირა სასამლოე კამუხართან სიმასინჯეში. ეს პირველს შესედულეზსედვე შემძგდა მე, მაგრამ ის პირველი მეტობარი იყო დებააროსი, რომელიც მეტად ჭკვიანათა ღ მჭვერ მეტყველად ჭზოკება იმას. კვანებს ეს თეოფილი იყო პირველი ოსტატი დებააროსი ურწმუნოების ჭსწავლასში. ვასმამი გაატარეს გიურამისარულად. ვეკლანი ჩემს თვალებს ამკობდნენ დექსეში, ასე რომ ამით დადარებასთან ვარსკვლავებიც დაამტირეს ღ ასე აწყენინეს, რომ მართლა სირცხვილით ვარსკვლავები დაიმაღნენ ღ განთიადმა შემოყო თავი ივანჯვრებში ჩუჭნის ვასმამის დასასკვრავად.

ამ პირველის მიღების შემდეგ, ყოველ საღამოსედ მოკვიდოდნენ ბევრი სტუმრები. მნელი დასაკერი იყო, რომ ვეკლას დაეცვათ ჩუჭნის საიდუმლო სადგური, მაგრამ ვერ არავინ არ გვწუნებდა ღ აჭე-

დგან ვიფიქრე, რომ არც ჩემს ნათლის და არც დებადის მამას არ, ქმნიდათ განსრავა დაქმალთ ჩუქნის ბედნიერებისათვის. ამ დღიდან მოყოლილი ყოველ დღე დაუტანებდით ეკიპუსს მთელს პარიჟში უშიშრად. ერთს დღეს, როდესაც ჩუქნს წაველით რისამე სასყიდლად, ჩუქნი ეკიპუსი შეაყენა ხალხის ტაღისა ტრეკის მედნის ახლოს. შევიტყუთ, რომ მარჯალი ბირონის ცოლი ელენორა მოქვეყნდათ ამ მედნისად თავის განსაგებლად. ეს სატოდავი გაყვითლებული ქალი ჩემკენ გამოატარეს, ის იქნებოდა ოც და თორმეტის წლისა და ჯერ ისევე სავადა ღამისი იყო. რა ვერა ქმარებს რა მსაჯულებმა განსაკუთრებით დანაშაული ამ ქალმა, იმათ დაბრალეს იმას გუდინობა და გადაწვეიტეს ჯერ თავის გაგდებისა იმისი, მერმე მეგდრის დაწვა. ამის ხილვამ მომაგონა ამ ქალის ქმრის სიკუდილი და კვლად გული მიწუსდებოდა შიშისაგან. ხალხმა გაიწია მედნისაკენ და განათავისუფლან გან ჩუქნის ეკიპუსისათვის — მე ცრემლები მდიოდა თავდათაგან.

— რა გატირებს, ის ქალი დაწმუნებულია, რომ ამ მედნიდან შირ და შირ სამოთხეში შეიყვანენ, მითხრა დეპარტამ დატინვით.

— უჰ, დებარა, შენი ურწმუნობა მე გულს მისკოქს. შენ არ დაბადებულხარ მაგ დაუჯერებლობით; შენ კეთილი გული გაქვს... მაგრამ შენ მეტად საშიში შეგობრები გყვანან.

— აა! მე ვხედავ, რომ თუოფილს არა ქმონის ბედნიერება მოეწონებინა შენთვის თავისი თავი. შენ ის არ გიყვარს, ამიტომ რომ მასინჯია, მაგრამ ჩემთვის მაგ მარჯებს არა აქვს ფასი. მე გთხოვ მარიონ, რომ დამარხო მუღვიღება იმ ყმაწულკაცისადმი, რომელსაც მე პარტივს ვცემ ყოველ შეგობრებსად უმეტესად... მარიონ, აი პრესიდეტი შეკრის სასლი, რომელსაც მე ვთხოვ ერთის კაცის აქ ტადმოყვანა ხამასურში და რომლის უცვარი ნახვაც შენ განსამოგნებს. მე მიკვირს, ჯერ არ ჩამოსულა. ჯერ მე იმასთან არ მოვრჩენილვარ ანგარიშსა. —

— ვისედა ამბობ? უთუოთ გამუხარი იქნება! უთხარ მე.

— ქსწორეთ ისა! მე ერთი პლანი მაქვს შედგენილი იმისგამო. მკონია ძაღლის სხენებასედა ის უნდა იყოს! აბა, შესედა სიდასედა? იმასა ქვაკს.

მე გავისედა კარტის ფანჯრიდანა, და მართლა გამუხარი დავინახე;

ის მოკვლად უნებოდა ზრესიდეტის ხასლისაკენ.

როდესაც მინ მოკვდით, მსახურმა გვითხრა, რომ ორი სტუმარი გელითო. დებარომ მთხოვა მე მივსულავიყავ იმათთან, რადგანაც თითონ უნდოდა მოკლამარანა რაღაც საქმესედ თავის მოურავთან ღ მიმის ცლო თერესასთან. მე გავეშურე სტუმრებისაკენ ღ წარმოიდგინეთ ჩემი გაკვირება. როდესაც მე დავინახე ლისა მკლავი მკლავს გაყრილი იმ მღუდელთან, რომელმაც იმას ესრე კარგათ ჯუარი დაჰსწერა. რა ბესომშიერმა დამინახა, თავი დამიკრა:

— მარიონ, მითხრა იმან: მაქვს ზატვი წარმოიდგინოთ ვიკონტეს დე-ფუდრი.

ამ დაცინვისათვის ბესომშიერმა მიიღო ლისასაკან უცხო სილა. შემდეგ ლისა მოვიდა ხარხარით ჩემთან ღ მითხრა:

— ჰსედამ, რა ხასითა ვწურთნი ზოლგონიქსა! მეტე კერეთვე კარგათ ვხმარობ ჩემ კელებსა, როგორც შენი ხათლია გრაციონია... რამისარინ ჩემო სავარდლო მარიონ, რომ ესედამ. ის გარდამესვია. — მე ვაზატვი ამ გარეხილს ბებურსა ჩემი ჯუარის წერა, მხოლოდ ამ ზინობით, რომ მოკვეყანე შენ ხასისავად ამ მშენიერ ხადგურმი, რომელმაც მკონია ჩქარა დაგავიწვა ვოკული მწუსარება... ახ, რა ხასით მოგვატყუეს ამ ბოროტებმა!... ამასთან ესენი რომ კიდევაც იცინიან ამ საქმის გამო, ღ სრულებით არათ მიახნიათ!.. მართლა მე ჩემს ვიკონტთან აღარ ვცნოვრობ... იმ ხამაგელმა თავი დამანება, სულღვან!

— ჰსწორეთ უნდა უამბო, უთხრა ბესომშიერმა ლისას: ვიკონტი წავიდა შორს ხადღაც სამგსავროთ ღ მე ჩამაბარა თქვენნი თავი.

— განუძი! შეუტია ლისამ: ვინ გეუხსება აგრე დაწვრილებით გამოაცხადეო. იმან კიდევ მოამზადა სილა, მაგრამ ბესომშიერმა დაუჭირა იმას კელი და დაუწყო მსრებსედ კონცია.

— მე შემტყვა იმათ მაგერად, მაგრამ არა უთხარი რა. ლისამ მომითხრო, რომ ჩვენსმა ჯუარის წერამ ააყვანა ხადსიო ღ ეს ამბავი მივიდა გერტოლინია დელუინამდინ, რომელმანც უწყოლოდ გამომაგდო შინიდგანაო... შემოვიდა დებარო. ზატარა ხანს უკანაც ზრესიდეტის შევრი ღ ჩემი საქმრო კაშურარი, რომელიც ჩემს დანახვასედ გოცდა ღ ზირ დაღებული შემომტკეროდა.

— დამუჯდვი? უთხრა ზრესიდეტმა კამუსარსა. ამ ქალსა სურ

რომ მადლობა მოახსენო. დაიხრქე ზე კელსედ ემთხვიე: ამათის ზა-
ტივის წყით მოგნეს აქ სამსხური. —

— განა თქვენსა ცდილობდით მარონ, ჩემთვის ამ ადგილის შოვნას?
მიხსნა გამუსარმა.

— თუ რომ შენ მაგაში გარწმუნებენ, უნდა დაუყორო უთხარ მე:
დუბარო ზე ბესომშიაური ჩუწრულუბდნენ ზე იტაროდნენ. გამუსარი
მისწდა რომ, იმას დაჭსტინიან.

— აა, ჭსთქვა იმან: მამ ჩუწნ ვნასამთ... გინაღამ ტუტუტობა ან
მომივიდა ზე არა ვჭსთქვი...

— უნდა გეთქო რამ ჩუწნთვს? ვჭვითხე მე.

— მე?... არა... ესლა ისე რეგვენი აღარა ვარ, როგორც ზირვე-
ლად რომ ჩამოკედი... ესლა ისე ადვილად აღარას ვერწმუნები... რა-
ტომ თქვენნი დედამის ანბავს არასა შვითსამთ, მარონ, ხომ იცით
რომ შადონიდგან მოკედივარ?

მე შემტხვა ზე გავწითლდი.

— მე კელადი მარტონი დავრჩენილვიყავით, რომ ვოკელი გამო-
მეკითხა, უთხარი მე.

— ბევრს ვერას მოგასხენებ, დედამა მუჯდობითა გეგანან, მეტად-
რე დედა... თქვენნი დები ისრდებიან თვეობით ზე არა წლობით, ზე ამ
სამთრის დამდეგს მე განზრასნავა მაქვს ჭუწარი დავიწერო თქვენს
დასუდ უკვლინსუდ. —

— ოჭო! შექვეირა დუბარომ სარსართ: თერესას რაღას ეუბნები?
გამუსარი შეჭკრთა. თერესა?... განა თერესა იბოგნეს?

— რასავკრევიდა. გრტსვენოდეს, რომ ისე დამურე შადონში წა-
სვლას, როდესაც კალდებულება ზე გულის მსურვალება გიბრძანებდნენ
მოგენასა ზე გავგეო რამა იმ საწყლის ქალის ბედი.

ამასთან დუბარომ სარი დაარაკუნა. შემოვიდა მსხური.

— თერესას დაუძახე, უბანა იმან.

გამუსარი დადუმებული მიეშო სვამსუდ.

— აა! შენ ემსადები ამ სამთარს ჭვარის წერასა უკვლინსუდ! გა-
ნაგრძელა დუბარომ: განა რამდენი საცოლო გინდა სტამბოლის თა-
შავ? შენ ერთის ვარდიღან მორესუდ გადადისარ შეველასავით... ჭერ
მარონ დელორში შეივარე, შემდეგ ამასუდ კელს იღებ თერესას
გულისათვს, ზე ბოლოს თერესასაც ივიწებ ზე უკვლინა ტიფარს!....

არ შეიძლება შევიტეოთ, ხად უნდა შესდგეს შენი სამიჯნურო ურტყვობა? ჩუქნ ლაგი გიშოკნუთ თერეწას გუჯასათჳს დ არა შენთჳს... მე შემიძლიან კიდეკ მოგიტევე ვეკლაფერი, მხოლოდ შენ უნდა ისეკ თერეწასკედ ჟუნარი დაიწერო.. შენ უნდა დაიჭირო მამას ლაგი იმ უმანკო ვმაწვილას, რომელსაც თერეწა ატარებს გულს ქვემოდგან.

კამუსარი წამოსტა, თითქოს მორიელმა უკბინაო, დ მრისხანების თვალების ჭყეტიით მივარდა ღებარობა. მაგრამ ამ დროს შემოვიდა თერეწა.

— ღმერთო დიდუბულო! შექვევირ იმან დ მოხვია კისერსკედ კამუსარს: შენ აქ ყოფილხარ, ჩემო გულის ვარდო! ოჲ, რამდენი მწუსარება გამოვიარე. —

— თავიდგან მომმორდი! შედრიალა კამუსარმა დ კელი ჭკრა იმან.

— როგორ? განა ჟუნარს აღარ იწერ ჩემსკედ? ჭკითხა გარცხებით თერეწამ.

— განა მაკთენი ნამუხი კიდეკა გაქუს, რომ მკითხამ მაკას? უთხრა კამუსარმა დ დახტქირდა იმის მუცელს.

— შენი ნებაა, უთხრა თერეწამ: მე არ შემიძლიან ძალა დაგატანო; მხოლოდ დამითვალე შენის ბარათის პირობით ათას ორასი თუმანი. ქალმა ამოიღო ბარათი უბიდგან, რომელსაც გამოართო დუბარომ.

კამუსარი გაუვითღდა ბარათის დანასკესკედ. თერეწამ მტირალის ხმით უთხრა.

— ჩემო სხევირელო, გეფიცები, რომ ჩემი გული ერთგულათ არან შენთჳს შენახული... იმ ვასაკებმა, რომელსაც მომიტაცეს...

— განუმიდი, შე უბედურო! შეუტია კამუსარმა.

— ისარკებლეს ჩემის უღონობით...

— მე ყურს არ გიგდებ!

— ჩემმა ცრემლმა ვერ დაუღბო იმათ გული...

— ჭსტყუი! შეუტია კიდეკ კამუსარმა.

— მე გვეროდი, ვჭკიოდი დ ტემასდი მოხსშველესლად...

— არ დაყენეს მაკ უნამუსო ენას?

— მაგრამ სსქაროდ იმათ ამიკრეს პირი... მამან წამივიდა გული...

— ოჲ, ის ვასაკები, ის უღმითობი! შექვევირ კამუსარმა თვალ-

ტრემდ მოტყუელმა: კმარა, კმარა! ნუ დაასრულებ. ის მიჯდა სკამზედ
და ჩამოიფარა თვალებზედ კელი. ხაწყალს გუღა მეტად სვილი ქქონდა
და მზათ იყო ჭრჭარი დაქწერა ისეკ იმისკედ. დებაროს ზღანიც ამში
მდგომარეობდა, რომ სექმე მიეყანა იქამდინ, დაქწერა ჭრჭარი მა-
თსკედ ბესომშიერის მსგავსად; ვასშამსკედ კარტათ დაეთრო კამუხარნი
და ამ დროს თერესა დაქნასკეპინა მოხვეული თავის ქმართან
გრასქითან. — რასაკურქელია აქ კამუხარნი ცაცოფიანდებოდა და ჩქუჭნ
გვექსებოდა ვრტელი ხაჯანი სიცილისა. მაგრამ მე კამუხარო. შემბრა-
ლდა, იმის დასასკულად ესეტა კმაროდა, რაც აქამდინ აწვალეს. მე აღარ
დავტადე ამ კომედიის ბოლოსა და გამოველავე დებაროს კელიდგან
კამუხარის ბართა, რომელიც დაუფსრაწე ხანქართო და ბესარში შე-
ეპარე.

კამუხარნი გოცდა და მადლობის თვალით შემომსკედა მხარულად.

დებაროს ძალიან ეწეინა, რომ არ დავბოლოვებინე კომედია.

— შენ ესლა თავის უფალი ხარ! უთხარა მე კამუხარსა: თუ თე-
რესა შენსკედ კელს არ ზიღებს, იმასაც იმეჩინე ქმარი ეუოლეა,
რამდენიც შენ ხატოლოები მოკემსადნენ.

ესლა მასკდა კამუხარნი, რომ ოინს უნდა მოხვლოდნენ ამას. ნუ
ქსწუხდებით მაგითი, რომ ჩქარა გათავდა კომედია. უთხარა კამუხარ-
მა დებაროსა: თუმიცა მე ვსქრა სულ მართალა მეგონა და უნდა თქ-
უჭნი სახატლო გაკისდარკოეკ. მაგრამ თქუჭნც სიცილი ტირილად
გარდაგექტოდათ. შენ ამლამ ხასტალიამი (ხანერობაღე) დაიძინებუდი
და შენ, მართონ შემსანებულთ მონახტერში. —

— მიფრთხილდი! უთხარა დებაროს კამუხარსა: შენ მეონია ცო-
ტა მომსოთა სემირობ...

— სრულებით არ! უთხარა კამუხარმა: თქუჭნ მართლან დრო აღარ
უნდა დაქკარგოთ. მე წელანეკ მინდოდა მეტოქო, მაგრამ რა ვნასე,
რომ დამტინით, აღარა გავასსენერა. დამიჯერეთ, თქუჭნ ესლა ზარი-
ეო უნდა დაუტოოთ, და მეონია, რომ ფრანციატა... ეს უფრო გონი-
ერი იქსება.

— გვითხარ, გვითხარ, უფალო კამუხარო! საიდგან მოკველის ში-
ში? კვკითსე მე.

— შენმა ნათლიამ გრატინამ მისწერა დედა შენს წიგნი
შალონში და ესლა მე და ის ერთათ ჩამოგედით ნავით.

— ღმერთო დიდებულო! დედაჩემი!...

— ჯიბეში მაქვს გრაძინიასგან ქიწკრილი წიგნი, განაგრძე კამუხარმა; გზასედ დედაქენმა სხვერ მანც წამაქითხა, მგონია ესლას იმან სეპირათაც იცის. საწყალმა, ამდენი იტირა გზასედა!... მაგრამ ესლას დრო არ არის ამეებსა.— აი წიგნი.— მაგრამ ქურავისკი ნუ ეტყვი, რომ ეს საიდუმლო ჩემგან გაიგეთ, თორემ ყაყუქნას აღარ მომცემენ.

— თუ არ მოგცეს, იმათი გაჯავრებული, მეც არ დაგიწუნებ. უთხრალიზამ ჰეკლეუტათ გაურან კამუხარს გვერდსედა.

მე ისე არეული ვიყავ, რომ უური არ ვათსოვე ამ დიდი ტენრინის ქალის სიტყვებსა. დეპარო წიგნსა კითხულბდა. მე უურებდი იმას ჰ ვხედადი, რომ იმასაც სასე ეტყუებოდა.

— ეს გრაძინიას კელია? მკითხა დეპარომ.

— ჰსწორეთ იმისა, უმანსე მე: რისა უნდა გვემინოდეს?

— ყველაფრისა! უითხრა იმან: ჩუწნ უსრუნველათ ვცხოვრობდით ჰ ჩუწნ მტრებსკი ბნელში უმუშავნიათ. ჩუწნ ესლას უნდა წავიდეთ...

— ეჰ, ჰსთქუა ბესომვიერმა: მე მომხერსებული ვატი ვარ. მითხარი, მართლას ბასტილიაში გისტუმრებენ? თუ სამიჯნურო საქმეებისათხს ყველასი იქ ჩასსეს, მამინ საზურობილში ადგილიც აღარ ექნებათ.

ამ დროს ვარები მოაჯახეს ჰ შემოვარდა თეოფილი უქედო, დავლეჯილის ტანისამოსით ჰ სისხლიანის მკლავით.

— აი ახალი ამბავი!... შექვიერა იმან: ოფი-კაცი მეტი სალდათები ცდილობდნენ აქ შემოსვლას იმ დროს, როცა მეც შემოვიდიოდი. მე წავილეუ ხრძალს სელი, ხან მარჯვნივ ჰ ხან მარცხნივ, ჰ დავკვეტე ალაყაფის კარები... მაგრამ იმ ავანაკებსა კიბე იპოვნეს ჰ მგონია ცდილობენ კედლიდან გადმოვიდნენ.

მე შიშისგან გული მიწყალდებოდა.

— ჩქარა! ჩქარა! დაიძახა დეპარომ! ჩუწნ შეკვიდიან ბალიდან გავიპარეთ.

— ჰო, ჰო! დაუმატა ბესომვიერმა. ბინდლება. შარანტონამდინ ქვეითი შიდით, ორ საათს უგან მე მოვალ თქუწნთან ეკიპაჟით ჰ ფუელით.

დეპარომ ჰ თეოფილმა ცოცხალ მკუდარი წამათრიეს ბაღისაკენ ჰ ჩქარა შატარას კარებიდან გავძვრით შინდოროში. მე ვიყავ ატლასის ბაშმაკებით, სავერდის ტანისამოსში ჰ თმაში შქონდა გაკეთებული

ძრავალი ბრილიანტი. უკვე კარგათ დაბნელდა, როცა შარბით გ-
ვედით წყალში და შეუდგაქით დაწყნარებით სოფლის მარანტონის გზასა.

აი რასა ჭხწერდა ჩემი ნათლია დედა ჩემსა:

«მე იმულებული ვარ ვაცნობო მარიონის მშობლებსა, რომ ეს ქა-
ლი მეტად ურიგოთ იქცევა. არ ეუფრება და აღარც ისმენს ჩემს დარი-
გებსა, სიკეთის მაგიერად, რომელიც მე ამ უმადურსედ დაუთხუე,
კინაღამ მეც თავი მომჭრა ქვეყანაში და თათონაც შერცხვა. მე მინ-
დოდა ადრევე შეთხოვნა თქუწნთა, რომ მოგეშორებინათ ამ ქალა-
ქიდან, სადაც უოველს ნაბიჯსედ უგებენ და ამენ ემაწულ ქალებს
საშიშს მასეში; მაგრამ ამისმა შინძოთნულობითმა შესასვამ მოგკატუე
როგორც მე, კვრუთვე ღირსი მონონსების უფროსი, რომლის მწ-
რუნველობსაც მარიონი ჩავაბარე. ექვსი კვირა დაჯეო მონასტერში,
სადაც თითქოს ჭქონდა სურვილი მონონსად კურთხვისა, ტუეილად
მიეცა ღუთის მოუწარუბას და ღოცებს. და რა ამ გვარად ეველანი
მოატუეა და თვალეი ახუბა, თათონ გაიქცა მონასტრიდან; შემდეგ
გადაეკიდა ერთს ემაწულ კაცსა, ურცხვად აჩუწსებს ქვეყანას ამ დასა-
ძრასისს კავშირსა, შლის ჭკუიდან და ატდენს საქმიდან ამ შატო-
სანს ემაწულს კაცსა, რომლის მშობლებსაც ეელსა ჭხწრის. — ამ შა-
ტიონსანის მშობლების სახელით მე ვთხოვ მარიონის დედამას მო-
უღონ ბოლო თავიანთის ძალით ამ უღირს კავშირსა. მე მსოლოდ
გუშინ გავიკე მარიონის ბინა. მე ვერას ვიკისრებ იმის გამო. მსო-
ლოდ დედამასა აქვს ნება იმოქმედოს ამ საქმეში. მშობელნი უნდა
ზრუნავდნენ, რომ ეს სახელის გატეხა არ გავარდეს ქვეყნად და არ
აგნოს ამან სხუა შვლებსაც, რომლებსედაც მე დღეიდგანვე კვირუ-
ლობ გარდვიდო ჩემი სიკეთე და სიყვარული. ჩუწნ უნდა მარიონ
ჩავაბათ შემნახუელთ მონასტერში, საიდგანაც ადვილად ვეღარ გამო-
ინარება, და იმისი მიკნური გაიგსაგნება რამდენიმე თვე ბასტილია-
ში, სადაც იმას ექნება დრო მოთქმებისა — შრომა ჭხწრობს გარყენი-
ლებასა თუ არა.» —

ღმერთმა გვიბრალა, რომ ეს წიგნი კამუსარსა ჭქონდა და დრო-
ზედ გადაგვარჩინა სიფათს, რომელსაც უამისოთ უაქველად შევემთს-
ვედით.

იმ დროს, როდესაც ჩუწნ ვცდილობდით დავმალუღვიყავით უში-
შარს ალაგს, სალდათეი შესულიყენენ ჩუწნს სასლში და უნდოდათ

-67-

უკვლავნი იქ შეოფხი დაეტუხაღებინათ. ბესომიერი ღ ჰრეხიდენტი ძლივს განთავისუფლებულ იყვნენ იმათვან, ისიც მსოფლოდ მამინ, როცა თავიანთი წოდება ეთქმათ. ღისას თავის უტუნურებით მიეღო ჩემი სახელი, ჩემს მოსამსახურებსაც არ გამოეყვანათ საღდათებო ამ შეტოამიღებისაგან ღ ამათაც დაეჭირათ ღისა ღ კამუხარი ჩუჭნ მკეირად, ღ წაეყვანათ საზურობიღეში.

ბესომიერი დაბრუნებულიყო თავის სახლში, შეებმევიინების თავისი სამკსავრო ორის ჩასაჯდომი კარეტა ღ ვიდრე ჩუჭნ მივიდოდიოთ შარანტონში, ის უკვე იქ დაგვისვდა, ღ ფოქტაში აბმევიინებდა ცსეებს ეკიზაუში.

— სიფრთხილისათვის ესეც მოგიტანე, ძარიონ, მითხრა იმან ღ ტაზოიღო იღლიიღგან ჩამოსავარებული მასკა ღ აბრანშუმის ეახლანსა. იმან აგრეთვე მოგვცა ღარიგება, საით ღ, რომელ ტსახედ უნდა გვიარსა. ორი დღე მოგინჯებათ ვიდრე ღოტარინგიაში მიალწევთო, იქ თქუჭნი მტრები ვეღარან გააწობენო, ეს თავისუფალი ღ სტუმრის მოყვარე ქეყანა არის, რომელიც არ ეკუთვნის ფრანცისასო. აგრეთვე თქუჭნ ჩამადანში ჩამიღვია საში ათასი ოქრო, რომელიც მეტი არ არის მკსავრობაშიო.

— შენ ძვირფასი კაცი ხარ! უთხრა ღებარომ ბესომიერსა: ყოველი ფერი მოგიფიქრება.

— თითქმის ისიც არ ღავიწეება, რომ მე წამართო შემთხვეულება თქუჭნთან გამოყოლისა, მოუმატა თეოფიღმა: მსოფლოდ ორის ჩასაჯდომი ეკიზაუი მოუტანია. —

იმედს ნუ გადაწევეტ, უთხრა ღებარომ იმას: მე ესღა მოსარული ვარ, რომ შენ ჰარიყში რხები; შენ მამა ჩემი დაამძდე; ჩუჭნი სახელი დაგეტე; მოსამსახურები დაითხოვე. გრასენისა ღ თერესას გარდა, რომელთაც სვალვე გამოგვიტსახენი ჩემით ღოტარინგიაში; სახინადარს ემერის გამოართმევე ჩემის ფულიღგან საში ათასს ოქროს ღ დაუბრუნებ ბესომიერსა. შემდეგ, როცა მოიღლი, შეგიღლიან შენ ბმწეიო, საღაც ჩუჭნ ვიქსებით, —

ბესომიერი ღ თეოფიღი გამოგვეხლმენ ღ დაბრუნდენენ ჰარიყში, ისიც არ დაავიწყდა ბესომიერსა ეთქვა ღებაროსათვან, რომ იმან გვარი გამოიგვალოს ღ მეც თავის ცოლობით მიტაროს თან. ღღეიღგან ღებარომ მიიღო წოდება მისიო ქერუსვე.

შე ჩემთ დაუძაღვე ბესომიერსა, რომ იმან მოასკრეს თეოფილის განმორება ჩემთან.

— მარია, მითხრა ჩურჩულით ზოლოტნიკმა: სიყვარულს ფრთები აქვს; შეიძლება, რომ ოდესმე დებაროსაც მოუნდეს გაფრენა; მაშინ მარია, როდესაც მარტოობისაგან მოპყრდები, როცა ტრემლიც შემოგაკლდება, როცა გულიც დაგიშვიდდება, მაშინ შემიძლიან მარია, მოგნახლო და მწუსარებისაგან გაგართო?...

— მე არა მგონია, რომ ჩუქნს სიყვარულს ოდესმე ფრთები გაშობას, და თუ რომ მართლა შენი სიტყვა აღსრულდება, შეგიძლიან გამძაბროთ მწუსარებისაგან, უთხარი მე ღიმილით.

ჩუქნს ჩავსხედით ეკიშაჟში. იზოლშიკმა გამალა შოლტი და ცხენები წავიდნენ გრილით. — ორს დღესეუდ გავედით ხაფრანტუთის სამხლვარს გარეთ. მივედით ქალაქს ნანსში. ამის ხიანლოვეს იყო მამული ბესომიერისა, სადაც ჰხცხოვრებდა დედა იმისი, მარკიზა, მოხუცებული, პატროსანი და ღუთის მოყვარე ადამიანი. ამასთან წიგნი ჰქონდა დებაროსა ბესომიერისაგან, რომელიც ჰხწერდა მას, მიგვიღოს ისე, როგორც თავის შვილები. — მართლაც, როცავე მივიდოდით სოლმე მარკიზასთან, სისარულით არ იცოდა რა ექმნა, რასაკვირველია იმან არ იცოდა ჩემი მსუბუქი კავშირი, რომლითაც შეერთებული ვიყავ დებაროსთან; იმს ამის ცოლი ვებრუნე. დებარო სშირად დადიოდა სოლმე იმით მამულში ხანადიროთ. რამდენჯერმე თუთ ლოტარინგის გერცოლმა დაგვპატიჟა თავის სასახლეში. მე ნანსში გავიცან პატროსანი ჯეკანოზი, ღუთის მოყვარე, საღისის მოწველე, განათლებულის ჰეუთი, რომელსაც მთელი ქალაქი პატივს ჰხცემდა და მიანდათ წმინდანათ. — მე სშირად ვამლეკდი სოლმე ამ სულიერს მამას ფულის გლანსკების და ქერივ ოსრების დასარეგულად. — მე ვცდილობდი, რომ ამის შემწობით მომეჭტია დებარო ხარწმუნობასეუდ. შირათაცა ჰქონდათ სოლმე ამათ ამ საგანსეუდ ღაპარაკი.

— მე არ შემიძლიან ვერწმუნო იმან, რაც არ მესმის, უთხრა ერთხელ დებარომ ჯეკანოსსა, როდესაც ჩუქნს ხამნი მინდორში ღავდიოდიოთ.

— ჯეკანოზი დანახრა, მოგლიჯა იმან ერთი ოდოში ზურისა და რა ჩუქნსა დებაროს, უთხრა: ამის ერთს მარტვალს მიწაში ვაგდებათ, იქ ის ღვება, შემიდგე აძოდის პატროსა მცენარი, ის იხრდება, ისხამს

ორმოც სამოცს მარტყალთ, ოქროვანდება მზის ქვეშ და შემდეგ ჩუქნს გვაცნობურებს. ხსენს მითხარით, გესმის ამ მარტყლის ამოხვლის ხადუმდობა? ან იმისი დაბადება მიწაში? — ეს არის საიდუმლო ღმერთისა, რომელსაც ვერ ვხვდებით, მაგრამ უმისლოთი ვერავინ ვერ ვხვდებით. შენ შენი ჩასხვა გაცივია, ან შენს შობილებსა ქსროდნიათ?... უჭათ-მით ვერცხი არ იქნება, უკვერცხოთ ქათამი; მამხადამე ერთი მყო-რესაცან არის. ვინ გახინა, ან რომელი გახნდა შირველად?... თუ რომ ეტ ბუნების საქმი არის და არა ღმერთისა, რატომ ესლაც არ მოქმედებს ის ბუნება? მე ვხვდები, მე ვიქნებო, მამხადამე ვარ, მე ვანხებო! თუ მე ვარ, მამხადამე დიერთიც არის! —

მრავალმა ამ გარმა ხაუბარმა მოხსნდრიკვს გული დებაროსი. სმირად მოდიოდა სოღი იხ ევექსიაში, თუქმაც არა ღოტულობდა, მაგრამ რივანათ იღვა. ეს უოველი ამტვიცებდა, რომ ის მოქცეო-და ჭეშმარიტს გზასედა. მამინ მე იმედი შექმეოდა, რომ ჩემსედა ვუქარს დაიწერდა. —

განგლო ჩუქნსმა აქ მყოფობამ წელიწად ნახევარი. შარბიედიგან ხა-ნუგეშო ამავე არა მოკვდიოდა. დებაროს ვატყობდი, რომ თან და თან ცივდებოდა ჩემთან. ამ დროს ქალაქში გახნდა რაღაც სხეულება, რომელიც მუსრს ადენდა ხალხს! დებაროც გინაღამ შეიქნა იმისი მხსვერული. ისე ავთ გახდა, რომ აღარ გვეგონა იმისი მორჩენა. დეკანოზი და ექიმი განუშორებელი ჩუქნსს იყვნენ. დიერთმა გადმო-გვხვდა, სიუმაწვლის ძალამ დაამარცხა სხეულება. სამიშროება გათავდა; ავთმყოფს ჩუქნსკენს ქონდა შირი. ამ დროს უეცრად მოვიდნენ ბე-სომშიერი და თეოფილი. დებაროს სისარულისხვან თუ დევეისხვან გული შეუწესდა. ჩემს წივილ გივილსედა ექიმი მოგვექველ დასამშვი-დებულად: სხეულება აღარ არის სამიშოვო, მარწმუნებდა ის.

— გესმისთ? უთხრა თეოფილმა მოძღვარს: ესლა ჩუქნსთხნ საჭი-როდა არის მსოლოდ სხეულის მეურნალი... ხუფისთხნ საჭირო აღარ არის თქუქნსი მხანურება... ძალიან მოკეტქვეია ჩემი მეგობარი! გიდევი ვარტი რომ დროსედა მოვხწარი... მშედობით ბმანდებოდე... ჩუქნს ღმედლები არ გვიყვარს, მე ეტვიცა მჭუქს რომ თქუქნსს სმირს ვინიტებს უყრო ავთ გაუსდით ჩემი მეგობარი. —

— შენ ხადგან მოგდის ეტ გამბედაობა? შეუტეი მე თეოფილსა. ის გოცდა ჩემს ხიანსლეხედა და წაიბუტბუტა:

— მოინათ, თქვენს უნდა იტოვებოდა ჩვენნი ჰარნი ამ გვარებაში.

— მე ვიცი, რომ შენ ბოროტი და ამის დამტყუებელი ხარ!.. დედა-
რო გარდასწავლის გინ უნდა გაგიდევს ამ სასლიდგანს: მე თუ შენ!
მანძილის დარჩით აქა, ღირსო მამა, მოუმატე მე, რა მიუბრუნდი
მოდებარს: წმიდამან არ უნდა დაუთმოს ალაგი ეშმაკსა. —

— ჩემო შვილო! მითხრა მოძღვარმა: შენ მეტად გულოფიცხლად შე-
სარხლება მე: ჩვენს ქრისტეს მსახურნი, დახვეულები ვართ მოვითმი-
ნოთ მაც უკარი წყენა, მაგრამ მე მანტა ბოლომდის აღვასრულებ
ჩემის წოდების ვალდებულებასა. ის მივიდა ავთიმოლოფთან, აიღო მარ-
ჯვენა კელი და რა აკურთისა, წარმოხტო იმან დუთიური ხიტვენი,
რომელნიც მიუტყვეპენ კაცსა იმის შეტოდებასა. შემდეგ მიუბრუნდა
ის თეოფილსა და უთხრა:

— შვილო ჩემო, რაც რომ სადმერთთა ცაში და ქვეყანაში გაფიცებარ
ენადო მეორეთ დაღუბო ეს ხუდი! ეს უკვე დაუბრუნდა ღმერთსა, და
ხუდარ ენდები მიბრუნო ტყუილს გზაზედ.

— სა! სა! სა! რასაკურთხედა! შეგიძლიანთ მენდოთ! უთხრა თეო-
ფილმა სახსრით.

დეკანოზმა მწუხარებით დაიკრიფა გულზედ კელები და შესკდა ცა-
სა. მე მივედ, დაურთე და კოსოვე მაკურთხოს. იმან აღასრულა. სა-
ტოდო შვილო ჩემო! მე კიდევ მოვალ სკალა; ქსიტქა და გავიდა. —

მეორეს დღეს მოვიდა ის; მაგრამ ჩვენნი სახლის კარი იმისთვის
უკვე დაიკეტა, თეოფილი მოძვრის მე და ურწმუნოების მსხვერპლი
იმან თავისკენ მიიქცია.

— მართონ, მითხრა ჯეპარომა: შენ მიაყენე შეურაცხება ჩემს ერთგულს
და საუკეთესო მეგობარს; შენ კარგათ იტოვი, რომ მაც უკარი ქნე-
ვა შენი მე მაწყენდა. — მე თუ ავთიმოლოფაში გამოვცხადე რამ დუ-
თის შიში, ძლიან ვსწყენარ და კიდევ მცხვენინან... მე ამბავი მომი-
ტანეს, რომ მამა ჩემი ავით არის და სასიყუდილოთ ემსდება; ერთს
ჩემს დანახვას შეუძლიან დაუბრუნოს იმას ხიცოცხლე. ეჭმი მაწმუ-
ნებს, რომ სამის ღლის შემდეგ შემიძლიან მოსაჯრობა. მე წავალ
მართლში ხელხელა; მაგრამ ჩემო საუვარდლო, შენ კერ წავიყვან...
უნდა ისე მოახერხოთ, რომ მითომ მე და შენ გავიყარებით, თი-
რემ მამაჩემი თავის ქანებას მე აღარ დამიტყუებს. შენც აქ კვლარ
დარჩები, ამიტომ რომ ჩვენნი საცდელი გამოცხადება და განკურ-

ცულება. დღესვე წასვალ შენ იტალიაში, ღ მომიტევი მე ფლორენციაში, ხადაც მე გნასამთუ შევიძლება ღ თავს დაეასწეკ მამა ჩემსა... ბესომშიერი გაგაცილებს ცოტა ოდენ გზასა.

მე შეგერთი ღ გავოცდი ამის გავიგებასედა. მე სიტყვა ვუღარა გვწოვე გამოსათქმელად, მრისხანებით გული მიდუღდა, მხოლოდ ცრემლით უწინააღმდეგე ამ საზიზღარს ღ მოულოდნელებს ბედის ცვლილებას.

— მე არ მინდა ბესომშიერის გამოცილება! შევწყვიტე მე: ჩემს ზვალში ეტეც ისეთი საზიზღარია, როგორც თეოფილი.

— როგორ, ძარბონ? მკითხა დუბარომ.

— ისე, რომ ბესომშიერმა ნახა, როგორც თქვენმა ჰატრიცემულმა მეგობარმა აწყენინა სამღრთო კაცსა ღ ერთი სიტყვა არ გაჭსტა თეოფილსა იმის განსამართლებლად!

— შეიძლება ვიფიქრო, რომ შენ თხოულობ ჩუენის კავშირის გაწყვეტას, მითხრა ცივად დუბარომ.

მე კვლად ამოუშვი ტირილი. ამის მეტი ნუგეში არა მქონდარა.

დუბარომ გამომიგზადა, რომ ჩუენი მოსამსახურები მე გამომიკვებან. ის მეტად ცივად გამოამესაღმა. მერე მე შეველ ჩემს ოთახში თერესათი, მომსადებუღვიყავ სამეზავროთ. ბესომშიერი ცდილობდა მარტო ვენსე მე, მაგრამ მე ასლას არ მოურავი ის ჩემთან ღ არც გამოკვსაღმე. შუადღისას მე ჩავვექ კარეტაში ღ ჩავისვი თერესა. იმისი ქმარი ტრანსენტი ევიზიუს უგან მოიკუნტა თულეუში გასკეული. მკითხველმა რისაკურველია იცის, რომ მე არა მაქუხ იმ გვარი ხასიათი, რომ დიდხანს მიგვეყოლოდი მწუსარებასა. ჩემი თერესაც ისევე ისე მხარული ღ ქარბანი იყო. იმის ვუბლობა არა მწყინდებოდა ღ მართობდა მეზავრობის უხიამოვნებაში. რომელ ქალაქმიაც ვა ჩამოვსებოდი თ სოღმე, უთუოთ ორი საპი საყურელი გამოამინდებოდნენ, რომელნიც არა ზოგადნენ მხურვალის სიყვარულის განცხადებას თავიანთ მოწერილს წიგნებში. მკონია ამიტომ ვბუდამდნენ ჩემთან ამ გვარს კადნიერებასა, რადგანაც მხუდამდნენ მარტო მოგზაურს, მხოლოდ ერთი გოგო ბიჭის სინაზრად. — მე ყოველ მოწერილ წიგნებს ერთს ჰატარა ყუთში ვავროკვბდი; ზოგს არცვი გხსნიდი ღ ისე დაბუჭდილება მინდა მეჩვენებინა დუბაროხათუს ღ მეტნობებისა რაოდენი სათხოებიანი ღ ერთგული ვიყავ მე იმისი. — ერთს დღეს ეკიზიუი გამიტყდა ღ იმის განსაკუთებლად ჩამოგხდი ჰატარ

რს ცისიან ქალაქში, რომელსაც ქქეიან ჟი. აქ მისაა ერთმა ღამისის ხსისი უმაწვლმა გაცმა, ჰროკურორმა, გვარად ლებრენი. — ამან შემამფიცა, რომ მისათ არის დღესვე ვიჭარი დაიწეროს ჩემსედ. — მე სიტყვით უთხარ, რომ თანასმა ვარ იმის თსოვნაზედ, მსოლოდ მოვიცდი, რომ სამოცი წლისა გავსდე მეთქი. — იმანდ შემომფიცა, რომ მოვიცდიო. — მამინ დაწვწოხდი, რომ იმას უთუოთ ტვინი ჰსტკიოდა.

თერესამ ერთხელ მითხრა, რომ ყოველ დღე შორი ასლო ერთი კარეტა მოკვდევს ჩუწნაო; მართლაც იმან დამანასა შორს მომავალი სამკხავრო კარეტა, მაგრამ რით დამტკიცებინა, რომ ეს კარეტა იყო ისევე ისა, რომელიც გუშინა ვნახეთ. —

დებაროდ, რა იანგარამა დრო თავის მორჩენისა ჯ შარიყამდინ მისვლისა, მითხრა რომ ჩუწნის გაყრის შემდეგ ერთს თვეზედ მიიღებ ჩემს წიგნსა ანუ აიოსტში ანუ ქალაქს უჩეკვამაო. — მე მიველი ამ ქალაქში ორს მარტსა ჯ ანგარიშით ერთი კვირა გიდეკ აქლდა, ვიდრე დებაროს წიგნს მივიღებდი. მე გადავწვიტე, ეს ერთი კვირა აქ შემეცადნა ჯ შემესვენა. თერესა გავგზავნი ხსლის დასატყარად ჯ იმას ეშოვნა ჰატარა ხსელი ტბის ნაშარს. აქედან მე ვსტკებოდა ხსნილველით მშუწნიერის ადგილ მდებარეობისა ჯ ალბის მთის სისლოვით, ერთს ხდამოზედ ხსლას ოფანჯარა გავადე. ჩანგს უყრამდი ჯ დავმელოდი. უცტრად შემომესმა წელის შრიალი ჯ მამინვე ვიდასიც კელმა დასლო ოფანჯარაზედ დაბეჭდილი წიგნი. მე შევამტნიე სიბნელეში, რომ ეს იყო მალალი კაცი მეთვეის ტანისამოსში. მაგრამ მეტად კეთილშობილურად დამიკრა იმან თავი ჯ მსწრაფლად გაცურა ისევე თავისი ლოდკა, რომელმაც იჯდა. — ეს წერილიც მიუმატე იმათ, რომელიც ეყარენ კელ უსლეგელნი ჩემს ყუთში. —

ჩემის მოსვლის დროს ქალაქს უჩეკვამი, აქ დიდი შიში იყო ერთის განთქმულის ავასავიხასგან, რომელიც არც ერთს მოგზაურს თურმე არ უშუებდა გაუტარტყავს; მაგრამ ერთის კვირის შემდეგ თქვენს რომ, მართებლობა ჰსდევნის იმასა ჯ შორს გარდუსეწიაო. ამ სიშუმას გამაბედვისეს უჩეკვიდგან ტახვლა, ამიტომ უფრო, რომ აქ დებარდს წიგნი არ, მომივიდა. დღე იყო ცივი ჯ ქარანი; თერესას ტუბილათ ეძინა კეიბაქში; მე ჩემს განსართობლად მოვიხლომე წავითხვა იმ წერილებსა, რომელნიც ყუთში მქონდა. ჰლალ ბედზედ ერთი წიგნი ამოვიღე, რომელიც დაბეჭდილი იყო უბრალოდ, მოქალაქისა.

გან მიწერილივით; მაგრამ ნაწერიკი აღმოხნდა წვრილის უცხო კელით რამდენიმე სიტყვა: «ნუ თუ თქუენს გოხიათ, ჩემო მძვენიერო, რომ დეპაროს ისევ უუყარხარ.» — ამის მეტი არა ეწერა რა.

გადავქექე უთო და ვადევ ვახსე იმ გვარივე ბეჭდით დაბეჭდილი წიგნი. ესეც იმ გვართვე მოვლე იყო. «არა, ჩემო საყუარელო, იმას აღარ უუყარხარ, და მე ჩქარა გეტყვი რისთვისაც.» მე დაუწვეე მესამე წიგნსაც მუხან, მაგრამ აღარ იყო არც ერთი იმ გვარის ბეჭდით. მე არა მესმოდა რა ვახსენ იყო ეს მოწერილები. უეცრად მომაგონდა თერეზას ნათქვამი ეკიპაყი, რომელიც ჩუენს მოგვადეკდა ხოლმე მითამ. — მე მაშინვე ჩამოვსწიე მინა ჩემის ეკიპაყისა, გავუკე თავი და შევხედე უგან გზასა. — მართლაც შორს ვადევ მოხანდა ეკიპაყი, და მე მუხანს, რომ ის ისევ ის არის, რომელიც ადრე ვახსე. მაშასადამე ამ უცნობ მგზავრსაც შეუტდია ყენეკაში იმდენივე, რადღინი ხანისც მე იქ ვიყავ. მაშასადამე იმას ჰსცოდნია დღეცა და საათიც, საიდგან როდის გამოვდივარ? ეს გამოტანას ემგზავებოდა. მე განვიზარავე შეკაცადო იქამდის, მანამ საიდუმლო ეკიპაყი ჩუენს გავკანსრობდა და გავჩუენებდა შიგ მკადამს უფაღსა. ამის გავლის ლოდინში მე გავსენი ვადევ რამდენიმე წიგნი; ბუერი იმათგანი სხსატილო იყო. ერთი უფაღი მწერდა, რომ, იმას აქებს ჩაბარებულა უზოგნო საყუარელი კინიზო მონაკოსა. «მე უკვე მოვიარე მთელი იტალია, პრუსია და ნაწილი ფრანციისა: მაგრამ არსად არ შემხვედრია ეტრეთი მშუენიერი თვალები, როგორიც შენია. თუ რომ გსურს დამიდოთ რამ პირობაო, მე მსათ განლაგარ უკვლავეში გეთანხმობო.» უცნობი მწერდა, რომ ის დამიწეებს ლოდინს ყენეკაში. — მე გულით გამეცინა და ვიფიქრე, რომ უთუოთ ეს მოგვადეკდა საიდუმლოს ეკიპაზით. — ვადევ დაუწვეე კითხვა სსუა წერილებსა. უეცრად, რა თვალი გადავავლე ერთს წიგნსა, მე შევკეულე შიშით. თერეზას გამოვლვიდა. — ღმერთო! რა იყო? მკითხა იმან, რა მნასა რომ თუერი წამსვლოდა.

მე ღონე არა მქონდა მუხანსუნა; სიტყვები გამიყინდნენ ტუხებზედ; მე მხოლოდ თითით უჩვენე, ვისი სახელიც ეწერა წიგნზედა.

— მარქ უნტერკალდი! შეუვიარა იმანაც და თითონაც გაუეითღდა.

— რა, ვგანაკების ბეჭადი, რომელსედაც ღამარავობდნენ ყენეკაში და რომლის შიშითაც კანკალებს მთელი მკვიცრარია!... ჩუენს დავადუენით... თერესამ გამოამართო წიგნი და კანკალით წაიკითხა:

«სვალ მე წამოვალ იმ გზასევე, რომელსედაც გაცივლის მშუქნიერი მომღერალი ტბის ასლონ სხსლისა, რომ წარუდგინა იმან სარკი ჩემის ზატვიცნიემისა ჳ გწსთსოვო ერთი მოწყალება, რომელსაც იძედი მაქქეს, მე უარს არ მეტყვის. მარქ უნტერვალდი.»

— მოწყალება! იმის მოწყალების თსოვნა ის იქნება, რომ ან დგბსოცს ან რაც რამა გვაქვს წაგვართმევს! ჳსთქუა თერესამა.

— სვალ, გესმის თერესაჲ?... სვალ ნიშნამს, რომ მათომ დღეს. ეს გუშინდელი წიგნია.

— ღმერთო! უნდა უკანვე გავბრუნდეთ, ჳსთქუა თერესამა. იმან მაშინვე გაქყოფან ფანჯრიდგან თავი ჳ უთსრა ისეოშნიკს: ქალბატონი შეუძლოა შეიქნა ჳ გასოვს უკანვე დაბრუნდე უქნევაში... ათ ოქროს გპირდება თუ ერთს საათს მიგვიყვან.

მაგრამ იმ წამს, რადესაც ისეოშნიკს უნდოდა მოგბრუნებინა ცხენები, ვილსნიმაც სმამ უბძანა იმან «შედექიო» ჳ რეტი მეტი დამბაჩა დაუმიზნეს იმან. — ამ დროს ჩუწს ვიყავით ვიწროს სეობაში. სშირი ფიჭვის სეები ახნელებდნენ ორივეს მსრით გზასა, ჳ კლდიდგან სრიალით ჩადიოდა ღრმან სევი წყალი, რომლის სმაც აუჩუებდა ჩუწსს კვილსა.

ცხენოსანი მაღლის ტანისა, საუცხოვობ შავის ცხენით, მოასლოვდა ჩემის კარუტის კარებსა, საუვარლად დამაკრა თავა. მე მაშინვე ვიტან იმაში ტყუილი მეთევსე, რომელმაც წიგნი გადმოძლო ფანჯარაში ტბიდგან. მაგრამ ესლა ის იყო ჩაცმულია, თითქო საბალოთ მომსადებულაო. ეს იყო თვთ ვასაკების ბელადი უნტერვალდი. ამან ანიშნა ჳ ორი ვასაკი მოვიდნენ ჳ გააღეს კეპაყის კარები. ბელადმა გაწდილობით გვთსოვა გადმოვიდეთ კეპაყიდგან, ოთხმა გაცმა მოიტანა ტყავის ტანტრევანდი.

— ჳსეადამთ, მითსრა იმან მე, როგორ დანიშნულს ვადსევე გიანელი თქუწსს სანსავად. მე დიდად მაღლობელი ვარ, რომ არ მაჩვენეთ თქუწსნი უნდობლობა. —

— რა გინდა ჩუწსგან, მოწყალო კელმწიფეჲ? გვითსე მე კანკალით.

— მე გთსოვთ, მშუქნიერი ქალებო, მსოლოდ ჳტივი მტეთ ჳ გამიკეთოთ ვიზიტი ჩემს სამიფლობელოში. რადგანაც თქუწსნი კეპაყი ვერ ავიდოდა იმ გზასევე, ამისათვს მე მოგიმსადეთ ტრანტრე-

ვანდი.

— თქვენსი თხოვნა რცის დამბანით კელში ისეთი დამამშჯდებელია, რომ ჩუქნ ან შეკვიდიან უარი გითხრათ.

— დამალეთ დამბანები! შეუტია ავანაპებს ბელადმა, ღ ენჯენით ფრთხილად ჩაიყვანოთ ამ სეკში ეს ქალები.

ამ დროს მოისმა შოლტის ჭასატუსი ღ ეკიზაყის გრიალი, რომელიც თავ გაწირულებით მოატყენებდა. ეს იყო ის საიდუმლო ეკიზაყი ღ რაკი მოგვასლოვდა, მამინკე შესდგა. შიგ მკდომი კაცი ელდასავით გადმოხტა იქიდვან, იმიშვლა იმან სრმალი ღ შეუტია ავანაპებსა.

— ნუ გაჭყეები, მარიონ! ყვიროდა ის: შეუმაგრდი ვატარა ხანს! ესლავ ამოგწვევტ მე ამ ძაღლებსა!...

ეს იყო ბესომშიერი. მე შიშით ღ განცუფრუბით შეკვილე.

— თქვენს იცნობთ ამ კაცსა? მკითხა უნტერვადმა.

— ან, უბედური! ყვიროდა მე: მოჭკლამენ... ერთი ოცში რას გააწეობს. უშველე! უშველე, თუ ღმერთი ცწამს!... ეკ ჩემი ქმარია! მონხი ძერუსავი.

— გარე შემოერთემენით მაგას! შეუყვირა მადღის სმით ბელადმა, იარალი აჭყარეთ ღ არა აწნოთრას კია!

მაგრამ ბესომშიერი იქნეკდა ხმაღს, როგორც ცოფიანბ ღომი. იმან სამი კაცი უკვე მიეწინა: ბოლოს დიდის შრომით გაატდებინეს იმან კელიდვან სმალი.

— მეტად მაგარი გელი გქონია! უთხრა იმან ბელადმა. შენთან განლობა ცოტა მკირად მიღირს; ბუდნიერი ხარ, რომ ამ ქალის ქმარი ყოფილხარ! მე საჩქაროთ თითი ტუჩებზედ მივიდე. ბესომშიერი მისწდა ამ ნიშანსა ღ უთხრა:

— შენ ისე თავაზით გუქტევი, როგორც არც ერთი შენი გელობის კაცი არ მოგუქტეოდა. იმედი მსქეს, რომ დაგვინიშნამ ფასსა მე ღ ჩემის ცოლის დასახსნელად. — ერთი შენი კაცთავანი გამოგატანე ყენეკამი; იქ გიშოვნი დანიშნულს ფასსა ღ შენს კაცს დავაბრუნებთ მთელს ღ უწებულს, გაძლეე ვატოიან სიტყვასა!

— ჩუქნ მაგაზედ შემდეგ მოვილანაპაპებთ, უთხრა ბელადმა: ჯერ წავიდე! ეს მოსამხასურე თან წამოგყვება, იმან მიიშვრა გრასენზედ გელი. გარტები ამოაფარეთ შაკი კლდის ქვეშ, უბრძანა თავის კაცებს.

დ თავში ჰხდეთ ტყვიას იმ იზგომიისას, რომელიც მოინდომებს გაქცევას. შემდეგ ამას ანიშნა; მე დ თერესა ჩაქსნედით ტრანსტრეკანდში, რომელიც ახსწიეს ოთხმა კაცმა დ შეგვიყვანეს ბნელს ტყეში ზატარა ბილიკსად. — ესე ყოველი ისე ანახდუელად მოხდა, რომ მე ჰხრორედ სიზმარი მეგონა. თერესა ტიროდა. მე კი შიშით ტრემლი არ მომდიოდა. დ გული მიწაღებოდა: ასეთს ვიწროს ვზახედ ვპატარეს, ასე სეკ სეკებოდ გადავვიყვანეს, ერთს ჩუქსს მტარებელს ფეხს რომ წასტურებოდა, ერთი მთელი ასო აღარ შეგვრჩებოდა. ბელადი დ ბესომზიერიც ცხენებით უკან მოგვადევნენ. ერთის საათის ხიარულის შემდეგ ბელადი მომიასლოვდა მე დ მითხრა:

— რასაკურველია, მომიტყევეთ შიშსა, რომელიც გამოიარეთ ამ გზასად, მაგრამ შემოდღიან დავარწმუნო, რომ ამის მეტი გზა არა აქუს ჩემს ბინასა. აი ვიდეც მივედით. — აბა რას იტყვით, მშუქნიერნო სტუმრებო, განა მე სხვებოდ ტუფათა ჰხნდებარ? —

საკურველი სახილველი წარმოუდგა ჩუქსს თვალებს. ჩუქს ვიმყოფებოდით გამოქვამულს დიდს კლდეში, რომლის თლილი კედლები ჰგვანდნენ ძარმარილოსას ბროდში არეულსა. აქა იქ ანთებულის მძახლებსიზან კედლები ბრწენინაგდნენ როგორც აღმასი დ ცის კამარათთქოს ბროლისიზან იყოვო ჩამოსხმული. მე ჩამოვედი ტრანსტრეკანდიდგან. უნტრეკანდენმა მითავას შელაგი დ შემიყვანა სიღრმეში ამ გამოქვამულისა, სადაც იყო გაკეთებული მაღალი ტასტი, ინდოეთის საღიხით მოფენილი; იქვე სხილოს ძელის სტოლზედ ეწეო შვეიცარიის ჭაღის ტანისამოხი დ ჩუმი გიტარა, რომელიც ბელადის ბრძანებით ამოკლათ ჩემის ბარგიდგან დ თან წამოკლათ.

— მოწყალეო კელწიფავ! მითხრა მე ბელადმა, რა მომიწია მაღალი ვრესლო აღის საკვრდით გადაკრული: პირველად ამ ვრესლოსად ივდა სოღმე ციდაგან ჩამოსული ანგელოზი, მაგრამ ორი წელიწადია, რაც ცამკე მომაკლო დ მომტაცა ჩუმი საყვარელი ცოლი ამ მიუდგომელის სადგურიდგან, სადაც ვფარავდი იმას ქუქსენის თვალთავსან. — არეულობის დროს ხარწმუნოებისაგამო გერმანიაში, მძართებლობამ, ასე უკეთესათ ვბთქუა, ჩუმი საცოლოს მამამ შექსწამა დანსაშულად, რომ მე რეული მამაზინის არ გამოვიცვალე დ ვაგებდემის ქაღის შეყვარება. ეს მეტად საკმაო მიზეზი იყო, რომ წყურთმეკინათ ჩემთავს ყოველი მამული დ შეერიცხათ სასემწიფოთ. მეც

მოკვსტაცე ამ მოსევე კაცსა მშენებნიერი ქალი, სახუნჯე, რომელმაც
მოინდომა გაუეოს უბედურება საწყალს გაგარდნილს კაცსა. მე დაუ-
დე აღთქმა, რომ დაურუნო მეიფური სიმდიდრე ჩემს ირინასა. მე
გამცარცვა მმართველობამ, მაშასადამე მომცა ნება სხვების გაცარცი-
ნა. მაგრამ ოჰ! ოცნება ჩემი განაქრო სიკუდილის შემოპერვამ და მე
აღარა მქუხ იმდენი, ძალა, რომ დაუტეო ეს ადგილი, სადაც ისე
ბედნიერი ვიყავ, სადაც ყოველი გადაღმეული იმისი ფესი მაგონებს
ჩემს ნეტარებას... მე გუშინ ჩამოკედი ღონისიიდან ვეჩვენაში ტბი-
თა, იმ იქით, რომ იქ დამეგლო სმს, მითომ მე დამეღვენა
ჯარი მმართველობისა და გაღვსვენა შორს... და წარმოიდგინეთ
ჩემი განცურება, როცა ტბის შირიდგან მე შემომესმა ტბილი სმს
ირინასი და იმისივე სამწესარო სიმღერა. — მე მოვსლოვდი შენს
ფანჯარასა, და გარტებით დავინახე ჩემი ირინა!... იმისი ტანი, იმისი
ღუთიური სხე, იმისი დიდრონი შავი თვალები!... ახე მეგონა მესი
დამეტეს მეთქი, ისე აღრუელებაში მოველ შენს დანახვასედ. შენ მა-
შინვე მოეფარე ფანჯარას და მოსურე იგი. —

— ნუ თუ მართლა გერე შემსებასებოდა მე ის საცოდავი? გჭკი-
თხე მე გაცებით.

— ჰო, მითხრა იმან ამხვრით. იმის შემდეგ მე სმირად დავდი-
ოდი სოღმე ღოდვით შენის ფანჯრების ქვეშ, სმირათ უკლებდი სო-
ღმე ვურსა შენს სმას, შენს, ლექსებს, მაგრამ შირველი ლექსივი აღარ
გიმღერია, რომელიც ესრეთ უეჯარდა ჩემს ირინასა. — მე განვიზრა-
ხე ასლოდგან მენახე თქვენს და გაუბდე წიგნის მოწერა: რახეურვე-
ლია, შეგეძლო დატეუსდებისე. მაგრამ მე გავს ირინას ანგელოსს გენდე,
თითქმის დატეუსდებით ვინოდი, რომ არ გამცემდი. მე გავიკე,
რომ თქვენს ორის მოსამსხურით მოგზაურობდი მე ყოველ გზა-
სედ კაცები დავუყენე — საითაც გავივლიდი, შემატეობინებდნენ. მაგრამ
მე არ შეგონა, რომ გერე კეთილშობილურათ მენდობოდით და არ
წამოიყვანდი ცხენახსებას; მე მომზადებული ვიყავ; მაშინ მე იმათ
დავამარცხებდი და მოგიტაცებდი.

რახეურველია, მე არ გამოვცხადე, რომ ჩემი მარტო წამოხვლა მო-
ხდა მსოლოდ იმის წიგნის წაუკითხველობის წინათვე.

— რა მოწყალებაა მისოვდით იმ წიგნში? გჭკითხე მე.

ბელადმა მწესარებით შემომხედა; წამწამსედ ცრემლმა იბწვიინა.

— თქვენს სმაც და ხასკე ირინისი გაქვთ, მითხრა იმან: თუ რომ იმის ტანისამოს ჩაიცვამთ და იმდერით იმ ლექსს, რომელიც ზირველად გაამკურნეთ, თქვენს მამის ერთს წამს გამიცოცხლებდით ირინისსა, დამბრუნებდით ანგელოზს ჩემის ოცნებისსა, მამის დამკვლევდით მსწრაფელ გაშქრალით, მაგრამ დამმთარობელის ბედნიერებითა.

— ავისრულე გულის წაღიღს, ეთხარი მე ღიმილით.

მამის უნტერვაღდენი გამშორდა ტასტიდგან და იმის ნიშნით ორმა წაგმა ჩამოუშო ორი დიდრთანი ფარდა ჭერიდგან, ასე, რომ მე და თერესა დაგონით ცალკეს რთავში, ხადაც იმის შემწეობით ჩავიცვი ირინეს ტანისამოსი და ყოველი შემეუფლებე. სარკემ დამარწმუნა, რომ ამ ტანისამოსის ცვლილებაში არა წაართორა ჩემს სიღამასებს. მამის კვლად ტარდისსსა ორადგება და უნტერვაღდენისა დამიხოქა. თითქმის შენიდგან გამოცხადდა იმის კინძო, და იმის კაცებმა შეჭვივირეს აღტაცებით. ჭხანას მართლათ მქონია დიდი შესაგებება ზირველს ამ ღვიძის დედოფალთან. მე ავიღე ჩანგი, ჩამოვექე გრესელასკედ; მოვისმარე ყოველი ღონე, რომ კარგათ შემეღონა ძვირფასი ლექსი ბელადისა, რომელიც მკითხველის სბედნიერათ, აღარცკი მასსომს. ლექსები თუძც ისე კარგი არ იყო, მაგრამ მანინც მან არ დაუძალა უნტერვაღდას ეტონსა. როცა გავათავე, ის მომკარდა.

— ირინავ! შეჭვივირა იმან: ირინავ, მე ისევე გიწოვნიკ!... ეს შენა ხარ!... შენ დაუტყვევე ანგელოზები და მოსულხარო ჩემს ხანუგეშებულად უბედურებაში, ჩემს დახმარუნებულად ხანუტარო დღეებისა!... ოა! დარნი ჩემთან, ნუღარ განუშორდებით ერთმანერთს! რა მეუბნებოდან ამეებს, ბელადი კმდეოდან თუ უტუნო აღტაცებასა და შესველად რაცკი შექმლო.

— მოწვალეო კელმწიფევე, ეთხარ მე იმას ჩუბრულით: მე მგონია ცოტა ღრმათ შესდისართ თქვენს ოცნებაში... თქვენს უნდა მოიგონათ ჩემი ქმრის აქ ყოფისა.

ბელადმა მოისო შუბლსკედ კელი და თითქმის სისმრიდგან გამოელვამიო.

— ეც მართალია... მამიტევე! მე გავტევი ბედნიერების სიმთვრალით... თქვენს მოსულხარო ჩემს ზეტიონსებასკედ მონდობილი, და მეც გვედებოდა არ ინანათ. — იმან აიღო სტოლიდგან მშენიერი კედლის ყუთი და მთხოვა მივიღო ხასსოვრად აქ ერთად შესვედრისა. მე

ვერ გავუბეღე მიძელო ხაზუქარი იმ კაცისგან, რომელიც გზებზედ ჭსტარტყავდა ყველასა. ის თითქოს მისუდაო ჩემს იფქვსა ჯ მთასწარ გედრებით.

— გამოძარბოვით ეს ნივთები, გვედრები თქუწნ!... ესენი დედა ჩემს ეკუთვნოდან... ეს არის დანაშთენი ჩემის დიდის სიმდიდრისა, რომელიც მე მქონდა, ვიდრე სამამო გარემოებამ ჯ საღისის უსამართლოებამ იძულებულ მეკვს დამქწრო კელობა ავასაკობისა. — აღარ შეიძლებაოდა უარის თქმა, ჯ გამოკვართვი. ყუთში იქნებოდა ოთხი ათასის თუმნის ძვირფასი ქვეები!

მოკვიტანეს ჩინებული სადილი; თითქოს ეშმაკებო ემხასურებოდნენ ამ კაცსაო, ისე ყოველი ანასდად ჯ სუფუთათ მოდიოდა. ბესომპიერმა გამოიჩინა ჩვეულებრივი მხიარულება ჯ ოსუყობა სადილზედ. მაგრამ ამ მოღალატემ მისერსა ოანი, რომელსაც ადრევე უნდა მიმსვლარეიყუ მე. ამან სავურვლად გარდამსადა იმ სიკეთისათუწ, რომ მე თითქმის სიყუდილიდგან გადავარჩინე ავასაკებსა. სადილს უკან ბელადმა რაღაც უხურსულა იმან ყურში, ჯ მერე სმა მადლიე მე მითხრა:

— შუქწნიერო ქალო! მე იმედი მაქუწ, ისეთი კუთელი იქმნები, რომ სვლადან მოითმენთ თქუწნს წასვლას....

— არა, არა, ეგ არ შეიძლება! უმასუსე მე.

— რატომ არ შეიძლება? ჭსთქუა დამუჯდებით ბესომპიერმა. აქ არის ერთი ოთასიგაო. მაგრამ კარებით, რომელსაც ჩუწნ გვითმობს. ამასთანავე უცხო მილება მასწინძლისა ვალათა ვკდეებს ჩუწნა არ უწინააღმდეგოთ ამის სურვილსა. ბესომპიერი ჩუმათ იტინოდა დამმარცხებთისასათ.

— აღარა გრჩებათრა სანასაღმდეგო მიხეწი თქუწნა, მითხრა ბელადმა.

— უკატროად, უთხარი მე: სვალ აობტში უნდა მოვიდეწ ზარეივის ფობტა; მე იქ უნდა ჩქარა მივიდე. ამიტომ რომ ეს ფობტა მომიტანს მე საჭარო ამბავებს, ჯ ჩემმა ქმარმაც კარვათ იტის, როგორც საჭიროა ჩემთუწ იმ ამბავების ჩქარა შეყობა. —

— მამან სომ დარჩებით, აქა. თუ რომ ვიმოწანი დონისძიებს აქ მოკვიტანისო თქუწნა წერილები?

— განა ეგ შესაძლებელია?

— ადვილათ შესაძლებელია, მიზანს უსტერვალდმა ჭ ამოიღო ხანთი. იმან ანიშნა ერთხ თავის იახუელს, ჭ რა ახვენასათი, უთხრა:

— უუურე, ესლა შუა დღია... ფრანცუვის კურიერი ჩქარა გამოიღოს ამ ტყეში. წაიუვანე თან სუთი მარდი გაცი ჭ უბრძანე კურიერს მოგცეს ყველა წიგნები, რომელსედაც ეწეროს უფალა ჭერუხაკი... წადი! ამასთანავე. არა ავრთორა კურიერსა ჭ რაც ეკუთვნოდეს სასუქარი წიგნების მოსატანად, უხვად მიეცით... წადით ჭ ჩქარა მადით მე გავები; ბესომპიერმა გაიძარჯვა.

მე წავაველი ბესომპიერს კელი, გაიყვანე ტყისაკენ ჭ უთხარ:

— ეც სუძრობა თუძცა სახაცილოა, მცრამ არ უნდა გააკრძელო. შენი წარსული ვაყვანობა არ გამართლებს ესლანდელს უგვანო ქცევაში. მე სომ ტრე არა ვარ, ამილო.

— მე არახოდეს არ მიფიქრნია, რომ შენ აულებელი ცახე იყო, მიზანს იმან.

— ურცხვო! უთხარ, მე რა დავკარ თითებში მარაო.

იმან მაკოცა ამისათვს.

— მამ გხურს დაარღვიო ჩუქნი ზირობა? მითხრა იმან: საეჭვარულს სომ შეესსა ფრთები ჭ გაფრინდა.

— ჭურ ეც საიდგანს ჭხანს?

— უვანროთ... შენ უნდა გხარეო რი წიგნი მიგელო ფრთოსანი: როგორც მასლომს, ერთში უნდა წერილიყო: «ნუ თუ შენა გტრინა, რომ დუბაროს კიდევ უყვარსარ?» ჭ მეორეში ეწერებოდა: «იმას აღარ უყვარსარ, ჭ მე ჩქარა გეტყვი რისთვისაც.»

— აა! ეს თქუქნა ბძანდებოდით იმ წიგნების მთესეგელი? კარგი, მამ მითხარ რისთვის აღარ უყვარვარ.

— ნუთუ შენ ჭფიქრობ, მაროან, რომ მართლად შეყვარებული გაცი ნებას მიხტედა თავის საეჭვარულსა მარტოკა ემგზავრნა სასგრძლივ, სადაც, კარგათ იცოდა, რომ უქველად გამოუხსდებინ თაუქანის მტემლები?

— მამ რა ექნა, თუკი განმორება აუცილებელი იყო? უთხარ მე.

— ეც არის, რომ სრულებით არ იყო აუცილებელი, მაროან. თქუქნს ზაროვიდგან რათ წამოსვედით? განა იმიტომ, რომ შენ შენი ნათლია გამუქარებოდა მონასტერში შეზვრობას ჭ დუბაროსაც გხა. ბასტილიისაკენ ელო? არა?

— გჭსოქებათ. ეგ იყო მარცხი.

— მაშინ შენ ნათლავს სრულებით შექმლო ავსრულებინა თავისი მუქარება: ის მიკობარა იყო გერცოლინის დელეანისა, ერთი სიტყვა რომ ეთქო ამასათვის, ესეც თავის ქმარს ეტყოდა, & თქუენ ყაფა-ზაშა მოგამწვევდნენ. მაგრამ ესღა შენი ნათლია მოაკლდა იმ ძაღს: გერცოლმა ღუინმა იხება თავის წინამართლს წაბძინება.

— მართლა? მამ ხაწალი გერცოლინის დაქვრივდა? —

— ის თავის სიქვრივესედა არა ჭსწუხს, მითხრა ბესომძიერმა: ამბობენ, რომ მათომ ადრეც გერცოლ დეშეკრესა ზოულობდა წამაღს იმას ხანუკუშებულად & ესღა ჟჳარიც დაიწერეს. ეს ჩუქნითვის არაფერია, საჭარო ეს არის ვერცდეთ, რომ დელეანის ალაგი ესღა დაიჭირა რაშელემ; სოლო რაშელეს ასხომს ხანამოკონ მოგონება, როდესაც ისრე უერცად გამოუცხადლი შენ დიდ დელოფაღს ბაღის დროსა... რაშელეს ხერს თვითონ მოტყეს უთოთ შენა იქ დავიწყებული მარაო. ერთის სიტყვით ის დაგიფარამს & დაგიცვამს ვეღა მტრებისაგან... მასელი ესღა, ხადამდის მინდა მივიდე მე?

— მაგაებისა დებარომ სომ არა იცოდარა? ვკითხე მე.

— არა, არა იცოდარა. მე თვითონ მოუტანე იმას წიგნი სორღენისაგან, რომელიც დაწვრილებით & ცხადად აცნობებდა ამკებსა.

— მე რატომ აღარა მითხარა რა მაგასედა?

— როცა ჩვენ მოკვდით. დებარო სასიკვდილოთ გადადებული იყო, მაშინ განა შეიძლებოდა ამ გვარი ღამარაგი დამეწყო შენთან?

— მეორეს დღეს?

— მეორეს დღეს შენ ასლო აღარ მიმიძვი; ამასთანვე დებარომა მთხროვა არა გითხარა. თოფილი შეუხნდა იმას რომ შენსედა გელი აელებინებინა, & კიდევ ახსრულებინა.

მე გული ამქმდრა. ამ გვარი ქცევა დებაროსი მქნუწნა ხანაზღარად. მე აღარ ვუჭანულებდი ბესომძიერის დარწმუნებაში, მე აღარა მქონდა ეტვი, რომ წერილი, რომელსაც გელოდი დებაროსაგან, მცნობებდა მე იმას გაყრას გარდაწვევით. —

ამ დროს იასუელმა მომართო ოქროთ ჟაფერილის თეფით ორი დაბეჭდილი წერილი. მე ავიღე ისინი კანკალით. იასუელი გაბრუნდა.

— განდა ადრევე გითხრა, რაც ეწერება მაგ წიგნებში, მართონ? მათხრა ბესომძიერმა.

— აბა მიბმანე, შენ ყველაფერს ადვილად ტოვობ. —

— შირველად, ის, რომელიც შატარას, სორდუნისაგან არის მოწერილი. ისა გწერს კეთილ განსრახვასად კარდინაღისა.

— კარდინაღისა?... ვინ კარდინაღისა? ვკითხუ შე განკვირვებით.

— ახ, ჩემო ღამასო! შენ ითქმის ქვეშეღელს გინსოვრია, არა იცირა სხასხლის ამბავები... ჭო, რომელიც კარდინაღია. თუთონ წმარია მედინიმი დიდმა დედოფელმა; რა ის დაბრუნდა ლუკრმა, უმოუნა იმას კარდინაღის ქუდი & ადგილი შირველის მისინსტრისა... გესმის? დედა & შული სრულებით შერაკდნენ, აგრეთვე დიდი დედოფალი & რომელიც... ამას თავი დავანებოთ! იმას ვამბობდი, გარწმუნებ, რომ ეს შირველი წიგნი რომელიც ხეკრე კარდინაგან სორდუნისაგან არის. ისა გწერს, რომ შენი შირიფმა მისკლა აღარ არის შენთვის სემიო. წაიკითხე, ჩემო საყუარელო, სხამ!

შე გადაგვლივე ბეჭედი & მწირაილად ჩაკველ თვალი წერილსა.

— შოლუკონიო, შენ სწორეთ გუდიანი ხარ.

— შოლუკონიო! განიმეორა ბესომშიერმა გოტებით: განა არც ეს იცი, ღამასო, რომ შე შოლუკონივი აღარა ვარ? ქალო, მარშალი, მარშალი ვარ! შენ მართლად ამ ქვეყანაში აღარა ყოფილხარ. — შე შატარასნებით, ვაჟვანობით შეკვიძინე მარშლობის კვერთხი — გავიწინაში თუთ მეუბის თვალწინ.

მეორე წიგნი დებაროსი იყო. ის მატყობისკუბა, რომ მამა მოწვედომა, მწუხარების განართველად ის აზირებდა თეოფილით წასვლას წაგრანიცას, მკრამ ხად? არას იწერებოდა. ის მათვედრიდა აბიდასათვს, რომელიც მივაყენე იმის მეგობარს თეოფილს, & მარწმუნებდა, რომ ეს იმისგან დაუვიწყარი იქნება. ერთის ხიტყვით, მარწმობინებდა, რომ ჩუქსი ერთათ ცხოვრება აღარ შეიძლება, & ჩემის გულის დასამშვიდებლად მიგზავნიდა შირობის წერილს ექვსი ათასისთუმისას, რომლისაგანაც უნდა ყოველ წელიც მიმეღო სამასი თუმანი ხარკებელი, მსოფლიად ჩემი განმორება იმასთან უნდა ყოფილიყო უცრემლოდ, კბილების უკრატუნით. —

— ნუ თუ დებაროსა ჭკონია, რომ თუელით შეუძლიან დაარბილოს თავისი უკვანო ქვეყა? შეკვეციო შე: შე ვიქნები მდებელი დედაკაცი, თუ რომ მივიღო იმისაგან ეს ხანუქარი!

— კმარა, მარიონ, ნუ ემაწვილობ! ნუ თუ უხვინიდიობად გტონია

მიიღო საჩუქარი იმ კატინას, რომელმაც შირველად ჩაურჭო დრო-
შა შეს გულშია? ეველა საქმეს შავათ ნუ ჰსკადამ. ამისთანა შემთხვე-
ულებში სიცილი ყოველთვის ჰსჯობია ცრემლსა. — ის მოგცემს წე-
ლიწადში სამას თუმანს; ამითი ძნელია ცხოვრება, მაგრამ შეიძლება, ი-
ამისთანავე რასაკურგელია შენ ისეთი კეთილი იქნები, რომ რაჭი შა-
რიეში მივალთ, ჩამოსდები ძალიან კარგს სასლში, რომელიც ადრევე
გაუიღვინე ჩემს მოურავსა შენთვის, რასაკურგელია ჩემის სარკით.

— რაჟქნა მარშალო, უნდა დაგიფერო, უნდა მოთმინებინ ავიტა-
ტანო ჩემი უბედურება.

— განა უბედურებად მიგანხია, მარიონ, შეცვლა სოვეტნიკისა,
ქარიანის საუვარდისა, იფრანციის მარშალსად? შენ უკვე მოპეტი ნება
ქრმობისა... წავიდე, მარიონ, ნუღარ აწყენინებ აქ დარჩენის უარის
თქმით ავასაკების ბელადსა. გარწმუნებ ის მეტად კეთილშობილურად
მოგვექცა.

მე მივაწოდე მარშალს კელი, რომელიც სიტკბოებით მიივრა იმან
ტურხებსად, ჯ ერთათ მივედით გამოქვაბულს კლდეში.

ღამე იყო მშუტნიერი. განცხრომითი ვანშია გველოდა ჩუწნ, ჯ
ჩუწნის შატვიცხემისათვს უცხოდ განათლეს ჩუწნი სადგური. —

მეორეს დღეს ჩუწნ გამოგვსაღმენით უსტრკვადსა, რომელიც
შეიქმნა ჩემში შეუვარებული, მაგრამ ეს სიყუარული იმან გამომიცხა-
და თქუჩმეტის წლის შემდეგ. როდესაც ჩემს საკურგელმა ბედა მე-
ორეთ შემეარა ამ შატვიცხის ავასაკოსან. — იქიდან ჩუწნ ისევ უჩე-
ვაში დავბრუნდით. აქ დავრჩით კიდევ რამდენიმე დღე ჯ დავცურაო-
ბდით ღოდვით ტბაში. მარშალმა გედარ გახლო შორს ყოფნა
შარიფიდან; მეც მოსარული ვიყავ, რომ შესრულდა ვადა ჩემის გაგ-
დებისა. ჩუწნ დავემურენით შარიეში წახვლას. —

მართლად უცხო სასლი უეიდანა ბესომშიერის მოურავსა ჩემთვის.
ეს იდგა ეზოსა ჯ ბაღს შუა; თუმიცა ხმეირება იფისისა ჯ კეიშაეობი-
სა აქ არ მაწუხებდა, მაგრამ მეტად ახლოს იყო ხასეირნო ბულვარ-
თან ჯ სამეფო შეიდანთან. მარშალს თვითონ შეემეო ჩემი სასლი
უკანასკნელის გამოგნების შემეღით. ის მეტად ყურადღებით იყო
ჩემსად. უნდა ჰსწორე კსთქუა, მე ის უფრო მეგობრულად მივვარ-
და, კიდრე სამიჯნუროდ, ამიტომ რომ ის უკვე ემაწვილი აღარ იყო.
იმის თამში ჯ წვერში გამოჩეულ იყვენ რგულნი ჭლარა ბეწები

რომელიც აცხადებდნენ, რომ მარშალი ორმოც წელს გადახტილებოდა; მაგრამ იმისი ოსურვობა და ჭკუა ისევე ჭაბუკისა იყო.

როდესაც ჩუჭნი მოკვდით შარეში, იმას ცხადად დამახსოვრებს ერთი ერთმანეთის დამოკიდებულება.

—საუკარელო მარიონ, მითხრა იმან: მე ოცის წლით შესწევ უფროსი ვარ; მე ვოთორდები, და თუ შენ აქამდისინ ჩემი ჭაღარა არ შეგიძინეკია, ჩემი ვალია დაგასახლო. შენ კარგათ აცი, მარიონ, რომ მე არასოდეს განზრახულება არა მქონია ბორკილი შევიყარო. შენს წლოვნებაში თავისუფლება მეტად ძვირფასი ნეტარებაა და მე ვერ მოგაკლებ მას. შეიძლება, რომ რომელსამე ქუჩასწვდ შენის სვირინობის დროს, შეგსვდეს შენი ძველი მეგობარი; მე დარწმუნებული ვარ, რომ იმას უარს არ ეტყუი ერთს გოცნასთან მიწოდო შერიგების ბზაცა. ესრეთ, შენ თავისუფალი ქალი ხარ. დაე ბედმა გიპოვიოს. აუტმა ბედიც ქალების დეერთაა, მაგრამ არა ყმულს ამას ორი მშვენიერი თვალი და სხანამოგნო ღიმილი. შენ გამოგწვდი, როგორ ჩქარა დაგიკაგუნოს ამას კარები; მაგრამ არ უნდა მიუშუო, რომ მტრებმა ხელახლად დაგიწიონ წვალება; შენთვის ხაჭირთა ძვარველობა რიძელიესი; ეტადე ჩქარა მოიპოგო ესა. ხაჭირთ არცეი ვრაცნამ გითხრა, რომ შენ ამ მინისტრთან უნდა მოიხმარო დიდა კველურობაც და სიფრთხილეც. ეს მაგალითი გასსომდეს: ვისტანაც გინდა ვველაფერი მიიღო, იმას შენ არა უნდარა მისცე. მე შენს ხანასაგად მოვალ სოფ. მე ისე სწირად, როგორც ნებას მომცემის ჩემი თანამდებობა და რიგი. ჩუჭნი სადუმლო ჩუჭნი გვეკუთვინის: სხვას ნურავის მივანდობთ; იმის წახდენას არ ეტდებთან, ვინმეც ეჭვი არა აქვთ. იყავ დამახსიანიშურნით თვალები დაუყენე ვეელას, იყავ ბედნიერი, და გასსომდეს მარაონ: იმ დღიდგან, როცა შენ მოინდომებ. რომ მიჯნური შეიცვალოს მეგობრად, ერთი მანშიე და ცვლილება მამარეე აღსრულდება. ამ დარიგების შემდეგ ბესომპიერთა მაგოცა კვლსუდ და განქქარა.

ჩემთვის მოსამსახურეთ საკმაო იყო თერეზა თავისის ქრმით გრახნით, რომელიც თავ გადადებით კოგულსი იყენის სემი; ამისგარდა, თერეზამ თავის მამა ბუღმასიცი გადმოიტყუა ჩემთან. — მე ვიყავ შარეში ერთი და თავისუფალი, ცოტადგინის შეძლებით; ორი პირველი დღე მოვასმარე ხასლის გამართებს. შესამეს დღეს მივსწერე რიძელიეს სეკრეტარს სორლენსა, რომ იმას შეუძლიან მნახოს სამეფო მეი-

დანსედ. როგორც ტანთ ჩავიციე და მოკეძსადე სასეინროთ, გრასენი მოვიდა გუჩროს ტანისამოხით და მითხრა: თქუნი კარეტა მსათ არისო.

— სომ არ გავიყდი, გრასენ, მე სდა მქუეს კარეტა!

— უკცრაოდ, ესლა მოიტანეს, მითხრა იმან: ახეთი წუნარი და მუქნიერი ცხენები ახია, რომ ზეკრჯელ არ მინასამ ამათთანა. მე თუმიდა მოურავივითა ვარ თქუნი სხლში, მაგრამ შემიდიან გუჩრათაც გემსახურო, თუ რომ ჯამაგირს მომიმატებთ. მართლა, ბარათიც მომცეს თქუნიან; უთუოთ კარეტნიკის ანგარიშია.

გამოვართვი ბარათი; მაშინვე ვიციან, რომ ის ბესომპიერისაგან იყო. ისა მწერდა თავის ჩუქულებრივის სიმოკლით: «კეკლეუთა ვენერა (დმერთა) ქვეითი არ დადიოდა.»

ამასედ უკეთეს სასუქარს ველარას მოიგონებდა მარშალი. მეტად მახამოვან იმის ურადლებამ. სად ვიზოვრიდი ამასედ ერთგულს მიჯნურს? ოცი წელიწადი მეტ ნაკლები არასა ნიშნამს ვაცმო, რომელსაცა აქუეს უცხო თუხება ჭკუისა და გულისა. —

მე გრასენს უბამეუ საძიგოა შედინსაკენ წასვლა. იქ დამსვდა სორელინი, რომელმაც მაშინვე მიცნო, რაკი ფანჯარა კარეტისა ვაკვდე. ის მარდად ამოხტა კარეტაში და უბრძანა გრასენს:

— ლუერში წადი!

— რას ანობ?

— ჭო, ჭო, ლუერში! ერთი წამიც აღარ უნდა დაგვარგოთ, მარონ

— რათა? განა მე კიდევ შიში მქუეს რისამე?

— რასაკურველია, მითხრა სორელისმა: განა დაგავიწყდა, რომ და ჭკრას ვიზირებდნენ ადრე? რა იქრათ მოგვიდა ესლა, რომ გრასენისა შევიცარი ბუღმანი წართვი? უთუოთ გინდოდა გეცნობებისა იმისთვის, რომ ჩამოხუღსარ ზარაყში?

— ას, მართლა! რა მომივიდა!... სად მიგუეკარ ესლა?

— მინისტრ რიშელიესთან.

— ამ ტანისამოხით?

— მაგამიაც დაუდარებელი სარ! ნუ განკვლებ. კარდინალ რიშელიეს კარგი გემოვნება აქუეს, და რასაკურველია ის ნებას არ მიჭსტემს გააქრონ საჭურობილის სიხნელეში ისეთი ვარსკვლავი, როგორც შენ: ნუ გეშინიან. გრასენისა თუთონვე გამოვა დამნაშავედ. — ბებრე

ღ მასინკებს ნება აქვსთ ბორცტნი იყვნენ... მართლაც მარიონ, შენ მგონია მეტად არ ნაღვლობ შენს სიჭკვირველად? დებარო გავიფლება, რაკი გნახამს, რომ უფრო გალამაშებულ ხარ სხისთაც. ჭკუითაც

— მას შენს მეგობარს ეგონა თავს მომაკვლევივინებდა? ტუუილად უფიქრია. — მიიღეთ შრომა აცნობოთ ეს იმას.

— ვინ იცის ესლა ის სადა გდია! მითხრა სორლეჟმა: ზოგი ჭფიქრობენ, რომ ღონდონშიაო, ჯ ზოგსა ჭტონიათ, რომ ამერიკაში წასულა თავის ზატოხსის მეგობრით თეოფილით.

— თუ, დემეტო! უთხარ მე: იმ კაცს როგორ აწყვა ის! საკვირველია...

— მეც მიკვირს, მიხსუსხა სორლეჟმა: იმ კაცის გულსათვის შენ როგორ გავიშო, იმ ლეკანდის ჯ უღთო კაცისათვის, რომელიც შეითრია გარეუნილებში, ქაღალდის თამამობაში ჯ უოკვლს ხასიზღარს საქმეში!... დებარომ თავის ნებით დასუჭა თვალები, რომ უფსერულში ჩავარდეს... ოს, მარიონ, მე შენსედ სმირად კვთიქრობდი.

— მართლაც?

— მითომ გაიკვირე. — მგონია გასომიღეს, რომ ემაწვილმა სოფლის ქალმა, რომელთანაც საუმი ერთათ ვისხედით, სასტიკად დამჭრა გულში.

— მგონია ეგ წულუღი საშიში არ არის? უთხარ მე ღამილით.

— კიდევ რომ იყო, ვინ გამკურნამს? მითხრა იმან ამოხვრით: ბედი არა მწყალობს; მე მიუვარხარ თვთონ ჯ სხუნისიკი შუაკაცათ მხდიან შენთან თავიანთს სიუქარულში!

— მე ეგ როგორღაც არ მესმის კარგათ.

— ამიტომ რომ არ გინდა. მე ზირველად ვიყავ დებაროს შუა კაცი....

— მე რე?

— ესლა ვიქნები კარდინალის რიშელიეს შუა კაცი.

— ეგ უფრო არ მესმის! უთხარ მე.

— ნუ თუ შენა გგონია, მარიონ, რომ მე შენ წიუნს მოგწოდდი ჯ დაგარწმუნებდი რიშელიეს მივარველობაში, თუ რომ იმას ძალა არ დაეტანებინა ჩემთვის? ეს საკურველი თავის ნებას კაცის ჯ კარგი მესხიერებაცა აქვს: შენი ძარაო მეტად სმირად აგონებს სოღმე შენს თავსა. იმან დაუფიციანია, რომ ქუჭყანას შეეძრამ ჯ ამის ზატ-

როს ვიზოკინო. — მგონია თეოფილს ეთქვა ერთი სათოკე ბერის-
თვხ შენი ღოცარინგიაშა ყოფენა. ამ ბერს კარდინალი დიდათა ჰსწ-
ყალბებს. უთუოთ შენი ისტორია ამ გზით გაუგია რიშელაქს. ერთ-
ხელ წიგნი მიამწერინა იმან დეპაროხთან ღოცარინგიაში, რომ შე-
უძლიან იმან უშიშრად ჩამოგიყვანოს შენ ზარიუში.. ხოლო, რადგა-
ნაც იმან არ ჩამოგიყვანა დ იტალიაში გაგისტუმრა, რაშელაქს მე
მხბრალედა, რომ წიგნი არ მიგიწერია დეპაროხთანაჲ. შემდეგ ამან-
ვე მითხრა ხად უნდა მომეწერა შენთვხ მეორე წიგნი. ეს ჰურ არა-
ფერი, ხეძო ძარიან. გუშინ წინ მოველი ღუკრში დ გნახე კარდინა-
ლი გაცოფიანებულეყო. გრაფინია ევრემონს მოეწერა შენზედ რაღა-
ებიც, დ ხხუათა შორის იხიც, რომ იმისი შკეიცარი ბუღმანი შენ-
თან გადგიეკანია... კარდინალი განრისხებულეყო არათუ იმ ბუბრის
უბედობასკედ, არამედ ამიტომ, რომ მოხუღსარ ზარიუში დ ჰურაც
არ გუთხოვინა ნუბა იმის ნახვისა. რიშელაქს უნდოდა ჩაუბი ხადღაც
მონახტერში; მაგრამ ამ დროს მომივიდა შენი ბარათი მეიდანსკედ
ნახვისა, დ მე დავამშვიდე კარდინალი. ესლას ის გულის შენა... ამ გა-
ცინა მეც შეშინან. აი რითვხ მიმეყვანარ იმასთან ესე ხაჩქაროთ. —
ერთი რამ ხადრემლო კიდევ მინდა გითხრა, მარიან, იმედი მქექს
რომ არ გაიცემ. — იტოდე, რომ მე მძავს კარდინალი. ეს ამიტომა
მძულს, რომ ამას უნდა, ყველამ ამის წინ მუსლი მოიდროკონ; ამისი
ყოველი საქმე ზირმოთინება დ მოტეუება; ეს ყოველთვხ ატეუებს
ღმერთსა დ კაცსაც; ამას არა ქექს არც გული, არც კეთილმობილო-
ბა, არც ხინიღისი. ეს ყოველს ხაზინღარს ცოდოს ჭყარაგუს თავის
წითლის ფარავის ქექსში... გასხომდეს, მარიან, ესლა შენ თვითონ
ტარტაროსთან მიდისარ!... შენი დიდი უბედურება ამში მდგომარ-
ეობს, რომ შენ მიიზიდე იმისი ყურადღება. — მე შეშინან, რომ
ამ ცოფიანს კეისკეს გლანტებში არ ჩაუვარდე. — გვიან იქნება თუ
ადრე ეს ჭეღვითამ ყველას, რაცკა ამას მიხლავდება. —

— გუღს მასეთქამ, ხაყურელო სორღენო, უთხარი მე: განა შენ
ჭეღვირობ, თომ კარდინალი ხიეჟარულსკედ დამიწეებს ღამარაქსა? —

— მავარედ ხრულეობათ დარწმუნებული ვარ. მითხრა იმან.

— ძლიან კარგი. დ კადეცა ჭეღვირობ, რომ მე უთუოთ უზახუ-
ხე იმის კეთილმობილურ გრძობას?

— ეჩხეხია მე რა მოგახსენო.

— იცი რა მართლა? უთხარ მე: შენი კარდინალი საშიშია, მაგრამ ის მეტად მადიანი საჭმელია სიუჟარულიხათვხ!... შენ მეუბნები, რომ ის ვეფხვი არისო... ვეგანდნეთ გავაბატონოთ. თუ რომ იმას გუწინებია აქქეს რამა ჩემს გაიო, ძალიან მებრალება ისა. ნეტავივი მხოლოდ ერთი შემოგვიტეუილო ღ მივილო იმის მთვარველობა, დანაშთენისავი მე ვიცი... თუძცა ქარანის სახიათისა ვარ, მაგრამ გარწმუნებ, გული ღ ხული შენახული მაქქეს მტკიცედ. მე არაიერი საზინდრად ისე არ მიძანნდება, როგორც სამღუჯელი მთავარი, რომელიც მიჟნურობას დამიწეებს. —

— ბარაქალი, მარიონ, ბარაქალი! გეჭიროს ეგ სახიათი მტკიცედ! ნუ შეიბრალებ იმ ქოფავს... შენ არ იცი რამდენი საყვარლება ჭყავს, სხუათა შორის თავისი ძმისწულიც... ღ კიდევაც სადამდინა ჭხწუდება იმისი შატვის მოყვარობითი იქელი.

— როგორ არ ვიცი! განა დამავიწყდა შემოსეულება დიდ დედოფალთან ღ იმისი სასჯალი?...

— ის კიდევ იმას არა ჭხკვრდება; დედოფალი დედოფალს მიჭნდება, მაგრამ ერთმანერას არ ეძვსავსებია. —

— როგორ? განა ის ჭბუდამს... შატრას დედოფალსედაც...

— ჩუმათ .. ის ყველასა ჭბუდამს. მე მეშინიან, როცა ვიქრობ სოლმე ჩემგან დაწერილს ლექსებზედ იმის ბრძახებით, რომელთაც უგზავნის სოლმე აქეო იქით, ღ თუ ვინიცობას შენც მოგივიდეს რამ ამ გვარი ლექსი, შენ შეგიძლიან ყველანი დაჟვირო, რომ ის ჩემი დაწერილია, ღ არა რიშელიეი.

ჩუტნ მივახლოვდით ლუერსა. კარეტა შეჭნდება; გრასენმა გაგვილო კარი ღ გადმოვსდით. ხორლენმა მითხრა, სასეზედ ლეჩაქი ჩამოვიფარო, ღ შამიყვანა შატრას ბნელს ტლანში, რომელშიაც დაგვსგებობდნენ სოლმე სან წვერიანი შვეიცარი ღ სან ყარაულება. სუთის მინუტის შქმდე სორლენი მიადგა ერთს ფიცრის კედელსა ჩუქურთმით ვაკეთებულსა, რომელშიაც კარები არსადა ჭხნანდა; მაგრამ იმან სადღაც შრუქინს მორუჭირა კელი ღ კედელი გაისხნა; მე შემგზავნა იმ გამოხვრეტილში ღ თითონკი იქვე დარჩა; ეს კედელი ისევე მოესურა ღ მე მართო ვიდექ კარდინალ რიშელიეს შირის შირ. მინისტრი რაღასაც ჭხწრდა სტოლზედ, რომელზედაც არეულათ ევარა გახსნილი წერილები, საქვეყნო კარტები, შლანება, გროვა ნაწერი ქალაღ-

დების ოქმი და დროის დასმულის ბეჭდებით. შირველად იმან უური არ მივლო, თითქოს არცეი შეამცნია ჩემი იქ შესვლა; ბოლოს შემამსყდა და სმა ამოუვლებოვ თავით მანუწნა კრესლო ბუსართან. მე ჩამოვუქე და ვცდილობდი გული შემემარებინა შიშისაგან, რომელმაც მე ამიტანა. თუმცა აზრის თვე იყო და თბილოდა კიდევ, მაგრამ ბუსარში ცეცხლი ენთო. — მე მამინვე ვიცან ის ოთახი, რომელმაც ოდესმე დავემალეხით ამას და დიდ ღედოფაღს, დებარო, მე და სორაღნი. სხლსა ქქონდა თითქოს შავი აბოი გაკრული, აქა იქ დიდრონი განჯინები წიგნებისთვს, სქელი შტოფის ფარჩის ფარდები. სტოლის შირ და შირ ეკიდა მეცამეტე ლიუდოვიკის დიდი შორტრეტი. ცხენსეღ მჯდომი, თოფ იარაღში. ცხენს უგან იღვა შავი, კელში დიდის ქუდით, რომელზედაც ფრიალებდნენ თეთრი ბუნბულები, ოცა ჩემი თვალი შეეჩვია სიბნელესა, მე სსუა შორტრეტიცა ვნახე, რომელნიც არ იყენს შესაფერნი სხუდიერო კაცისათვს. მაგრამ მე ამით უიერო გაკვირდი, ოდესაც ვნახე მეორე მხარეს ბუსარისა უცხო კალათა სკურდისა, სდაც ღამაზი თეთრი კატა მუქს აწოკება განუტებსა. — უცრად კარდინაღმა წერას თავი დასება, და მკათსა მკუასეღ.

— შენ მარიონ დელორში გეწოდება?

— დის.

— რამდენი წლისა ხარ?

— ოც და ორისა.

— ჰმ! შენ მეტად ღამაზი ხარ, შენი ხულის დასხნისათვს.

რომელიმე მოიწია თავისი კრესლო ბუსართან, შეაწო ორივე ფეხი ბუსარში, აიღო მამა და დაფიქრებულმა დაუწო ცეცხლს ქექსა.

მე ქქონდა დრო იმის განსრეკისა. იმის სხეს ედო რაღაც ბეჭედი სხტიკობისა, თუმცა მოყვანილობაკი ხანისა ურიერო არ იყო. ცხვირი ქქონდა წვეტიანი, თვალები დიდრონი და მკვირცხლი, ტუჩები წითელი და ცოტა წინ წამოშეკრილი; მალაღი მუბღი და წვერი სოღვიით წოწოლა; ბრტყელი სყელო გადაფენილი ქქონდა წითელს ფარჯახედ, რომლის ქვეშედაცა ქსხანდა ლენტი წიდად ხულის ორდენისა. იმან მიაგლო მამა და მითხრა ცოტა რბილის სმით:

— შენ ძალიან გაგივარებია გრამინისა კერემონი.

—ის მეტად მკაცრად მოიქვიდა მე, საწუაღს გამოუტყდავს, ახლ-
განდა ქაღსა!... იმის კეთილ რჩევას უფრო დაუყვარებდა, ვიდრე
ხიმკაცრეს, მოგასხენე მე ამისკრით. —

—ისა მწერს, რომ მეტად გიჟკლუტისა იმის შვილთან. —

მართალია. მაგრამ სიკვლეტე კეუთვისის ჩემის ხნის ქაღსა. ის
მავედრის, რომ მსურდა იმის შულსედ ვუჭარის წერა. აქ რა დანაშა-
ულობა არის? მე იმიტომა ვთხოულობდი ვუჭარის წერასა, რომ არ
მოკტეუბულეკიყავ სხვაფრთვ.

რამელემ უურადღებით ამაკლო თვალი ჭ ხმა არ გამტა. მე მი-
თომ შევკრთი ჭ თვალები ძარს დავიდე.

—ჰმ! წაიბუტბუტა თავისთუნ: ლამაზაა! ძლიან ლამაზია!...

მართლა, ახა მინამე, როგორ იყო ეკ ისტორია? მითხრა კარდი-
ნალმა.

იმან ჩაყო კელი ხვედრის კალათში ჭ ამოიყვანა სუთი გნუტი,
რომღების დედაც მიელაქუტუნა იმან კინავილით ჭ კუდის ქნკით.

მე მოუყეე ჩემს ამბავს თავიდგან, ჭ როცა მიველ იქამდინ, სადაც
დიდი დედოფალი მარია მედიის თავისის სასჯლით ამ ოთახში ვინ-
სეთ, რამელემ სხუა ნაირად შემომსედა.

—ჰწორეთ მითხარ, რა იფიქრე იმ სიანსხლეზე დედოფლის?
მკითხა იმან. —

—მე... მე ხაზოგადოდ უბედური ხასიათი მიქს—ცოტას კჭფიქრ-
ობ, ჭ მეტადრე მამინ... სრულებით არა მიფიქრია რა.

—ეკ ძლიან მოხერხებული ხასუხია, მითხრა რამელემ ღიმილით:
გატყობ სულელი არა ხარ. იმან უფრო ახლოს მოიწია თავისი კრეს-
ლო ჩემკენ, ჭ კატის გნუტები გარდმოამიწყო კალათში,

—დაუყვავ ჩემს ხავკარლებს, მითხრა იმან.

კატამ რა ხასა თავისი შვილების გარდმოხასლება, შემოფოთდა იხი ჭ
თვითონაც გარდმოცა ჩემს მუსხსედ. მე კატები სრულებით არ
მიყვარდხენ ჭ იმათი ალერსი არ ვიცოდი. —ამ დროს რამელე წამო-
დგა ჭ განჯინის კუთხიდგან გამოიღო ჩემი მარაო.

—შენმა მოთხრობამ მომაგონა მე, მითხრა კარდინალმა, რომ უნდა
დავებრუნო შენი საკუთრება. განკე ვინახამდი ამას ჩემთან, რომ
ჩემის კელითვე მომტა. —ამხთან მომტა იმან მარაო ჭ კელი მომი
ჭინა; შემდეგ ისეკ დაჯდა კრესლოსედ ჭ დაწყო ალერსი თავის

კნუტებს ჩემს მუხლებზედ. — რა ჩვილი ტყავი აქვს, რა ჩვილი ძვლები აქვს; რა მოქნილი ჯ მარდობა ექვსთ ხასხარებში!

მე ძალიან ძნელს მდგომარეობაში ჩამაყენა ამისმა კატების აღერხს. შა ჯ კვლების ცაფუნმა ჩემს მუხლებზედ. მე ვგრძობდი, რომ იმ კატა-კნუტების ბჭალები ისე ხაშიშა ჯ მოხარადანი არ იყვნენ, როგორც იმ ჯეფისა, რომელზედაც მითხრა სორლენმა. თუ გამეკვავრებინა იმ დროს კარდინალი, როდესაც ის ხავერდის ტატებს (სელებს) მიხვამდა, მაშინ შეიძლებოდა, რომ იმას ეგრძობისებინა როდისმე ჩემთვის კლანჭებიცა. — ამ მდგომარეობიდან გამოსვლისათვის მე უკეთესი ვერა მოვიგონერა, როგორც შემეკვივლა ჯ გული შემღონებოდა.

— ას, ხაწყალო შჯლო! შექვევინა კარდინალი: უთუოთ ამათ დაგაკწრებს... წადით თქვე უმგზავსებო! იმან მაშინვე კალათში ჩაყარა კნუტები ჯ დამიწყო კაბის ღილების ხსნა გონზედ მოხაყენათ.

მე ის აღარ შეკაწრეს; ნელა გავახილე თვალები ჯ უთხარ: გამდლობთ, გაიარა... იმათ არა დამაფხაჭუნესრა. მე ვერ გავიბედე მომეხსენებინა, რომ სიყმაწვილითვე მძულს კატები ჯ კვლს ვერ კასლებ.

— მართლაც? ხავერდელია... დამშვიდდით. რიშელიემ მომცა შუშა ხას-ურბელის ხაირტით, მე დაუწვე ტუფილად ხუნვა.

— ესლა კარგათ გახლავარ, შემომღიან განვაგრძელო ჩემი ისტორია.

— არა, არ მინდა. მე ხულ ვიცი. თუ რომ გათქმეკინე, ეკ იმიტომ, რომ გეჭონოდა დრო ერთმანერთის დახსლოყბისა... მადლობა ღმერთსა, ჩუნს დაგახლოვდით.

— როგორ? თქუნსმა ყოვლად უხამღუდელოყბობამ იცის...

— ტუფილი ქორწილი ხასხარის ეკვლეხიამი?... ჭო, ჭო, ვიცი. სორლენმა მითხრა დაწვრილებით ჯ მე ძალიან ვწუხვარ, რომ გრეფინიას კელი შეესო ამ მშუნსნიერს ღოყის ატლახსა, ამ კარდის ფურცელსა, რომელიც ჭემძარიტად უკეთესი ხარხარების ღირსია, — ვიდრე ხილისა.

კარდინალს თვალები გაჭმოსთქეამდნენ გამუქაობას, რომლისათვის ხაც ვერ ის ვერა ჭედაძდა ჩაეცმეკინებისა სიტყვები.

— ას, თქუნსო ყოვლად უხამღუდელოყბობავ, მოკასხენე მე, რა ვნდილობდი გაწითლებულივიყავ ჯ მიძელო ხასხარებზედ ჭმუნვარება. ხუ

ამაღლებთ თქვენის ქებით ამ ამაღ ღირსებას. ბუნება გაამდგინა ქალე-
ბს ამ საჩუქარს იმიტომ, რომ უფრო ადვილად დაგვეღებოს... მე
მინდა მოვინანო ჩემი დანაშაული და ადრინდელი კვლევების სამაგ-
ლითა ქვევით. ამისათვის ვიასული მე თქვენთან, იქნება გამხალთა
ღირსი თქვენის შემდგომობის მიფარველობისა და დაუშლათ გრ-
ფინისა ჩემი მტრობა და დევნა. — თქვენს მადლს ვიფიცამ, რომ ჩე-
მს სიტყვებში აღარავინ მივტე მიწევი ჩივილისა ჩემს ურიტო ქვე-
ვასედა. ამ სიტყვებით მე დავიტოვე კარდინალის წინ გულისელ დაკრ-
ფილი, გურთსევის მისაღებათ.

რისეღვიმე წარბები შეიჭმუს აღშოტობის სხსით; შემდეგ თავის გამხმა-
რის კელით ამიწია ნიკაში და რა თვალეში ჩამამტყვრდა ახლოდგან
მიტსრა:

— იმედი მაქვს, რომ შენ ჩემთან შეკომედიას თამაშობ?

— ღო! როგორა თქვით მატს...

— უთუოთ შენ დაბარომ გახვავლა ეგ ღუთის შიში და მონახება?
მე იმას კარგათ ვიცი: მეტად სულიერი კაცია... ადექ, კარგი! მი-
თსრა იმან, და მრისხანებით ჰვრა წინელი კრესლასა. იმან დაწყო
ბოლოთის კვრა და ჩემით ტუტური. ბოლოს ის კიდევ მომხმარებდა,
დამიჭირა კვლები, მაგრა მომიჭირა და მრისხანებით მიტსრა: თუ
რომ მატყუებ, ვაა შენი ბრალი! ის გაუვითხდა, თვალეში მოკვი-
და რაღაც ხელი ტეცხლი. მე შიშის ოფელმა დამსხსა. იმის
თვალეში ეშმაკს გაუგებდა ეშმაკობის. მაგრა მე კვლარ დაბრუნებო-
დი იმ გზიდგან, რომელსაც დავადექ ვირველს დანახვამი: ზნდა იწვე
ეშმაკობა გამეგებებინა, როგორც დავიწე.

— თქვენ გატყუებთ? წავიდეთ დღე მართლდგამის ხმით: ვინ
გაბედავს თქვენთან ერთს ტყუილ სიტყვებს? —

— ვინ გაბედა შენა კეთილი გზასედა მოქტევა? დავივირა კარდი-
ნალმა. მე გამოიტყდა ამისი ამ გვარი კითხვა. მე შეხედე იმან განკვი-
რებით, ის დამეგადა მრისხანებისაგან. იმანვე უხვებურად გაიტინა
თავის სიტყვასედა, რომელიც უეცრად წამოჭნდა ვაჭარებში.

— სხვა ჰასრს ნუ მიუწერ ჩემს სიტყვებს იმის მეტს, რომელიც
მე თუთონ მინდოდა გამომეტყუა, მიტსრა ამან რა დაჯდა კვლავ
ტრესდოხედა: მე თუთონ მინდოდა მომეპოვებინა ჰვრა შენის ტყუი-

რიტს გზასუდ¹ მიქცევით... რადგანაც უკვე სსუას დაუსწვრია, ჯერით ვეღარ მოვითმინე... მომიტყევე ჩემო შულო, ეს სიანხსლე. იმედი მაქვს, რომ შენს განსრავსაში არ იმალება არც სიმტყუფნე არც მცბიერება. — ამოვირჩევია სულიერი მამა, რატ უარიუმი მოსუედი?

— ჯერ არა, უზახუხე, მე, თუმიცა ვერ მივსედი რა ლახარავის გზასუედ მიმიუვანდა ეს კითხვა. —

— ეგ უკეთესი! მითხრა კარდინალმა: მე თუთონ კვინრულობ გავისდე მოძვრად ჭ სინიდაისის განსწმენდელად. — როგორც უკვლასუედ უფროსსა, მე შეკუთნის მხრუნეულობა დაგამეარო საქებურს განსრავსუედ ჭ მონანებასუედ, რომელიც გუღში ჩავიდევა.

მე ვიგრძენ, რომ იასუმი გავები; აქედან გამომდრამა შეუძლებელი იყო. მე გამიკვირდა, რა ოსტატობით არღვედა ის სიმსილესა. ის იმედეულობდა, რომ თუმიცა გვიან, მაგრამ უშუკვლად აისრულებს წადილსა. ამ დღიდგან მივსედი, რომ იმას დიდი სიჭიჭიდა პოლიტიკურს საქმეებში; მაგრამ მე მაინც კიდევა ვცადე მასიდგან თავი დამეხსწია როგორმე.

— ახ! თქუწნო ფოკლად უსამღედელოცობავ, მოვასხენე მე: მე არ შემიძლიან გამოგვხთქვა ჩემი მადლობა!... თქუწნი მონაწილეობის მიღება ჩემში მამადლებს მე ჩემს თავადივე... მე მოვიპოვებ მსნეობის კებრძოლვა ამ ქუწყნის სიტკობებას, ამიტო რომ დღე დღესუედ შევიქმნა ღირსი თქუწნის პატივისცემისა. — მაგრამ როგორ უნდა გავბედა, რომ თქუწნ განისრებიანთ ჩემი სულიერი მამობა... თქუწნი დრო მეტად მვირფასი ნივთია... მეფე ჭ საფრანგეთი უფრო საჭირებენ მოისმარონ თქუწნი დრო.

— მე თუთონ ვიცი ჩემი ვალდებულება, მითხრა კარდინალმა, ჭ თუ რომ კიდევ ერთით მეტსა კვინრულობ, იმის ალსრულებასაც შევიძლება.

იმან კვლად დამიჭირა კელები ჭ ალერსით დაუწყო იმათ თამაშობა თავის კელებში. — იცი რა, შულო ჩემო, განავრძელა იმან: ჩემთავს საჭიროა გუღითადი სიუჭარული, მე მტრებით სამსე ვარ... ჩემი სიცოცხლე მართლად შესაბრალისი იქნებოდა, თუ რომ სან ჭ სან მწრფელი ერთგულება ჭ სიუჭარული არ მიბრუნამდნენ სოღმე სუღსა. მე მინდა, რომ შენც შემიუჭარო... ქრისტიანურის სიუჭარულით, უბიწოს სიუჭარულით, როგორც დას უუჭარს ძმა... უარს ნუ

ჭყოფ მარონ; ამ ფასით შენ მოიპოვებ ჩემს შივარველობას და სიკეთეს. — თუკი ორჯელ აუცილებელივ მოხვალ ხოლმე ჩემთან... ეს სომ ბეჭრი არ არის... შენ გამასხნი შენს გულს, მე დაგინერგამ დამხსნელს რჩევას, და ვიღაზრავებო ერთათ, როგორც ორნი კეთილნი შეგობარნი. დაშვიდებული იყავ. მე კარდინალი ვარ (ქათალი-კოზი) და წმიდა წერილების ძალით შემიძლიან გითხრა, რა კიბუმიდინ შეიძლება გავტყუდეს მეგობრობა კაცსა და ქალსა შორის ღუთის უწყინოდ. — ესრე, მარონ, მე მომიტყუება გზოვო შენ მშუტნიერად და მიკვირდეს შესი ხაოცარი ქმნილება, რომელიც გამოსულა შემომქმედის კელიდგან... მომიწოდე, მარონ: ჩუტნი მეგობრობა გვაძლევს ტუბილის ალერსის ნებას; სინიდიის უწინააღმდეგოთ მე შემიძლიან გაძლიო ეს ალერსი, — შენც იმ გვარათვე უნდა მიიღო. ცოდო არ არის შენს კელსედ კელის წასმა, ეგრეთის რბილისა, თეთრისა... აგრეთვე შემიძლიან შევესო ტუხებით შენს მშუტნიერს შუბლსა, რომელიც ბრწინავს ეგრეთის წმიდის ნათელით... შენ მხოლოდ მაძლევ დიურს კონსანს. — ამ ურცხეს კარდინალს მართლად არ შერცხვავ კონსანს ხემათხს! — უეცრად მე შევეკვილე; კარდინალის კრესლას უკან მე დაკინასე სმინელი მოჩვენება: გუვეითლებული ხასე, მოტულებილი თავის ქალა, გრძელი წვერი, და დიდრანნი გადმოვარდნილი თვალები, რომელნიც დამტყუარდნენ მე, როგორც გამეშუბულნი. — მე წამოვსტი და დავაბიფეხი კატის კუდას, რომელმაც ატეხა სმინელი მსხვილი!

— რისთვის მოხუდსარ შე ბრიევი? შეუტია განრისხებულმა კარდინალმა, რა აავლო თავით ბოლომდინ თვალი ამ მოჩვენებასა.

მაშა იონებმა (ამ ბერის ხასელია) უხახუსა მდაბლის თავის დაკვირით:

— გუშინ არ მიბძანეთ, თქვენსო ყოვლად უხამდღუდელოესობავ, რომ მაშინვე მოგასხნოთ ხოლმე, რაც რამ მოხდაა ღირსი ყურადღებობა?

— მართლად, გიბრძანე; მაგრამ შენ მეტად ცუდათ ამოგირჩევია დრო; ამ ქალს არ უნახვანან კაზუტინები და შენმა დანახვამ ისე შეაშინა, რომ მაგის ხიმწარე ჩემის კატის კუდას გამოასხნდა.

— არ ვიტყვი, რომ ხულის შუღი აქ განდებულად თქვენის კუთხუვის მისაღებად, წაიხუტბუტა ბერმა.

— უნდა ყველა იტყოდე, იმან ხასა, მარონ, მე რომ გაკოცე?

მე ვიგრძენ როგორ ამერთო ღოკები ამ მოულოდნელს კითხვა-
სედ ჭ თავდაღუნული უნახსუკე: ნახს მეთქი.

— მამ მე უნდა გითხრა შენ, მამათ იასკე, რომ ეს ქალი ჩემი
დეიდის შულის შუღია; მე მასსომს ამისა დაბადება... ჩუჭნს ერთმა-
ნერთის ალერსში არა არისრა დახამარახისი... სირცხვლი იმისთჳს,
ვინტ ჩუჭნში ავს გაიფიქრებს რასმეს.

— ოო! ღმერთმა მამორობ! ჳსთქუა ბერმა, რომელსაც მე შევამტ-
ნე ტუჩებზედ მიუნდობელი დიმილი.

— გამარა!... უთხრა კარდინალმა: ვნახოთ რა საჭირო საქმე მემო-
გიუვანა შენ ჩემთანა?

— კარდინალ გიხმა შემოჭკრა ხალა გერტოლს გონსაგოს, საქვე-
უნოდ, ხადან ორმოდ ჭ ათი კაცი მეტი იყო. მოახსენა ბერმა.

— ოჳ. ეგ ღიდი ამბავია! ჳსთქუა რიშელაქი: ჳსწორეთ იცი?

— მხსურეი გონსაგოსი აქ განლაგეს, მოახსენა ბერმა: ის თავის
ბატონს უახლებია თქუჭნთან ხათხოუნელად, რომ თქუჭნმა უოკლად
მალად უსამღუდელოებამ ინებოს შუამკვლობა მეივსთან მოჭსტეს მას
ბრძანება გარდუხადოს სამაგიერო თავის მტერს სმლიათ ამ აბიდი-
ხათჳს. — ამისათჳს გაგებდე თქუჭნთან ამ დროს სლება.

— დუელი! (ხმალში გათხოვა)! ეს არ შეიძლება: კარდინალებს
არ შეუძლიანთ დუელში განლა. — რასაკურველია გონსაგოს აქეს ნე-
ბა მოჭსთხოვოს გამყოფილება... მე ძალიან მსურს, რომ მაგ ლო-
ტარინგელებმა ცხელ გოგრანებმა, სულ ერთმანეთი ამოყლიტონ.

— შემიძლიან მოგასხსენო ჩემი ჳსწრე? ჳკითხა მოწიწებით ბერმა.

— ჳსთქვი!

— მე ხლამოხედვე ჩავსმევენებდი ხამურობილემი თავის ამშლეღსა.

— რასაკურველია... ეგ მეტ ვიფიქრე. ამის მეტი ღონისძიება
არ არის, რომ დუელი მოუმდლოთ; შემიძებ მე ვეცდები დაჯავრო
გონსაგო, რომ იმან იკმაროს ეს გამყოფილება... ოჳ, მამათ კარ-
დინალო გიხო! მე შენ გაცნობებ რაც არის ჳსტილია... შეუდგეთ
ჩქარა ამ საქმესა.

რიშელაქი გარდაჯდა სამწერლო სტოლზედ ჭ მანიშან ქავხუღვიყავ
იმასთან.

— ნახვამდინ.. ჩქარახ ნახვამდინ, ძვირფასო მარიონ, მითხრა იმან
ჩემათ. ჩემის გამეარდინერის ბურნეს კელით გამოგიგზავნი ახ ოქროს.

ყოველთვის, შენის აქ მოხვლის მეორეს დღეს მიიღეს სოფელ ჩემკანას ახალი ოქროსი. შენ უნდა შენა ხახლი დააქონო რიგის მდგომარეობაში. ხირი მოსკერილი გქონდეს! ნურავის ნუ ეტყვი, რა დამოკიდებულება არის მე და შენში. მიიღე სოფელ შენთან მთხსველები, სახლის საღისი, ყური უგდე ჩემსედ რას ილაშაჩავენ... სან და სან კიდევ ერთად გამოათქმევიანო. და შემდეგ დაწერილებით მატრობე სოფელ უველა..

— თქვენსო ყოველად მალად უსამდუდელოება, თქვენ იმ გვარ მოკვლეობას მადებთ, რომელიც...

— გასუმი, ჩემო საყუარლო! არასოდეს წინააღმდეგობა არ უნდა გამოიწოდო: მამ ჩემს მტრებს სამ კვრას ვხახვებ იმ სამხანურსა, რომელსაც შენგან მოკვლია? წადი! დაძვრო იყავ... და გახსომდეს კარგათ, რომ მე ვსყულებამ იმათ, ვინც ჩემს წინააღმდეგობას გუნიებაში გაიტარებს. —

— ზნწორეთ მოკახსენოთ, მე სრულებით არა მსურს გავკრიო თქვენის სახალიტიგურო საქმეებში, უთხარ მე.

— საქმი ისეი არ არის რაც შენა გხურს, ის არის, რაც ჩემთვის სასარგებლოა. მოკვლეთ გითხარა, უნდა ახსრულო რასაც გეუბნები.

— დაგემოწინილება, უნახუხე მე შიშით. — ესლა შეკამნიე კარდინლის თვალეებში რაღაც ბნელი ცეცხლი. იმის სმში იყო რაღაც სიმკაცრე, სიმძრადე, ყოველი იმისი სიტუეა ცუელივით ანობდა.

— ეგ უვეთესი, მითხარა იმან: მაკოცე და წადი!

მეორეთაც მაკოცა კარდინალმა შუბლში და უბძანა ბერსა:

— ზრუენა გამოჭსწიე კვდეში და გაცდილე ეს ქალი ვიბემდინ. შემდეგ აქვე მოდი დაწეროთ ჩუმი ბრძანება გიზის დაჭერას; მე მივართმევ მეტეს კელის მოხაწვრად. —

ჩვენს გამოკვდით იქიდგან, ბერი წინ გამომიძღვა, მე მინდოდა გან მეთავისუფლებინა ის შრომისგან და უთხარი:

— მამარ, ნულარ შეჭსწიესდებით: მე აჯთონ ვიბოვნი გზასა.

— ზემ! წაიბურებურე ბერმა: თუმიც თქვენს კარდინლის დეიდის შულის შული სართ, მაგრამ არა ცტოდნით იმისი სახითი.

— როგორ?

— ვინც მხოლოდ ერთს ნახივს გადაჭსტდება იმის ბრძანებიდგან, იმას ფესტმჭსტვრის. —

— განა უკრუ ხმინელი კაცია?

— დიად.

— ამბობენ, რომ სასახლეში არაგვის არ უყვართ კარდინალიო.

ბერი მობრუნდა ჩემკენ; შემომიბღვირა განძვინებული თვალებით და მხრებს არ მომტაცა; სოლო როცა კიბოსთან მივედი, იმან კიდევ დამიტყუიტა თვალები და მითხრა: «ქალო, კარდინალი წმიდა კაცია და დიდი მინისტრი.» — ესთქება და განქქება.

მე ხავეჭქ კარტაში და შინ წავედი.

დიდ სასხა ჭეკანდა რიშელიეს ეს ბერი იოსები თავისთან, დასეთი ძალა მოიპოვა ამან რიშელიესად, რომ ყოველი დიდი კაცი თრთიდა ამის შიშით. თუმცა კარდინალი სასახლეში დაჭსტინოდა სოლოქე ამას, მაგრამ ის ყოველთვის სარგებლობდა იმ ბერის რჩევით და ჭკუით, და ყოველ დიდროს საქმეს იმას ჩაბარებდა სოლოქე. კარდინალი ამას არ ახლოვებდა მეფესთან იმ შიშით, რომ ოდესმე ამან არ გამოაგდებინოს ისა და არ წაართოს ალაგი. ბუკრნიც ამტვიცნებდნენ, რომ ამ ბერს უფრო დიდი ზოღიტყუური ნიჭი აქვს კარდინალსად. ეს ჭსხრა თხოთნ რიშელიემ დაამტვიცნა, როდესაც ამ ბერის სიგუდილის დროს, იმან ესთქება:

— მე მოვკვლდი ჩემს მარჯუქსნა კელხაო! —

მე ჩემს სასლში დამსგდნენ ბესომიყერი და სორღენი, რომელთაც ბუკრი იცინეს, რა უამბე ყოველი გარდასახიდი ჩემს თავსად კარდინალთან. რასაკურველია არც ის დაუძალე ამათ, რომ რიშელიესა ჭტონია ფუღით მომისყიდოს მე და თავისი მეთვალავი და ვაჭმუში გამხადოს.

მე დავნიშნე კვირასი ორი დღე სტუმრების მისაღებათ — ოთხ შაფათი და შაფათი. მე ვხთსოვე სორღენსა, რომ ჩემი სასლის ძეგლი და ახალი მცნობნი მომგვაროს სოლოქე ამ დღეებში სტუმრად. იმან ამისრულა თხოვნა. ვინცა მარაყში იმ დროს გამოჩენილი იხვევებოდა რითმე: ჭკუით, მთსველობით, დიდის კაცობით, სილამაზით, ოსუნჯობით, ყოველთა ჭქონდათ სება ჩემს სასლში სიარულისა. მე არა ვსოგამდა რიშელიეს ფუღებსა. ჩემი სათლია გრძობისა ნაღვლით სიგებოდა, რა სედაძდა, რომ იმისმა სტუმრებმა იმისკან კელი აიღეს და ჩემკენ გადმოვიდნენ; თითონ მარკის ვილაროც შემოჭსწურა იმას და ჩემკენ გადმოვიდა, და მიწოდებდა თავის საყვარელს

ნათელუღად. იმისა ჰქვანდა ერთი ვაჟი შველი ოცის წლია; მე ვნით სოკე ამის გაცნობაცა, მაგრამ ვილანსოხ შეეძინდა — არ შემიყვაროს და არ მოიყვანა; მაგრამ ბოლოს ამ ემსწავლმს კანცა შეიტრუნს სსწყეტან ფერთები: ამას შეიყვარა ერთი ჩემი მეგობართაცანი ქალი ნინონა. ჩემი ვეხერები ბრწყინამდნენ ჰგუით, ემსწავლნი და მოხუცნი გავიბრუნეულივით ცდილობდნენ ეკობინებინათ ერთმანერთისათვის მსარუნლებით და ოხუნჯობით; ყოველი მათი ხატევა ბრწყინავდა როგორც ელვა, და ისე მსწრაფლად ესროდნენ ერთმანეთს, როგორც ტყვიას. ამ ხანლში ჰსწორეთ ჰგუის ხეტევა და ოხუნჯობის ქარიშხალი ტრიალებდა. ერთის ხატევით, ხაქე იქამდინ მივიდა, რომ გამოჩენილი მადამ რამბულიე შემოეთადა, და შიშობდა. რომ იმისა გაოქმული ღურჯი ოთასი არ დასკელებულიყო ჩემის ხსატუმროს ოთხითა. —

თვრამეტი თვე ჩემის დაბრუნების შემდეგ შარიეში. ჩემი ხატეცნლე იყო ხსხიამოვნო და შატეცემული. მე და ბესომშიერის კავშირი დაფარული იყო ხსელის ხაბურველით, — დანაშოთენ თავკანის მცემლებსკი მკაცრად უნან ვეუბნებოდი; ამისათვის ეველასი შატეცემულნი შეიქმნენ ჩემი.

ხირობისამებრ, თვეში ორჯერ მიგდიოდი სოდე რიშელეეს ხანასკავთ, მე მხნეობით ვიტანდი იმის ალერსხა, წმინდასა და უმანკოსა, როგორც ის მარწმუნებდა. მაგრამ თუ რომ ხან და ხან მინისტრა გადასტელებოდა სოდე წრეს მძობის სიყვარულისხა, ანუ ცდილობდა დაეიწყებინა, რომ ის იყო ჩემი ხელეირი მამა, რომლიანაცანაც მსოლოდ ხსხუღეერო დარბევა უნდა მაიკლო. მაშინ ვცნადებდა გავტეხას და მოცნობით თავს ჩავლუნხადა სოდე, ამითა კარდინაღს ვაეყნებდი იმ მდგომარეობაში, რომ ის უნდა ანუ დარჩენილიყო ისევე ხსხუღეერო წრეში ანუ ურცხვად მოესხნა მას შირმოთნეობის მხევა. ვერ აქამდინ ვერა ჰხედამდა გამოცნადებინა ამკართ თავისი სიყვარული ჩემთვის. — იმ ვაჟმუშობის თანამდებობას, რომელიც ჩამბარა კარდინაღმა, ვსრულეხუდი, ანუ ვაჯერებდი იმას, რომ მითომ ვასრულეხუდ ერთგულათ. ამში დიდ შემწეობას მამლედნენ მარშალი ბესომშიერი და სოდელენი, რომელნიც არწმუნებდნენ იმას, რომ მითომ მიღებულნი მყვანან ყოველთვის ხსლში მსოლოდ კარდინაღისტები, და მითომ მე თუთონ ალტატეხაში მოკვივარ სოდე ყოველის იმის მოქმედებით. მაგრამ კარდინაღი მეტად ეტყვიანი ვაჭი იყო და არ

ენდო იმათ მოწმობას: იმას ებრძანებინა ჩემსედგე ეჭვგუშინათ, ანუ ჩემით ეთვალთვალნათ. — ეს მოხდა მაინის თვრამეტს ათას ექუესს ოც ღ სეთსა წელსა (1825ს) საღამოვდ ცხრის ნახევარი იქნებოდა, დაიწყო შსაშუნა წვიმამ ქარით. ამათ მოჭეუეს საშინელი სეტყუჲს. ძალიან ცივი საღამო იყო. ჩემი სტუმრები განკლებდნენ სიტვივით. ჩემის ბრძანებით თერესამ ბუხარი აანთო. მაშინვე ბუხრიდგან შემოგვესმა სველა ღ რაღაც სმა. წარმოიდგინეთ ჩუქნი შიში! კინც უშიშარნი იყვნენ, შეევეს ბუხარში თავები ღ ნასეს, რომ კაცი ტდილობდა ბუხარში ასვლასა, რომ იქიდგან ბან ღ ბან გაქცეულ იყო. — სასღში ერთი კიყინა შეუდგათ. — შეშინებული ამ კიყინით ღ ბოღისაგან დაბნედილი, კაცი ჩამოვარდა ბუხრიდგან.

— ვინა ხარ? ჭკითსა ბესომშიერმა, რა შიადგა იმას სმალ ამოღე. ბული.

— შემიწვალეთ! გებრალბოდეთ ჩემი ცოლშული! შემოგვლრივს იმ კაცმა. მე სხვა სელობა არა მაქუხარა ჩემი ცოლშულის საცხოვრებლად

— როგორ? ქურდაობას შენ სელობათ უწოდებ?

— მე ქურდი არ გახლავარ, თქუქნო ბრწინვალეება.

— მაშ რა ხარ?

— ყურის მდებელი გახლავარ... მე ვეკუთვნი რიშელიეს საიდუმლო შოლიცისა. — ამ კაცმა გახვესა მოწმობა თავის წოდებისა.

— აი რა ამბავია, მარიონ! მითხრა ბესომშიერმა: ვერც მე, ვერც შენ ვერ მოვიფიქრებდით, რომ კარდინალს ისეთი გრძელი ყურები ჭქონდა, რომ აქ მოსულიყვნენ ჩუქნი ყურის სატლებად!... სომ არ მიბძანებ ფანჯრიდგან გადავისროლო ეს შატოხანისა უთვლი?

— თავი დაანებე, უთხარი მე: რას დაგხდეგ თუ ყურს გვიტვებდა? რისა შეშინანს?... ეგ მხოლოდ დარწმუნდებოდა, რომ ამ სასღში სულ კარდინალის მეგობრები არიან ღ იმის თაყვანის მცემლები.

— მართალსა ბრძანებთ. ქალბატონო. მე ყოველთვის ძაგას მოვას-სენებდი სოლმე მამა იოხვებ ბერსა, ჭსოქუქა ვაკუქუქმა.

— რა დროიდგან დაიწყო შენ ჭუქნი ყურის ტვება? ჭკითსა ბესომშიერმა.

— ერთი თვე იქნება.

— ყოველ დღე?

— არა, მხოლოდ იმ საღამოებით, როდესაც აქ სტუმრები გრო-

კდებიან.

— შენ ბუნრიდგან ჩამოდიოდი?

— დიაღ, ბან ზ ბან გადმოვდიოდი, როცა ბნელდებოდა ზ ჩამო-
ვპვრებოდი სოღმე. მე ხსლოხა ვადგეკარ აქა.

— კარცა რამ, მარონ, რომ რიშელიემ ვერ შეიტყო ჩვენი უგეთე
ნი ნაწილი ისტორიისა. მითხრდ ჩუმათ ბესომიწიერმა.

შემდგვ ჩვენის ბრძანებით გააგდეს მსახურებმა ეს კაცი ზ მიჭს-
ტესდარეგება, რომ თუ კიდევ გაბედამს ის ამ ესოში ცხვირის შემო-
ყოფას, ის მთელს ველარ გაიტანს ცხვირსა.

მეორეს დღეს მე მიველ კარდინალთან, რომელსაც უგვე ვეღა ჰქო-
ნდა მოსხენებელი.

შეგიძლიანთ წარმოადგინოთ, როგორ გაგანჩხლდი ზ რა სიტყვებით
გვეუდრე იმას ჩემი უნდობლობა. მე კნსტიროდი, მე ვვეიროდი, მე
ვევარობდი, ბოლოს როგორც იყო დამამშვიდა, მაგრამ დავემუქარე,
რომ თუ კიდევ ის გაბედამს ეჭვი შეიტანოს ჩემზედა, მაშინ ჩემი
ერთგულება გარდექცევა იმას მტრობათ ზ მუღვიღებად. — მე ჩემის
ქცევით დავარწმუნე რიშელიე, რომ იმისი ერთგულიცა ვარ ზ შეტად
ღუთის მოყვარეც, რომელსაც არა ვითარი ძრახვა არ გაუბედება. ის
გაცი, რომელსაც არა გამოეხარებოდა რა ზ რომლის ჭკუტ ვეღას
ხსწკდებოდა, მე მოვატყუე, ესლაც ვატყუებ — ზ კიდევაც მოვატყუებ.

(განგრძელება იქნება შემდგომ ნომერში.)

თ. გ. ბ. მ. ჰორტრეთსედ.

გსტვრეტ სულსეფრენით შენსა სასესა,
რომელსა ვსსედავ მშდსა, დიდებულს;
ჭაბუკთ მსართ ზედან მოხუცებულს თავს,
მშენნიერებას ზედ დამკვდრებულს;
შუბლსა, მოწამეს ზატიოსნების,
სიბრძნის ღამზრისგან სინათლე ფრქვეულს;
სამშობლოს შენსა მისი შუქის მსარეს
მადლობით ვეტყვი ამას შემცნეულს!...

კოლხიდელი.

ა...

იმ ჩემს სამშობლო მსარეზედ,
ყოველ ბინდსედ შეგსტვრეტ ცასა,
იქა ვსწოვებ ჟუარის სასედ
მერთალს მიბუტულს ოთხს ვარსკლავსა,
სადმართოს ნიშანს თავანსა ვსტემ,
ვეტყვი სრულს ჩემს აღსარებას,
იმიითი სომ მას არ მივცემ
ტანჯუებს, ცრემლს ღ მწუხარებას.
ვიტი იმ ყამს ნადვლიანი,

ჩუქნს ქუჭუნებში სეირნობენ,
 ღ იმათი ვისიგ თუაღნი
 მასვე ჩემებრ შეჭეულებენ.
 უთხრას აქაც მსე ანათებს,
 მთვარე ღამეს აძლევს შუქსა,
 აქაც ხალხი მრავლად ჭისცოვრებს,
 ჭიკვების გრძნობით გული გულსა.
 აქაც მკვლარა გმირად გმირი,
 დღესაც ნათლად აჩნია კვალს,
 თითქო მოჭსთქუამს მთა ღ ბარჩი,
 წვრილად ყოველ გარდასვალს.
 ერთსულ აქაც კეკლუც მეფას,
 სხივით ბნელი განუფანტავს,
 ესლაც შორით დამზრალ ვუქლას,
 განაცხოვლებს ჩრდილ ქუჭს ჭიკვარავს.
 არადა ჭისხს მას ხავრობა,
 რადგან დრო ღ ყამი ბრუნავს.
 დღეების ზვრთში მშვიდი თმობა
 მოამკვლევს ნავს, არ დანთქავს.
 კაცი თვს ტუბილს სამშობლოსა,
 აბა როგორ დაივიწყებს,
 ძუძუთ ზრდიდა უგრძნობ ჩვილსა,
 თვალწინ არ წამოიყენებს?

კ. ბ. ჯ.

1864 წ. ზუდიდს.

შენ გეუბნები!!

კარგათ განსჯე, კარგათ ოგრძენი,
 იყო ჭკვიანი, გინდ იყო ბრძენი;
 მაინც არ მოხწონთ არა რა შენი,

მამ კმარა შრომა, შენგან ამდენი!

შენ რამდენიცა ჭსოქება ანუ ჭსწერო,
მანც შენს ბედსა კვლარ დამღერო,
დაწინარდი გულო, ნუ გხურს ნურა რა,
რაც ივსებასე, შენწმუნე კმარა!

რაც იუოს შენსედ ღმთიური ნება,
იმ გუნარად მიეც გულს განსვენება;
მოსველ შიმველი, წახვალ შიმველი —
და ამის მეტსა მითომ რას ელი?...

დიმ. ბერიუვი

1864 წელსა. ქ. ტფილისს.

გულს.

რადეს გულო ტრფიალება —

უერად შენ წინ შეგხვდება;

მამინ რისთვის უმეტეს ჭსმგერ

და იმ ბედსა უმსით დაჭმღერ?

თუნდ ღასვარსა თვალით ჭსჭკრეტდე,

ხსნიკუდინეთ შენ უმწერდე;

მამინც იგი არად გინანს —

მხიარულ ხარ მანც იმ წამს.

გარდამატობს ტრფიალება —

მამ უოველსა ბედის წერას?

ხსნეს ხაგანი რაც შეგხვდება,

ვერ ამსგავსებ იმას ვერას?

მამ თუ ეს ასე იქნება,

შენ ის აღარ დაგკათობა,

რომ მისი ზნე არ დაიცვა,
 & მის კმში არ დაიწვა!...

დიმ. ბერიძე .

1864 წელს. ქ. ტფილისი.

იუფი ფასის ასული.

(ბაირონით.)

ოჰ! თუ ჩემს გამყენს & ჩუქნს საღისსა
 ჳსურს, მამა ჩემო ჩემი სიკუდილი,
 რადგან მის გამო დღეს ჩუქნს მოგვეცა,
 მტერზედა ძლევა—ჳა, ჩემი გული!

გააჳე, სავსე ის სიუჳარულით
 მამულისადმი, მე არ ვინაღვლი:
 შესრულეული საუჳარლის კვლით
 ვერ შემაშინებს მწარე სიკუდილი!

ვითა დედისგან შვლით სიუჳარული
 ისე წმინდაა ეს ჩემი სისხლი!..

დეე, მივარავდეს მე შენი სული,
 რომ მეტკბოს უამი უკანასკელი.

დეე ვიტორო ნუ გენაღვლებს!
 იუჳე მაშაცათ & მსნე მსაჳულად!
 მით შენ მოგვეცი მე გამარჯულებს,
 & ჩუქნს ტკბილს მამულს — თავს ვწირავ მსსვერბლათ.

იტოდე, რადეს სული ამომსდეს
 & საუკუნით ამ სოფლად გაჳქრე,
 თუ როგორ მოგვეკუდი არ დატავიწედეს:
 მსნეთ, წმინდათ, წენარათ & მომცინარე.—

თ. აკ. წერეთელი.

1864ს წელს.

«ზირსავერობა, უკან ზრახსსკა არა თქმულა საფარსაგო,
 ჰსჯობს ტყუილით ქვე ეოფასა ზე სიძინთლით ავიბარგო,
 ვაზის მრგველთან ის არ ვაქო, ვინც მის ნაცვლად ქძვი დარგო,
 ჯ მასედ სული არ წავწყმინდო რა გინდ სორცით დავიკარგო.»
 დავით. გურამიძელი.

გული ჰკრთის, როდესაც წარმოიდგენ, რომ ჩუქნი კურთსეულია
 საზოგადოება ნელანელა იღვიძებს, ჯ აკვირდება ბუნების მოკლენკე-
 ბას, რომელნიც მის თვალწინ სდება. მადლობა ღმერთს, გამოჩნდნენ
 ესლა ჩუქნი ქართველობაშიაც ისეთი კაცნი, რომელნიც მწუსარებენ
 ჯ წრთელის გულით ჰსურთ ქართველობის წინ წაწევა, განათლება ჯ
 გაბედნიერება. მაგრამ ჩუქნიდა საუბედუროდ ეს იმათი სურვილი
 სრულებით უნახოფოა ჩუქნითვის. იმათი სულის კვეთება ტუდად იფ-
 ლის. ამ იერქმიადობასთან საქმის გაკეთებაც რომ იცოდნენ, მაშინ
 გარწმუნებთ, იმათ კაცი ვერ შეედრებოდა, მაგრამ ეს დალოცვილნი,
 ამოა მგლოვარენი, არაფერს არ აკეთებენ. სხუებს ავალევენ, რომ
რამე გააკეთონ, თუთონაცი სურთ გულხელ დაჭრთვილი უნქროდნენ
შველაფერს, რაც იმათ არ მოხწონთ, ჯ სურთ რომ ის მოუწონსარი
თავისათავად მოიხუბონ. სხუას აუედრინან, რომ იმათ არაფერი არ
გაუკეთებიათო, მაგრამ ამასთანავე თუთონაცი არაფერს არ აკეთე-
ბენ. ამისგამო შეიძლება გაბედვით წარმოკსთქუათ, რომ იმათი თ-
სება მარტო ქუსილია ჯ არა წვიმაცა. იმ ერთი ანდაზისა არ იყოფს:
 «როგორც ქუსს ისე არა წვიმს.» როგორც ქუსს, ისე რომ იწვი-
 მონ, მაშინ ისინი, ჟერ კიდევ მძინარე საზოგადოებაში, ეგზავსკებო-
 დნენ ღამის ციციხათელასა, რომელიც ღამის სიბნელეში ისე ანათებს,

რომ კაცი ქსედავს იმის ბრწყინვას. მაგრამ ის გვეთება იმას ამტკიცებს რომ მოყამებულა ის ბედნიერი დრო, როდესაც ჩუქნიშაიც მრავალი უმაწვლი კაცი შეჭნიწირავს თავის თავს ხალხის განათლებას საქმეს, მის სარგებლობას; ამისაგაიმა იმათი ასეთი მწუსარება ჩუქნი საზოგადოების დაცემულობასკედ ღ დადუნებასკედ, თუმიცა უნაყოფოა, მაგრამ მანინც კიდევ ხასიქადულო ღ ხასურველია. თათრები იტყვიან: «სიტყვის თქმიდამი საქმის დხსრულებამდისინ, ერთინამაივილას არისო.»

მაგრამ ჩუქნიდა სამწუსაროდ ჩუქნი მკლოვარეებს ერთი ცუდი ზნე სჭირთ. იმათა სურთ, რომ თავის ჭეუჭევი მამაზაზას მოახვიონ კისერსე. ისე არ დაიწეებენ ღაზარაკს ჭართულს ღიტერატურასკედ, რომ იმას არ მისწვდნენ ღ ერთი კარგათ არ გამოლანძღონ. აი მაგალითებრ 1865 წლის «ცხენკარის» ივლისის 27ში, ვილაცა უფ. ღვიმიელი, თავის სტატიაში, «ჩუქნი დროების მწერლები» ძლიერ უწერება ჩუქნის მამაზაზას იმასკედ, რომ იმათ განადბული ღიტერატურა არ დაუტყვეს მის ბრწყინვალეობას; ღანძლავს, რომ ისინი თვითონვე არიან მიხეუნნი ჩუქნი ენის ღამტირებისა ღ გაუჭმებისა, მაგრამ ახალ შთამამავლობასკედ კი იმასიან, რომ სტანკეთ ეკენიო. «ღი, თქუქნი ფარისეველნო ღ მწიგნობარნო (ხასარების კილოა?) ამბობს ის 75 «ცხენკარის» გვერდსკედ, რათ გსურთ, რომ ყოველი თქუქნი ბრადეულებას ღ შეცდომილებას (?) ახალ გახდა შთამამავლობას მოახვიოთ კისერსკედ. სუთუ თქუქნი გუღწრფელათ ღაზარაკობთ ახალგაზდა უმაწვილ კაცობასკედ? რას გუებუნებათ მამინ თქუქნი სინიდიისი? რატომ თქუქნი თავს არა ჭკითხავთ, თუ რომ ესე უღირსნი არიან უმაწვილ კაცობას, მიხეუნი რა არის? მაგრამ თქუქნი ბრმა ხარო თქუქნის თავის მოყვარეობით?» ამის ცოტა ზევით კიდევ, ის თავს აბრადებს მამა ზაზას ღ ამბობს: ისინი (ესე იგი მამაზაზა) დაგუქასიან, «ჟვარს აცუ ეგე» რისთვის, ღმერითი არ არის თქუქნიმიდ? რა დანამაულობა გვაქვს? არა მამებო! თქუქნი ჩუქნის ცოდვით, არც ამ ქვეყნად ღ არც საიქიოს სამუქნილი არ გექნებათ! თქუქნი ისეთი ტვირთი მოგვეკიდეთ, რომ თქუქნი ენის სამძრავიც არ უნდა გქონდეთ სიძრხვილის გამო! ჩუქნი დანამაულობა თქუქნის ჭასრით ისას, რომ ენა დაგვარკეთ! მძებო, რას გვერჩით, რა ენა დაგვარკეთ, როცა რომ არა გექონია რა? (მამ ჩუქნი უენო ვიყავით?) ამ ხასით მთელი ეს სტატია შესდგება მამაზაზას, ჩუბინოვის ღ ერთისა, როგორც ემასინ

Handwritten marks on the right margin: a large checkmark, a cross, and other scribbles.

ზატვიცემული კრიტიკოსი, ღვიძელი, «ქართულის მიწის შულის კრიტიკოსისა» ლანძღვით, ძაგებით ჭ დამცირებით, ჩუქნი ენის დაცემის მიხედნის მამანაზის კისერსედ მოხვევით; ერთის სიტყვით ამ სტატიის განსაკუთრებითა სხისათი არის ლანძღუა, მამანაზის დამცირება ჭ ასლგაზდა შთამომავლობის ქება ჭ მისი მიფარველობა.

ტუეილად სომ არ არის ნათქუამი: «ღონიერთან ყოველთუხ უღონო დამნაშავეაო.» წარსულ საუკუნოების შთამომავლობა ესლა აქუდა-რია, სმის ამოლება არ მეუძლიან, ამისათუხ ასლდი შთამომავლობა ისე სეინრობს მასედ, როგორათაცა სურს; რაც-ცუდი რამ არის ჩუქნიში, ამის მიხედნით სულ ის გამოქყვით ასლდ მწერლებს, როგორც არის უფ. ღვიძელი. უფ. ღვიძელი! აბა რაში არის ძველი შთამომავლობა დამნაშავე? ჩუქნი მამანაზ, ესე იგი ის მამანაზა რომელნიც დასოცილან ადრინდელ საუკუნოებში ის სრულუბით არ არის ღიტერატურის უქონოებაში დამნაშავე; რომელნიცა იმის აქეთ. - ისინივი ძლიერ დამნაშავენი არიან. თუ შენ ამით ძაგებ ჭ ამითუედ ამბობ ჭ მას მიმართუე შენ ლანძღვას, მე შენთან თანასმას ვარ. თუ არა ჭ, მაგრამ შენ ყველაზედ ამბობ, მთელს მამანაზს ლანძღუე. მაგად. თქუქნი სნობთ: «ღიტერატურის გამოკვლევისაც, რომ ასრე მეუდგეთ, ეჭვი არ არის, რომ ყოველი ბრალი ჭ დანაშაულება განსვენებულთ აბრამის წადნას შინა ჩუქნის მამანაზებს მოესვენათ კისერსედ;» — ესე იგი იმისი ბრალია, რომ ჩუქნი ღიტერატურა არა გქუქუქს. მართალია, მეითხველა, რასაც ამბობს, უფ. ღვიძელი? მე არ ვეთანსებთ, არც არავის დაეთანსებთ, ვისაცაი ცოცხათი მანცარის გაეგება რამე ჩუქნი მამანაზის ცხოვრებას. სწყლებს, როდის უნდა ესწყლათ წიზნი, განათლებაულიფისენ. ეწერათ, როდესაც რომ იმით ყოველ დღეს ომი ქქონდათ თავისუფლების მტერთან. ადეთ მაგ. გადასინკეთ მრთელი ქართლის ცხოვრება ჭ შეიტყობთ, რომ ჩუქნი ქართველი სლხსი ორს დღესვე არ ყოფილა მშადობიანათ, გარდა ორ საუკუნოისა, ორ საუკუნის განმავლობაში. ერთის მსრით ღეკი, მეორეს ოსმალები ჭ სპარსეთი, იმის არ აძლევდა მეუდრო ჭ მშადობიანსა ცხოვრებასა. ეს მტერნი მუდამ მოუძლიდნენ სოღმე ცხოვრების ბუდეს ჭ მღულარცემლით ატირებდნენ. იმით კვლში ქართველ სლხსს დღე ცხოვრებისა შავი ქქონდა. ბეკრი ჭირი ჭ მწესარება გამოუყლიათ ქართველებს ამ უწ-

კატოგანმა. კატები რომ ყოველთვის ოში იყენენ, დედაკატები წიგნ-
სა სწავლობდნენ. კატებსკი სრულებით არა ჰქონდათ დროება იმის
სწავლისა, რისგამო ჩუქნი ლიტერატურა არა გვაქვს. მაგრამ ამ სა-
იბო უსიამოვნო, უბედო ცხოვრება რა არა ჰქონდა ჩუქნის ხალხს,
უთუთო საქმეს გააკეთებდა. მე ამაში გევი არა მაქვს. ამისათვის რომ,
როდესაც მეთერთმეტე & მეთორმეტე საუკუნოებში ჩუქნი საქართვე-
ლოს მტერი მოძორებულდი ჰქონდა, ლიტერატურა წარმატებაში იყო,
& მრავალნი გამოჩნდნენ მწერალნიცა; & თუ მართლაც რამე არის
დაწერილი ჩუქნის ენაზედ & ჩუქნი ლიტერატურა როდისმე ყოფი-
ლა წარმატებაში — ეს მეთერთმეტე & მეთორმეტე საუკუნოებში,
როდესაც ქართველ ხალხს ჰქონია ჰოლიტიკური თავისუფლება. სხვა
საუკუნოებშიკი ამახ მოკლებულიყო. ამ დროს ხაერო ლიტერატურაში
მრავალნი წარჩინებულნი ჰოეტნი & მწერალნი გამოჩნდნენ. ამ ჰოე-
ტებ შორის რუჭა ჰოეტნიც კრია, რომელიც, უფ. ლვიმელო, თქუქნი
«გენიოს» წერეთელს, გვანებ, მოსწონს, თქუქნიცა არა, არ ვიცოკი
რა მიხეზით, როდესაც ამოაბს:

ყოველს წკეთში რუჭას ნახავს,
ქართველის ტანჯვის გამომსატველს,
& მწარესა საკადულში
უიმედობას გულის მწკველელს.

ჩინგური.

სახულიერო ლიტერატურა ამ საუკუნოებში სომ ძლიერ გამდიდრ-
და. მრავალი წარჩინებულდი მწერალი გამოჩნდა სასულიერო ლიტერა-
ტურაში. ერთის სიტყვით, რაცკი კარგი რამ არის გაკეთებულდი ხა-
ერო & სასულიერო ლიტერატურაში, სულ ამ დროს არის... ლიტე-
რატურამ უკანასკნელი თავისი წარმატება მიიღო. ლუთის მეტყუე-
ლება, თილახოთია, მეტათიზიკა, სიტყვიერება & სხუა — სულ ამ
დროს გაიხსნენ უკანასკნელად. შემდეგ ამისა ჩუქნი ლიტერატურა
დაცა, რადგან ყამთა კითარება შეიცვალა & ხალხმა მშუდობა, & ჰო-
ლიტიკური თავისუფლება დაჰკარგა & ხალხი აირია, მოიმადა მისი
კეთილმდგომარეობა, რომელიც პირველდი პირობაა ლიტერატურის
წარმატებისათვის. - ამ დროზედ ჩუქნი აქ ამისათვის ვილანარაკეთ, რომ
მეთერთმეტე საუკუნოიდგან დაწკებულდი მეცხრამეტე საუკუნოიდგინ
ყველა ქართველს კაცს სმაღდი, სახკვალდი, თოფი, ტანით არ ჩამოკულია

ღ ამისთვის ლიტერატურაც დაცემულია ამ დროს, ღ ამისთანავე მე-
 ჩვენებინა ისა, რომ როდესაც მშედობიანთა ყოფილს ჩუქნი სჯდის,
 მამის უკეთობა რაჲ. — ლიტერატურაც ღ შკოლებიც ქქონია. მამა-
 სჯდამუ ძლიერ უსაფუძლო ყოფილს უფ. ღვიძელისაგან მამაპაპის ყვე-
 დრება ღ გაციცხვა; კაცმა ის როგორ უნდა გაღანძლოს ღ განციც-
 სოს, რომ არაფერს არ აკეთებსო, რომელსაც თუქრის ფიზიკური
 შეძლებულობა უძლის. ამ გვარი უძღური კაცის გამღანძმული კაცი
 სწორეთ უნდა ვთქუა, ძლიერ უსაფუძლო ღ წინ დაუსჯადია. ამ
 კაცთაგანია სწორეთ უფ. ღვიძელიცა. იმ დალოცვილს, რატომ არ
 უსარინა, რომ წარსულ საუკუნოების შთამომავლობამ დაიცვა ესა ღ
 სჯდისობა — ნაცია, ოსიკუთსივ შემოსეულ მტრის გაქეღვისაგან, ღ
 მოკვდა ჩუქნი, თავის შთამომავლობას, არსებობა. ამისაც ძლიერ დი-
 დი მადლიერნი უნდა ვიყუეთ იმ ძველ შთამომავლობისა — წარსულ
 საუკუნოების მამაპაპისა. მაგრამ თუ შეიძლება, რომ ერთ ორ აზ-
 რით მწერლის ნიჭი შეიტყუთ ღ მას დავარქუათ გენიოსი, მე ვიტ-
 ყუი ამისაგამო, რომ მეთორმეტე ღ მეცხრამეტე საუკუნოს შუაში,
 თუძცა უფ. ღვიძელი ბრძანებს, რომ «ვერც ერთს ღირს შესანიშნავს
 შირს ვერ ვიზოვნით ლიტერატურაშიაო; იყენენ კარგი მწერლება,
 ეს მწერალნი თუძცა იყენენ ნიჭიერნი ისეთ დროსა, რომ მის მე-
 ტი, რაც გააკეთეს სხუა მათგანით არ შეიძლებოდა. ყველა კაცი თა-
 ვის საუკუნეს მისდევს, რისაგამო შთამომავლობის ღ მწერლის გო-
 ნება უსაფუძლო იქნება. იმათ რა ქნას, იმ საუკუნეში სჯდის ქედი
 როგორც ქსურავს, ისინიც ისე ისურვენ. საზოგადოების აზრს, მი-
 ძართულებას ისინიც მისდევენ, ღ ვერ იძორებენ მის თავის თავსეფ
 გაგელსან, იმ საუკუნეს ეძორნიდებან აზრითაც, ყოფაქცევაითაც, აი
 ამასეფ არის ისიც ნათქუამა, რომ «დრონი მყოფობენო.» ამ დრო-
 ების მეფობას ვერ გადაურსენ სხა სულსან ორბელიანიცა, ანტონ
 ქათალიკოზი, ზოეტი დავით გურამიძელი, ნიჭიერი ალ. ჭავჭავაძე
 ღ გეორგიფი ვასუშტი, ისტორია ლიტერატურისა ამ შირებს რომ არ
 შეესოს არ შეიძლება. თუძცა იმათ მწერლობაში ისეთს დიდს სარგებლობას
 ვერა ვნახამთ. მაგრამ ჭეშმარიტების ნატამდეებს მრავალს ვიზოვით
 ამ კაცების თხზულებებში, თუძცა უფ. ღვიძელი ბრძანებს, რომ ჭეშ-
 მარიტის ნატამდეებსაც ვერ ვიზოვითო. ჩემის აზრით კარგი წიგნიც
 ის არის, რომელიც ჭეშმარიტის ნატამდეებს მოვეცემს, გარდა იმ

აზრისა, რომელიც ჩუწნ თავში გვიქმნება, ვიდრე სხუა აზრები შეგვაც-
ტეობინა და უფრო გარკვეულად გავგანცნობს საგანი. ყველა ამ გვარ წიგ-
ნს მე ვარც უწოდებ. რასაკვირველია მე იმას არ ვაძიებ, ეს მწერად-
ნი ძრეულ დიდი ნაყოფის პატრონნი და სხასარგებლონი არიან თა-
ვის მწერლობით. ჩუწნი აზრი მხოლოდ ის არის, რომ ეს პარსი
ნიჭიერნი, ანაჲს მწერადნი, იყენენ და ამათ მწერლობაში ჭკუძმარტობს
ნატყმდეებს ვაზოვით. აი მაგად. გურამიძელი რას ამბობს: ახა ვინ-
სოთ, მოგწინს ეს ჭკუძმარტობა, თუ არა, მეცა ვიტყვი, რომ ეს
პოეტი სხვასეულ ნაკლები პოეტი არ არის. —

მართლეს ვიტყვი, შევიქნება ტყუილისა მოამბურად,
გვრას ვუძებ სამაგელთა უფერულთა პარსაფერად,
მე თუ გინდა თავიც მომიჭრან ტანი გასდეს გასაბურად,
და ვინც არა ჭკუც ვასა ბერსა, მე ვერ ვატყვი გასაბურად.

მართალია, მძრასველს ძრასვა თუთვი ზვად მოუხდების,
მაგრამ ფარვა სიავისა ქვეყანას არ მოუხდების,
წამსდენელთა და მხამკელთა ვიდრე სხუც რამ წაუხდების,
და ძრასვავე ჭკუობს ხამძრასვთა, ძრასვას ვატი მოუფერთების.

დავ. გურამიძელი.

ვასუშტი ვიდრე ამბობს თავის ისტორიის მშუწნიურ შესავალში:
«წარწყმდეს ის დრო, რომელიცა ჩუწნ ნაყოფს არ მოვიტანთო.»
იქნება ესდა ერთიც არ იყოს ჩუწნში ამ აზრის ამხრულებელი, და
ამ ნაირ აზრის ვატი. ეს აზრი ამტვიცებს, რომ ვასუშტი ესლან-
დელ ჩუწნ უსაქმო და ცუდ უბრალთ სეტია და ქარაფუტა ვმწა-
დებს არ ჭკუანებია. ეს ისეთი ვატი ყოფილა, რომელსაც არც ერთი
წამი უბრალთ, და უსარგებლოთ არ დაუვარჯებს.

მაგრამ, ხანა სულხან ორბელიანი ამათ ორივეს ჭკუობია თსუ-
ლებითაც და ნიჭითაც. ის ორივესეულ მძლვას დვას თავის ნიჭით, და
განათლებით; მის «სიბრძნე სიცრუე» ამტვიცებს ჩუწნს აზრსა. იმის
ყველა სიტყვიდან თითქმის რამე ჭკუძმარტობას ვაიკებთ და რამე ჭკუ-
ას ისწავლით. რასაკვირველია ამასთანავე ბევრის ამ თსულებში სა-
ხადილო და განათვრინაც; მაგრამ იმაში იმათა ჭკუძმარტობის ნატყ-
მდეობა, რომ ეს ნაკლებეკანება სრულებით არა ხნანს. იმას არაკე-
ბა ჩუწნთვს შეადგენს ბრატვიცებს ჭკუძმარტობასა, ამასავამო ვიდრე-

ვაც იმის წიგნისთვის დაურქმევიათ წიგნი «სიბრძნე სიბრუნვისა.» რადგან ამ წიგნიდან ვატი იტყობს ჭკვიან მისრ მონათსა, ცხოვრების სწავლებას, ვატიან ჭკვიან განათლებას, მის ცხოვრებას. ერთის ხატეკით ეს წიგნი შეადგენს ვატიან ჭკვიანად დარიგებასა ზრავრეკულ ცხოვრებადგან. «ეჲ, მეფეო, სწერს ერთს ალაგს სხას სუფსან ორბელიანი, ენით მოჭეუდება ვატი, სხვით არა; უდღეოთ ენით მეჭეადი ენამ ვეღარ ალაგინოს ჳ ალარც ენით წერულს ელსინება.» რაო! უფ. ღვიმელო, ეს ჭკვიანობა არ არის? მაგრამ ეს შენთვის ცოტაა. მოვიუგან ვიდევ უფ. ღვიმელო, მე-47 გვერდზედ ერთი ვინმე დიდებული მეფე შულებს რომ არიგებს ერთობა ჭკვიანდეთო. — ეს არა რაგორ მოგწონს? ცუდი ჭკვიანობაა ესა? თუ შენ ეს ჭკვიანობათ არ მიგანჩია ჳ არც მიგიღია?! აი ამ ჭკვიანობას: «მეფე იყო ვინმე დიდებული, ოცდა ათი ვაჟი ჭყვანდა. რა მოიწია დრო სიჭედილისა მისისა, მოუწოდა მეთა თვსთა, მოალეებისა ოცდა ათი ისარი, შეჭერა მარად ჳ მოიზიდა, რათა გატყოს ჳ ვერ გატყოს, მერმე თათო თათოდ მოიზიდა ჳ უოკელივე დაღეწა.» მერე ეუბნება თავის შულებს: «თუმიც ერთად სართ ჳ ერთ ზარზედ სდგესართ, მტერი გერე ვერ გატყოსთ, ვითა მე წელან შეგრული ისარი ვერ გატყეს; თუ გაიყარეით, ესრეთ თვთო თვთოდ დაგლეწონთ მტერმან, თავითა მოგსთსარობთ ჳ მოყვარეცა. აწუ თქმულნი სჯემე მას ვაგს: თქმულნი სიტყუა თუმიც ერთი იყოს, დაიყაროს მეფობა ჩემი. რადგან მტერნი ხართ, ჩემს სჯემეს წაუსდელს არ გაუშვებთ. ვეზირთ წესია, რამდენიც იყვნენ ზირნი ერთი ჭკვიანდეთ, ერთის ჭკუა ჳ ქნევა სწორეთ არ წავა. უამსნაგოთ არ იქნების, რაგინდ ბრძენი იყოს. ერთიც არი, სჯემე არ დაცდინოს, არ ეკების ჳ ერთის სჯემის დაცდენით ბევრი წახდების, ამისათვის ორისა ჳ სამისა რჩევა ჭკვიანს;» ჳ სხვა. ვიდევ მოვიუგანდით რამდენიმე უფრო ვარც ჭკვიანობების ნატამლებს. მაგრამ ესეც ვამარ იმისათვის, რომ შენ დაიკვირო, უფ. ღვიმელო, რომ ჭკვიანობების ნატამლება არის ძველს ღიკრატურაში. მაგრამ, უფ. ღვიმელს მე სხვაფორივ დაუძტვიცებ ამ ჭკვიანობას. ამისათვის მე გვითხავ, უფ. ღვიმელო; ჩვენს ღიკრატურაში ჭკვიანობების ნატამლება არის თუ არა? ჩემ ვითხვარე, შენ ზახუსს მამდე: «არ არის,» — მე გიზახუსებ წინაღმდეგს ჳ გიტყვი: სტყუი! არის! — რით დამიძტვიცებ? მკით-

საჲ შენ. — მე ზახუსს ვამღუე: ვარდა იმ ლიტერატურისა, რომელ-
 ლედაც შენ ლაზარაკობ, უფ. ლვიმელო, არის კიდევ ლიტერატურა
 რომელმაც რეჟული იშვათად იქმნება. ეს არის ლიტერატურა, ის-
 ტორიული, ზარეუთსეულია და ჭეშმარიტი — უფუგვარი. მაგრამ უფ.
 ლვიმელს ამისათჳს ყური არ უგდია, აუღია კელში კალამი, გაუგრაჲს
 კელი და ისე გაუფიქრებლად წამოუხერია, რომ ძველს ლიტერატუ-
 რაშია ჭეშმარიტის ნატამალსაც ვერ ვიპოვიით. სეღამ, როგორა სტ-
 უფუგი! უფ. ლვიმელო! ისტორიულს ლიტერატურაში სულ ტუფული
 ვის გაუგონია! მაგრამ იქნება შენ არ იცოდი და არც იცი, რომ
 ჩუწნ ამ გვარი ლიტერატურა გვაქნს. უნდა გრცხვენიოდეს. მართლაც
 თუ არ იცოდი; და თუ დაუფიქრებლათ სთქვათ — ეს უფრო ცუდი.
 ვითარცა ლიტერატურისა, შენ დაუფიქრებლად სიტყვის თქმა არ შე-
 გეგონის. შენი უოკელი სიტყვა აწონილი უნდა იყოს. რადგანაც ას-
 რეთ წინდაუხედავით იცი ლაზარაკი, ამისათჳს კიდევ გაგიმეორებ,
 რომ ისტორიულს ლიტერატურაში ჭეშმარიტების ნატამალსაც ვიპო-
 ვით, თჳთ ჭეშმარიტებასაც და სარკებლობასაც. ეს სარკებლობა
 ძველს ლიტერატურაში უფრო ენის მხრითაა და არ მესმის, ანობით
 თქმულს უფ. ლვიმელო, და ვერ ვამიგია რა, თუ რას ნაშნავს
 ონის აღდგენა? თუ შენ არ გესმის, ნება მიბოძეთ, მე ავიხსნა: ეს
 სომ შენ თჳთონ ვარკათ იცი, რომ ჩუწნში არავინ არ იცის ქარ-
 ტული ენა ლიტერატურულად, ანუ უკეთა ვსთქვათ, ლიტერატურის
 ენა იცოდეს ვინმემ, ისე ლაზარაკსაც კი ვერც ასერსებს ჩუწნში ქარ-
 თველი რიგიანათ. რატომ? რა არის ამის მიზეზი? მიზეზი ის არის,
 რომ ჩუწნ ძველს ლიტერატურასა არა ვკითხულობთ და ისე არ ვსწავ-
 ლობთ ჩუწნს ენასა. ამის უკეთსეულად ჩუწნ ენას ვერ ვისწავლით და არც
 არავის ეცოდინება ჩუწნი ენა რიგიანათ, — ვიდრე მდინის ამის სწავ-
 ლას ძველ წიგნებშია და არ შეუდგებიან. უაჭველია, რომ ძველს ლი-
 ტერატურაში ბევრია ესლად გამოხადები და ხანძარი სიტყვები, რომე-
 ლნიც ჩუწნ უთუოთ უნდა ვიცოდეთ, მაგრამ არ ვიცითთვი, ამისგამო
 ჭკერმეტუველების» ნაცვლად ჩუწნ ლიტერატურაში მრავალმა დიდ-
 ხანს იხმარა «წითელ სიტყუობა». ამ სიტყვის მხმარებელთ ძველი
 ლიტერატურა რომ ეკითხნათ, თჳთ ნამდვილი სიტყვა ეცოდინებო-
 დათ და ენაშიაც გამართული იქნებოდნენ, ძველ ლიტერატურის ენის
 სწავლაც, ჩემის აზრით, აი ესრე შეიძლება: უნდა ვაძმა იკითხოს ძვე-

ლი ლიტერატურის და ისწავლოს რამდენიც შეიძლება სიტყვები და შე-
 რე ეს სიტყვები, როგორც კილა არის ახლა მადლებული ლიტერატურ-
 რაში, ისე იხმაროს. ამ ნაირით რომ ისწავლოს ჩუქნმა სხვადასხვა მო-
 ძალობამ ენა, უკუწვევია რომ კარგათ ეცოდინება, თავის დროსედ
 იმას ლიტერატურის ენა. მაგრამ ამასთანავე ის ძლიერ ერთგულად
 უნდა ცდილობდეს, რომ ეს სიტყვები სხვად კილოსედ იხმაროს, ✓
 ისე რომ ძველი ენის გრამატიკის ფორმები სხვად ენაში აღარ ერი-
 ოს. ძველ ლიტერატურის ენის კილოსედ, რომ ვწეროთ — აქედამ
 არაფერი სარგებლობა არ გამოვა. ჩუქნ უნდა ვცადნეთ, რომ ძვე- ✓
 ლი ლიტერატურის ენა კარგათ ვიცოდეთ და იმის სიტყვებს იმ სა-
 ხით ვხმარობდეთ, როგორათაც ესა სხმარობენ და სხვის დაწარა- ✓
 გობს. თორემ ძველი ლიტერატურა რომ აღვადგინოთ თავის წინა- ✓
 ხდელ სახით, როგორც სურსთ ზოგიერთსა, იქედან არაფერა სა-
 რგებლობა არ გამოვა და ჩუქნ ლიტერატურას არ ეშველება. მე რა-
 ხაც ვწერ იმისათვის ვწერ, რომ ჩემი აზრი სხუამ გაიგოს. თუკი იმ
 ძველ ლიტერატურის ენის კილოთი და ფორმით დაწერილს — კერ-
 გაიგებს ჩემი მკითხველი, — რასჭირთა ისეთი ენა. ჩუქნით არ არის
 საჭირო ამ ნაირი ენა; და თუ ვინმე იმისს, რომ უნდა აღსდგეს
 ძველი ლიტერატურის ენა იმ სტდება და ტყუის. იმის აღდგე- ✓
 ნა არ შეიძლება, რადგან ის თავის ძველებურით არკარგავს გრამატიკას ✓
 ფორმებისა გამო, — ჩუქნითეს ძეგლარია, და სიტყვების გარდა ჩუქნ
 იმ ენისა არაფერი არა გვხვს, ამ სახით ჩუქნა ენა აღსდგება, გან- ✓
 მუქნითერდება და წარმატებაში მიეცემა, აღარავან დაამსისევებს მას, ✓
 აღარავინ არ იხმარებს უცხო ენის სიტყვას მამის, როდესაც ჩუქნა
 სიტყვა ეცოდინება, კარგათ გამოხატავს თავის აზრებს, რადგან ენა-
 ში კარგათ იქმნება გამართული. თუთოს შენც უფ. ღვიძელა, უფრო
 უკეთ გაცოდინება ენა და აღარ იხმარებს ამ გვარად ამ სიტყვებს:
 «კიო, ამხელილი, სამყოფი, ბამურ, სამმრავი, გამოძველება» და სს.
 ამ სახით სელახელს ენა აღსდგება და ამას დაერქმევა ძამინ ენის
 აღსდგენა და აი ამასი მდგომარეობს, ჩუქნა აზრით, ძველი ლიტე-
 რატურის ენის აღსდგენა. თორემ ესა ჩუქნა ენა ძლიერ არეულია
 სხუა ენებში, ესე იგი სამდვილი ქართული ენა, თუ ასე შეიძლება ✓
 ვთქვათ, რუსულსომხურ-ქართულად მოქცეულა. მაგრამ ამისი
 მიზეზი, შენის აზრით, მამაშაშა და არა ჩუქნ, იმათი სხალი შთამო-

მამია ემელიანი

მავლობა. მეტი გიჟი, რომ მამანაპი არ არის დამნაშავე, თუთონ ჩუქნი ვართ მიზეზი ჩუქნი ენის დამნობისა. მგალით: ვინ არის დამნაშავე იმაში, რომ ჩუქნი ენაში ესლა ბეკრი სიკრუები ურკვი უნსო საღებებისა, ისე რომ ჩუქნი ენა დაკოტლებულა და დამნასიკუ-ბულა? ვინ არის იმაში დამნაშავე, რომ ესლა ჩვენ ენას არა ვსწავლობ-ბოთ ხასწავლებლებში ჩუქნი — თუ ჩუქნი მამანაპი? უფ. ღვიძლო, შენ რას იტყვი ამასე? შენ გჯერა რომ ჩუქნი ვართ ამაში, დამნა-შავე! მე ძლიერ მტკიცეთა ვარ დარწმუნებული, რომ ჩუქნი ვართ მიზეზი ჩუქნი ენის დაკრევისა, და არა მამანაპი. რა ქნას იმან, რომ ესლა ჩუქნი ჩუქნის არვარგობით საკითხავი წიგნები არა გუქნ და ამ მიზეზისა გამო უმეტესი ნაწილი ქართველთაგანნი შჯლებს ევ-როპიულ ენასედა სწავლის წიგნსა; შენი მეცნარემეტე საუკუნის შთა-მომავლობა კიდე სუფრასედა რომ დაბანდება და გლეს გაცებს შემო-ეურება, სურს, რომ სულ უნსო ენასედა იტრირთონ. და ამითი იხი-ნი გააკვირობს! ერთ ჯადემიელთან თურმე გლეს გაცები მოვიდნენ და შეჭნიგლეს, რომ ასე და ასე დაგვემართათ: იმან თურმე მოიხმანს და მერე უთხრა, ვინც თანა ჭკვანდა: ხაწყალი, **ЧТО СЪ НИМН ЭТО СЛУЧИЛОСЬ!** აი შენი მეცნარემეტე საუკუნის შთამომავლობის ტიპი ეს არის. უფ. ღვიძლო! ეს არის შენი ნაქები შთამომავლობა! ამის-თანებში ძლიერ გამოქნილია; მეტადრე იმაში, რომ ევკლავურში წარსულ საუკუნის მამანაპი გამოიყვანოს დამნაშავე. «მამანაპი აფუშულ-დაფუშული დაგვიგდო საქმეებიო» ამბობ შენ და ამისაგამო ესლა ჩუქნი ცხოვრების მომდინარეობა ხანსკრელი და ხანსკრელი არ არი-სო. «თუ მამანაპი აფუშულ-დაფუშული დაგვიგდო საქმეები», ჩუქნი რატომ არ გავსწორეთ, რიგედა არ მოვიყვანეთ?! ანუ არ მოვიყვანთ?!

უფ. ღვიძლი დიდ აღტაცებაში მოდის, როდესაც დაიწყებს ხს-ლანდელ შთამომავლობასედა ფიქრსა. წარსულ საუკუნობის შთამო-მავლობასედა დიდად უწერება. არა — უფ. ღვიძლო, წარსულნი შთა-მომავლობანი, ჩემის ჯგირით, კარგნი იყენენ, რაც შეეძლოთ და საჭი-რო იყო იმათ ის აღასრულეს. მამული მტრისაგან მიფარველობას ითხოვდა და იმათ თავისთ ხისხლით და მსხობით დაიფარეს და რაც და-იცეს მტრისაგან, რა უნდა გაეკეთებინა იმან იმის ბეტი, რაც გა-აკეთა; ყველა შთამომავლობას თავისი დანიშნულება აქვს. იმის დანი-

შეულება მართველობის, ნაწიის, ენის & სარწმუნობის დაცვაში მდ-
 გომარეობდა & თავისი როლი მშენიერიად აღასრულა. ასეა ჩუქნი
 გალია მოქმედობისა, განათლების & ლიტერატურის სტენსედ. ეს
 ჩუქნი დანიშნულება უნდა კარგათ ვიცოდეთ & ამის გვარად ვმოქ-
 მედებდეთ. თორემ ჩუქნი მამაშავს კლანძვლვით & ჩუქნი არაფერი არ
 გვინდა რომ გაგვეყოთ. ლიტერატურის წარმატებაში მოყვანა ჩუქნი
 წილობაში ამოსულა; ეს არის ჩუქნი დანიშნულება, ჩუქნი უნდა გა-
 ვამრავლოთ ჩუქნი ქართულწილობაში წიგნები & სწავლა. ჩუქნი უნ-
 და ვმოხლოთ ჩუქნი მეობადი, ჩუქნი უნდა მივსტეთ შამავალი
 ხალხს... ამას ავალეებს ასლანდელ შთამომავლობის თუთ უფ. ი. ჭავ-
 ჭავაძეც თავის «ქართლის დედამი.» ამისაგამო მარტო დაპარაკით
 არაფერი არ გამოვა & მამაშავს აღანძლვა ჩუქნი არ შეგვეყვინს.
 ენა ჩავვივარდება რომ ვინმემ გვეითხოს: «იმათ უომნიათ მინცაო,
 აბა აქუქნი რა გაგიკეთებიათო, რომ გვეითხოს, გარწმუნებთ, სულ
 გადვირვეით, შეგვერთებთ & კვრას შასუსს ვერ მიუგებთ. აი მაგალ.
 ესეა რომ შენ ამართლება ასალ შთამომავლობას, ჩემო მამო, აბა
 რა გაქვს იმათი გასამართლებელი, ერთი სთქვი, ჩუქნიც გავიგოთ;
 თქვი რაც გაქვს კვლავთ, ვნახოთ რით არის ის ღირსი ქებასა, რით
 მოიგო იმან ისეთი შენი ქება, რით დაავალა შთამომავლობა. მეც-
 რამეტე საუგუნის შთამომავლობას ჯერ არაფერი არ გაუკეთებია ლიტ-
 რატურისათვის; ის ჯერ კიდე ბურანშია & ქსეშას ვერ ასვლია, — მას-
 ზედ დაპარაკი ამ გვარათ, როგორც შენ დაპარაკობ, მაშინ შეიძლე-
 ბოდა, რომ იმას რამე საკეთილო გაუკეთებინოს. იმას ჯერ არაფერი
 არ გაუკეთებია, მაგრამ შენკი ძლიერ აქვს & იმას თითქმის ცაში აიყვან.
 ასადი შთამომავლობა იმ წინაშართ, რომელიც მეც გავკვირებ. ძლიერ
 ბეგრშია დამნაშავე; ამისაგამო ისინი არკი უნდა იქონ, არამედ იმა-
 გონ. ასლგაზდა შთამომავლობას (მეცხრამეტის) სრულებით არ შეე-
 ტყება სისუსტე, უსაქმობა & ცუდუბრანლოდ ტრანასობა . . .

67

K

. გამოსატა ამ გვარ გაცების საქმის სიმკვიდრე &
 სსსიათი. იმან, უფ. დვიმელსავით, დაუფიქრებლად არა მსთქვა ეს
 დიდი ჭეშმარიტება: საქმის კაცო დაურთაბასებლად აკეთებობთავის
 დიდ საქმესა. — მე კიდე ვიტყვი, რომ კაცს უნდა მქონდოს სიტყვა
 საქმიანი & საქმე სიტყვიანი, რაც სთქვა იმის სიკუდილამდინის მი-
 სლიოს ვიდრემდინის თავისი სიტყვა არ აღასრულოს, თავი არ და-

ანებოს; სულგულსედ დაკრეიელი ჯდომა ესლა ჩუქს ლარას გვარ-
გებს. ასლა დროა სიტყუა საქით ლვასრულთ, ვიძოქედოთ, თუ
რომ ჩუქსნი სურვილი გუღითადა, ჰ რამე სარგებლობა შეგვიძლიან
შევიძინოთ ჩუქსს შთამომავლობასა; უსაქოთ დგომა ჩუქს ლარას
გვარგებს მამინ, როდესაც ესედავთ, რომ ჩუქს დროში ყველა საღ-
სი მოქმედებს, ზრუნავს, ცდილობს რამე კეთილი გააკეთოს საზო-
გადო ძალით. გვეყოფა ამთენი ძილი ჰ ლანობა. ასლა დროა მი-
სედოთ სსუა საღსებს ჰ იმთხავით ჩუქსს ვეცადნეთ ჩუქსნი საღ-
სის განათლებაზედ.

X მკრამ უფ. ღვიმელი, თქუქს სტატიაში ეს ყველასე უფრო გა-
საკვირვია, რომ თქუქს ჩუბინოვს იმისათუხ ლანძღავთ, რომ იმას
თავის ქრისტომატიამი იღ. ჭკუჭკამისა ჰ აკ. წერეთელის ღუქსუბი
არ დაუბუჭდა. ეს ძლიერ გუყისთ ჰ ამისთუხ იმისით, რომ დავ.
ჩუბინოვმა იინი მინიღ არ იცის. » განა ეს მართალია? იმან არა-
ფერი არ იცის?! განა შენსედაც ცოტა იცის!? » ისეთმა ფურმა დამ-
წისლდა, რომ ჩემსედ მეტს იწკლოდესო, ჩუქსში ანდაზათ არის
ნათქუამი. ამ ანდაზის ძალით მეც ვიტყვი, რომ უფ. ჩუბინოვს
ისეთმა კაცმა უნდა დასცინოს, რომ იმასედ ბერი იცოდეს ჰ ბე-
რი გავეთუბინოს. თუ იმასაც არაფერი გაუვეთუბია ჰ ვის გაუვეთუბია?!
მაშ ჩუქსნი ლიტერატურის მცოდინსრუ ჰ დამოვსუბელი კაცი არ
იზოება ქართველებში. რასაკერეღია ჩუქს ყველაფერს შედარებით
ვლამარკობთ, როგორც რიგია სოღმე ამ გვარ შემთხვევაში, მკრამ
თქუქს აქ არ ბძანდებით! თქუქს რადგანაც არ მოცწოთ ძველი
ლიტერატურა, მაშ სჩანს, კარგათ ავიწინათ იმისი ღირსება ჰ
ამისთანაკე ჩუბინოვის ცოდნაცა. არა, არა—ჩემო ძმაო, თუმც არ
შეიძლება ვსთქუათ, რადგანაც უფ. ჩუბინოვი ზროფესორია, ბერი
იცისო, იმას სობრძე ყელში მოჭბუქსიაო, მკრამ შეგვიძლიან მაინც
კიდევ შენი წინააღმდეგი ვსთქუათ, რომ იმან რამე იცის ჰ თქ-
უქსნი იინი მინი » სრულებით არაფერს არ ნიშნავს. მარტო ც-
რეიელი ფარაზა, უსაფუძვლოდ წარმოთქმული. თქუქს ტყუილათ გა-
შმაგებული ლანძღავთ იმას. მკრამ უცტრაოთ, თქუქსნი ლანძღვის
მიხეცი ის არის, რომ იმას, თქუქსნის აზრით, ჩუქსნი დროების
პოეტების ღუქსებისა, გარდა ბარათამუღისა, არც ერთისა არ დაუბ-
ჭდა. აქ კიდევ გაუბედაძ თქმას თქუქსს ბრწყინვალეებს, რომ

სტეუით! 1863 წლის ქრისტომასტიაში «შეშლილი» რომ არის დაბეჭდილი, ეს ვინაა, ჩუქნის დროების მწერლებიან არ არის?! თუ ბარათაშვილი ჩუქნის დროების ჰოკეა, გიორგი ერისთავი ჩუქნის დროების მწერალი რატომ არ უნდა იყოს! ის ბარათაშვილსევე უკან სტხოვრებდა! მამ რაღათღა სტეუი უფ. ლეიქლო, რომ ჩუქნის დროების მწერლებითგან მარტო ბარათაშვილის ლექსები დაუბეჭდიათ. განა მწერალი ისე უნდა გაჯავრდეს, რომ წერის დროს გონებასეშეიშალოს? გარწმუნებთ, თქვენს ჩუბანოვსევე იმ ნაიროთ გავავრებულხართ, რომ ამ გულფიცრობას დაუქლოდა თქვენთვის კარგათ გადაშინაჲთ იმის ქრისტომასტიისა და გავება—ვისა და ვის ლექსები ანუ თხზულებებია დაუბეჭდია ჩუქნის დროების მწერლებთაგანისა. მაგრამ იქნება თქვენს მარტო ბარათაშვილი განსებ მსხენეთ და გიორგი ერისთავი დამაღე, რომ გსურდა ამით უფრო გამკებინა უფალი დავ. ჩუბანოვი და გუჩუკინისა იმისა სავსეებელი მტრობა ჰასდ შთამომავლობისადმი? განა ასეთი მტრობაც იქნება! მაგრამ შენ იმს უფრო გარდუბრევისარ და უგარგვინებას შენთვის დავთრები, რომ იღ. ჭავჭავაძისი და ავ. წერეთელისა კერ დავინასვით ქრისტომასტიაში ლექსები. ამას ისე დაუთვიქრებისარო, რომ წარმოგიდგენია: იღ. ჭავჭავაძე და ავ. წერეთელი ასეთი დიდი გენიოსები არიანო, რომ რუსთველს არ დაუგარდებიაანო, და დავით ჩუბანოვს ამათი ლექსები როგორ არ დაუბეჭდიათ თავის ქრისტომასტიაშიო! ამ ასრს გაუტანია შენი გონება, რადგანაც გსურვებისა ასხნა უფ. დავ. ჩუბანოვისა ამ გვარი უოთაქრების მიხეზისა, შენ უგრად მოგსვლიათ თავში ის ჰასრო, რომ უფ. დ. ჩუბანოვს სიმურთ არ დაუბეჭდიათ; და ამ გვართ შენ დაგივამყოფილება შენი ცნობის მოყვარობა და აგისხნია შენი ეჭვი. მაგრამ, კვანებს, მოტეუბუღხარ და ჩუბანოვს შენ გენიოსებთან კვანებს არაფერი მტრობა და სიმურე არ უნდა ჰქონდეს. იმას მხოლოდ არ მოსწონებას და ამასათს არ დაუბეჭდიათ. ნათქვამია, კაცს გემო არ გაუშინაჯვისო. იმას რაც მოსწონდა ის დააბეჭდინა. შენ იღ. ჭავჭავაძისა, ავ. წერეთელისა და სხვებისა ლექსები მოგწონს,—აიღე შენც რაც მოგწონს ის დააბეჭდინე. ვინ დავამდის, შე დალოცვალაო. თორემ ესდა რამდენიც გსურდეს იმდენი იძსე, რომ ჩუბანოვს ტეუიღათ თავი სუ მოაქებს და სუ მოსწონს, იმას არაფერი არ გაუბეჭდიათ, მე ვიტყვი, რომ იმას შენსევე მეტი

გაუგუთებია, მეტი ღ მეტი. შენვი მარტო გიქარაქმუტარისა ღ ამში დავინახავ მწერლის ღირსება. ამისგამო მე ძლიერ ვძიობ, რომ თავ მოყვარეობით დამთვრალი ღ გამძაგებული ცხვირბირი არ მიაღწო ძველ ღიტერატურას. მებრალუბი, ცოდვა სარ, ჩემო ძმაო! «ესთქმათ ადექსანდრე მაკედონელი დიდი კაცი იყო, ასლა ამისათუხ შენ ცხვირბირს რათ იღეწო.» გეტყვიან. ამასთანავე იმსაც გარევი, რომ როგორც შენ, ატრეთვე იღ. ჭავჭავაძეს ღ აკ. წერეთელს არა-თვერი არ გაუგუთებიათ. მართალია, იმათ შენსედ ბევრი უწერიათ, მაგრამ ეს იმათი მწერლობა არ წერას უღრის, რადგან მისი სარგებლობა არა სჩანს, მათი თსულებანი სადსში არ გატანილა. გარდა ამისა იმათ მეტი შეუძლიანთ გააკეთან, მაგრამ სიზარმაცისა გამო სარ აკეთებენ. ამისა გამო იმათი ნიჭი ჩუჭნთუხ სრულებით უნაყოფია. რომ ნიჭიერნი არიან, ახა რას გვიკეთებენ? ახა რით გასდენ ღირსნი თქუჭნის ქებისა ღ ღირსნი გვირგვინისა? გენიოსები სადსიხათუხ განა ეტრე უნაყოფო უნდა იყვნენ?! არა, იმათ არაფერი არ გაუგუთებიათ ისეთი, რომ დაფნის გვირგვინის ღირსნი იყვნენ. რადესაც გააკეთებენ, იმათი ღვაწლი სადსში გავრცელდება, მამის ბატონი ბრძანდებით, მართვით. რომ განთიადის ცხვარსავით თავი ამოაყოფინა თავის ყურნადს ღ მერე ისე სჩქარათ გაქრო, რომ გერცვი დავინახეთ ვარგათ. აი ეს არის შენი «გენიოსი» ჰოტი იღ. ჭავჭავაძე თავის საქმით! იმას თურმე მარტო ეფიქსტისათუხ სურვებია თავის ჩუჭნება სადსისათუხ, ღ არა იმისათუხ გამოვიდოდა თავის ყურნალით («საქართველას მოამბით»), რომ სარგებლობა მოუტანოს ქართველობას. არა, უფ. ჭავჭავაძე გვირგვინის ღირსი არ არის. კიდევ ვიტყვი, იმას არაფერი არ გაუგუთებია, თუძვა, ვიადრემდისნი გამოსცემდა თავის ყურნადს, იკვსოდა, რომ იმას დაუდგია თავისი თავი საქართველას ღიტერატურისათუხ ღ ამასთანავე იმსაც თან მოსძსოდა:

«ავციოლია სიურმიდანვე ჩუჭნ ქართველის ბედმა ღ დაე გემრასონ ჩუჭნ მის ქესნით დავლიოთ დღენი.»

როგორ ცხადად ღ მუშობორად იტყუულა უფ. ჭავჭავაძემ მსხიტვეებით ღ თუ «სიურმიდანვე ქართველის ბედმა აყოლია, მამ ესლა რადამ განუბებინა იმას თავი? სიყვარულის სტინისათუხ განა ატრეძალე ღ ავცილდა თავის განუბება შეიძლება? მართალს ვიტყვი, არ დაუძალავ, იმან რომ ამ

Handwritten notes in the left margin, including the word 'მეტი' and other illegible characters.

გვარ ლექსებით გამოხატა პირველი ნომერი თავისი ეურნალისა, ჩუქნ გვეგონა რომ ჩუქნი მზე ასლას ამოვიდა, აღმოხრწინდა. გამოგვიჩინდა კაცი, რომელიც გვიშველის რასმეს. მაგრამ თქუქნ მტერს მოხწედაც წელი, როგორც ჩუქნ მოგვეწედა, როდესაც შევიტყუეთ, რომ ეურნალი აქვარ გამოგვარ, საქართველოს მამამე ერთი წელიწადიც ძლივას გამოვიდა და მერე უგზო-უკლოდ გაქრა! აი ეს არის შენი გენიოსი იღ. უაქვკამე, უფ. ღვიმელა. ამას ესურს რომ გვირგვინი დაადგას! ესურს რომ ვეკლამ აქოს! — საზოგადოების და მამულის მოყვარე, ერთგული შუალი მამულისა, მისთვის სიკეთის და ბედნიერების მსურველი, მარტო ღანაზრავითი არ გაატარებს დროს, საქმესაც გააკეთებს, ისე მოგვედება, რომ რამე სასიკვარისი, თავის ამ საწუთროში უფინისა, კეთილათ მოსაგონებელი რამე დაუგდოს; უფელთს იმას ეცდება, რომ შთამომავლობამ იმასეც მარტო ის არა სთქქას, რომ ესა და ეს კაცი ცხოვრებდა, მოკუდა და წაიღეს, დამარხესო; ამ საწყვადს წუთის სოფელში ამის მეტი არაფერი არ გაუკეთებია, რომ მარტო ცუდგზრადლოთ შური უჭამიარ თუმიც იმასაც. როგორათაც უფელსა კაცსა, ვალათ ედა კისერზედ რამე სარგებლობა მოეტანა ქუქნისათვის. ვინც ქუქნისაზედ სცხოვრებს უფელს ვალი. დიდი ვალი ჭმარებებს, რამე სარგებლობა მოუტანოს, და უამისოთ არ მოკუდაც. აი რასაც სწერს დიდი პოეტი ბარათაშვილი.

... რადგანც კაცთა გვექვან შუენი სოფლისა,
 უნდა კიდეც მივსდიოთ მას, გვემას მშობლისა:
 არც კაცი ვარცა, თუ ცოცხალი მკუდარსა ემზავსოს,
 აყოს სოფელში და სოფელსკი არარა არგოს.

ნიკ. ბარათაშვილი.

მე შევით ვსთქვი, რომ უფ. იღ. უაქვკამეს და აკ. წერეთელს არაფერი სარგებლობა არ მოუტანიათ ჩუქნს საღისისათვისა. ეს სიტყუები ჩუქნისგანთ ასხას ითხოვენ. ეჭვი არ არის, რომ მწერალი საღისისათვის დიდი რამ არის. კარგ მწერალს შეუძლიან საღისს სული ჩაუდგას, ფრთები გამოასხას, გაიტაცოს და მიიუქნოს მისი გენია მადლით საცხოვრებლად სიბრძნის ღირსებასთან. რასაკვირველია, კარგ მწერალს კარგი გამოხატე უნდა; მაგრამ ერთი კაცის გენია მთელი საღისის გენიაზედ მაღლა ვერ იდგება. მაშასადამე სტუიან ისინი რომელნიც ამბობენ, რომ დიდსა ნიჭიერსა მწერალს საღისი ვერ

ცაიკებსო. მწერალმა ოღონდგ, ხალხის ერთ გამოსატყობ თავისი
 მღელი ჭარება, — ხალხი ცაიკებს & კადეჯან შეისმის, ზრუდონი
 მრულ დიდი გამოქმნილი მწერალი იყო, მაგრამ იმის აზრებს ხალ-
 ხი ვარჯ იტება. შეიძლება კაცობრიობის ისტორიაში იმჯათი მ-
 კალითება ვიზოვით, რომ გენიოსი თავის ნიჭით ხალხსედ მღელა
 დგომილიყოს, როგორც მკელ. კალიელი, კანერნიკი & სხუა, მაგრამ
 ამისთანა გენიოსებს დუეინობით ვერ ვიზოვით ისტორიაში: ამ გვ-
 რნი მწერალნი დროებით წინ წარმოუძღვიან კაცობრიობას მის ცხო-
 ვრებას შესაცვლელად. ამ გვარი დიდი ღირსება & მნიშველღობა კ-
 რგი მწერლისა მე იმას მათეიტებს, რომ ჩუწნ გენიოსებს, რაც უწე-
 რით, ის რომ ხალხში იყოს გამზავლებული, ხარკებდობა იქმნებოდა
 რამე ხალხისათვის, აი მკალითებრ იღ. ჭკუკვამის მშენიერი «გუ-
 ხის ნამბობი & კანია ადამიანი» ხალხისათვის ცალკეე რომ იყოს და-
 ბეჭდილი & ხალხი ჭვიისუღობდეს, უეჭუწღია რომ რამე ხარკებ-
 ღობას სხამდა: იქნება მიმართულება & აზრი შეეცვლა, მაგრამ,
 ისინი რადგანც ურსალში არიან დაბეჭდილები, რომლის არსებობა
 ხალხმა სრულებით არ იცის, & თუნდ რომ იცოდეს ვერ იყიდის, —
 იმას ჭვიისუღობეს ისეც ცოტათ თუ მეტათ განათლებულნი, ამისა-
 თვის სრულებით ვერ გამოუხადევი ჩუწნ ხალხისათვის იღ. ჭკუკვამე
 თავის მწერლობით & ნიჭით. გამოსტყვ ეს თავისი თსუღობანი ც-
 ლკე წინებუთ & თუ ისინი «მოსწმინდეს ხალხს ტანჯვის ცრემლსა &
 წარუძღვებინა წინა ერსა;» მამის ვატყვით, რომ იმას ხარკებდობა
 მოუტანა ხალხს & დიდი «გენიოსი» ზოეტაც არის, ამას იმისათ-
 ვამბობ, რომ თუთონ სე ჭხნის ზოეტის მნიშვნელობას, თუთონ იმ-
 სიკე აზრით ზოეტი ცამ ტუბილ სმუბისათვისკი არ გამოგონანა, არამედ
 იმისათვის, რომ «ხალხისა მომედ იყოს ჭმუნვაში & სისარულში
 & წარუძღვებს წინა ერსა, რომ ტანჯვის ცრემლი მოგ-
 წმინდოს.» ეს შენი სიტყუბი უფ. იღ. ჭკუკვამე ძალსრულა? თორემ
 დამტყიცებ, რომ სხელი შთამომავლობა იმ ქუბის ღირსი არ არის,
 როგორათაც უფ. ღვიძელი აქებს.

ზოლოთ ამას გეტყვი, სემა ღვიძელი, რომ სხელ შთამომავლობას
 «კამეოვის გს ვსეღავ დასლართკია, სურვილი გუელს შენობიან; ის
 მარტო მისთვის მღერს, რომ იმღეროს.» ის ცარიელი სიტყუა
 არის გადქვეული, სეჰით არაფერი არ სხანს. ბეკრი კარგი რამ

მოსწონს, მაგრამ რაც მოსწონს იმას არ ახრულებს. ცარიელი მო-
წონება სიამ არ არის საქმე: ის არის, რაც მოგწონს, რასაც შიშით
ამბობ, იმას საქმიანად ახრულებდე. კაცობის არის & ქუდიც იმას
სურავს თავსედა, რომელიც განხორციელებს თავის სიტყვას. თორემ
ესა ჩუქნში ბეგრნი არიან ისეთი კაცები, რომ ჩქარჩქარა იმეორებენ
უკვდავი რუსთველის სიტყვებს: «ჭკობს სიტყვადგას სამარსსა სიკუ-
დილი სასელოვანი;» მაგრამ ამხრულებულიც არავინ არ არის. ამით
ამაში არ გაკამსედი, მაგრამ რადგან მასსივდა გურამისკლის შოკ-
ტის სიტყვებში, რომ რაგინდ კაცმან მადლოს ჭირი თავს არ დაიმა-
ლაგს, ამისათვის ვამუღავნებ.

მართალია, მძინველს ძრასკა თუთვი ავად მოუსდების,
მაგრამ ფარვა ხიავისა ქუჭუნასს არ მოუსდების.
წამხდენელთა & მბაძველთა კიდევ სხუც რამ წაუსდების
& ძრასკვე ჭხვოსს სამრასკეთა, ძრასკას კაცი მოუფრთხილებს.

ამას ვწეინობ, აგნი აგსა თუთ იქმენ & სხუცეი ძრასკენ,
ბამით ძორცხვიც გაურცხვინდების უხირცხვიდოს თუ არ არცხვენ,
ვინ დანჯფარავს მათს ნათესსა, თუთ უმიწოდ ქუამს ფარცხვენ,
& ქვე საწუთროს ქვიტვირსა სდგემს, ზე სამკვდროს ფიხსით ფარცხვენ.

Handwritten signature and text:
დამ. ჯანაშვილი

1865 წელს, 14 სექტემბერს.

Handwritten signature: ყაზბეგი

Large handwritten signature: ივ. ლ. ყაზბეგი

დ ა მ ა ტ ე ბ ი თ ნ ი . კ ა ნ ო ნ ნ ი .

13 ოკტომბრის 1864 წლის წესდებთადმი.

გლეხთათვის, გამოსულთა ემობითის დამოკიდებულებისაგან

ქუთაისის გუბერნიაში

1. ბატონური უფლება ქუთაისის გუბერნიის გლეხთა ზედა, დასახლებულთა საბატონოს მამულზედ, ანუ რომელინცა ჭსდგანან სიზნად სსკათა მებატონეთა ანუ უწყებათა, ესე იგი ხაზინისა, გინა ეპიკლეხიის მიწებზედ, ანუ ჭსცსოვრობენ ქალაქთა და სავაჭრო სოფელთა შინა მოისპობა სამარადისოდ.

2. გლეხთა ზედა, გამოსულთა ესრედ ემობითის დამოკიდებულებისაგან, განგრცვდებიან უმადლესად დამტკიცებულნი ტფილისის გუბერნიისათვის, 13ს ოკტომბერს 1864 წელსა, სჯულდებანი, ყოველთა იმა ნაწილთა შინა, რომელთაცა ზედა არა დაწესდებიან განსსკებანი ამა დამატებითთა კანონთა შინა, და რომელინცა არა ეწინააღმდეგებიან ჭსცსა მათსა.

შენიშვნა 1. ესე უმადლესად დამტკიცებულნი 13ს ოკტომბერს 1864 წელსა სჯულდებანი არიან: 1) დამატებითი კანონნი 19სის თებერვლის 1861 წელის წესდებთადმი გლეხთათვის, გამოსულთა ემობითის დამოკიდებულებისაგან ტფილისის გუბერნიაში; 2) ადგილობითი წესდება თუ როგორ უნდა დაბინავდნენ ანუ გაეწვიენ მამულითა გლეხნი, დასახლებულნი იქ საბატონო მიწებზედ, და 3) კანონნი დაწესებისათვის სოფლის საზოგადოებათა, იშათის სასოფლო მმართველობისა და გარდასახადთა სახელმწიფოთა და სასოფლოთა იმავე გუბერნიაში.

შენიშვნა 2. თუ როგორ უნდა გაეწიოს მდგომარეობა გლეხთა, დამოკიდებულთა შერთაგან ჩამომავლობით არაკეთილმობილთა,

დაიდებთან სკუთარნი კანონნი, ამა კანონების ბოლოს დამატებულნი.

3. კავკასიის ნამეტნიკს მიენდობა, აღსასრულებლად ამა დამატებითა, კანონთა მიჭსტყვ დაწკრილებით დარიგებანი, შუთანხმებულნი წესდებათათანა უმაღლესად დამტკიცებულთა 13-ს ოკტომბერს 1864 წელსა ტფილისის გუბერნიისათვის.

I. გლეხთათვის, რომელნიც არიან მებატონის ოჯახში მოსამსახურედ ანუ მოსელებად, და ავრეთვე რომელნიც სასლობენ ხიზნად სსვა მებატონის ანუ უწეების მიწასად.

4. წესდება 19-ის თებერვლის 1861 წლის დახინაგებისათვის შინამსახურთა, გამოსულთა ბატონუმობიდგან განვრცელდება ქუთაისის გუბერნიისში მოკვალაბეებსად, რომელნიც არიან რა მებატონესთან ოჯახში მსახურად ანუ სსჟა რამდე მოსელებად, არა აქვსთ არა ვითარი მიხენილი მიწა ანუ აქვან მარტო ესე ანუ სამოსასლო.

შენიშვნა. წესდება 19-ის თებერვლის 1861 წლის შინამსახურთათვის არა შეეხება იმ მოკვალაბეთა, რომელთაცა აქვსთ მიხენილი მიწა, და არცა იმ გლეხთა, რომელნიც თუმიცა იმსახურებთან მებატონესთან ოჯახში ანუ აქვსთ რამდე მოსელობა, მაგრამ ეკუთვნიან სასლობათა ანატონა, მსახურთა და გლეხთა; გლეხნი ესე, თანხმად მუნლისა 139 (შენიშვნა 1) ადგილობრთის ტფილისის გუბერნიისათვის წესდებისა, უნდა აასრულებდნენ თავანთ მოკვალაბათა ორის წლის განმავლობაში დღიდგან ამ დამატებით კანონთ დამტკიცებისა.

5. მოკვალაბანი იუულად გარდასასადის ძლევისა გამო, ორის წლის ვადის განმავლობაში, დაწესებულნი 19-ის თებერვლის 1861 წლის კანონებითა შინამსახურთათვის, განვრცელდებიან იმა გლეხთაცა ზედა რომელნიცა, დგანან რა ხიზნად მიწასა ზედა სსჟათა მებატონეთა ანუ უწეებთა (ესე იგი ხაზინისა გინა ეკვლეხისისა), ანუ რომელნიცა ჭსტსოვრებენ რა ქვალაქთა და სავაჭროთა სოფელთა შინა, ისდინ ეს-

ლაც ამ გვარ გარდასასდხა. გარდასასდხი, რომელსაც ეს გლეხები ისდინ ესდა, არ უნდა იყოს იმაზედ მომტკბული. რაც ამ კანონთ დამტკიცებამდინ იმათ უძღვევიათ. ეოველს შემთხვევაში, იულის გარდასასდხი არ უნდა აღმატებოდეს ოც ღ ათ მანეთს წელიწადში თუოოეულს მოხდილ მამაცნსედ.

II. მოზოებინათუხს გლეხთა-მიერ სკუთრებად მიჩენილისა მათდა მამულისა და მემწეობისათუხს ამამი მმართველობის მსრით.

6. მოზოებს გლეხთა-მიერ სკუთრებად მიჩენილისა მათს სსნიადგოს სარგებლობაში მამულისა, როგორათაც ერთიან, ესე იგი: ეხოთი ანუ სამოსსხლოთი, მალღარისა ღ დაბღარის ვენსებითა (მუსღნი ამ კანონებისა 31 ღ 32) ღ მინდვრის ანუ ვეღის მიწებითა, ატრეთვე ცალკე-ცალკე თუთოეულისა ამ ჩინილის მამულის სწილეებისა, მოსდება მხოლოდ მებატონის დათასსებით.

7. მებატონეს ნება აქვს მოწსთხოვოს გლეხთა, რომ იმათ მოიზოვოს მიჩენილი მათდა სსნიადგოს სარგებლობაში მამული; მაგრამ ამ გვარის მებატონის მოთხოვილებით უნდა მოიზოვოს მიჩენილი მამული მთელმა გლეხთ სსოგადობაში, ღ არა ცალკე-ცალკე კომლთა; ამასთანავე-გი გლეხნი არას შემთხვევაში არ იქნებან მოვალენი უიჭველად შესხიდონ ვენსები. როდესაც სკუთრად მოზოება სსმოსსღოსი ღ ვეღის მიწებისა წარმოწხდება მარტო მებატონის მოთხოვილებითა, მამინ გლეხთა, უკეთუ არ მოინდომეს ვენსების შესიადვა შეუძლიანთ დასტოვონ ვენსები იგი თავისთ სსნიადგო სარგებლობაში ღ აძლიონ მათთუხს დაწესებული გარდასასდხი. მაგრამ-კი, თუ მებატონე დათასსმდა, რათა სკლეხთა მალღარები შეიარღსენ ვეღის მიწებად, მამინ უნდა შესხიდულ იქმნენ ესე ვენსებდა.

8. როდესაც შესხიდვა მიჩენილის მამულისა მოსდება ნებითის ერთამანერთშია მოზოებითა, რომელიც-გი უნდა დამოწმდეს. მიროვის ზოსრედინის-მიერ, დასწრებითა გარეშესხენიდისინათა ვანთა, რიცსკით სსმადგან ექქადმდე, მამინ დაწება ოფისის ამ მამულისათუხს სრულებით დამოვიდებული იქმნება თუთ მომრიკე მსარეთან. ამავ

მორიგებით დადგინდებიან შირობანი, თუ რა წესით და რა ვადებში უნდა შემოტანილიქმნეს ფულადი.

9. როდესაც მანქანილის მამულის მოზოკება მოხდება მარტო მუხატონის მოთხოვნილებითა, მაშინ ფასი ამ მამულისათვის დაინიშნება შესაბამისად იმ ზომასა, რომლითაც მიეცემის მმართველობისაგან, ამავე მამულის გირობით, ფულის სესხი, წოდებული შესასყიდავ ფულად, ძალითა ამ კანონების მუსლთა 10—18.

10. მმართველობის შემწეობა მოზოკებისათვის გლეხთა მიერ ხავეთრებად მიხენილისა მათდა მამულისა განკურნებას მალღაროს ვენახს-ზედაცა (მუსლი 7); ამ შემთხვევაში მიწა, რომელსედაც გაშენებულია ეს ვენახები, შეირიცხება, დროსა შესასყიდავის ფულად დაინიშნისა, თანაწორ მალღად დირსების ანუ უმჯობეს მაწასთან (მუსლი 14).

11. შესასყიდავი ფულად, რომელიც მიეცემათ გლეხთა სესხად, მოზოკებისავე მათა მიერ მიხენილის მამულის გირობით, დაწესდება სხვა და სხვა წაირის ზომით, მიხედვით იმისა, თუ რას სხისთ აძლევენ გლეხნი მუხატონის შესახედრო მათგან, ამ მიხენილის მამულისათვის, გადასახადთა: ფულად, თუ მიწის მოხვედრით, გინა საქონლით და შინაურის კვლანამუშევრით რაჟმეთი (მუსლი 65, 69—75, 79).

12. როცა გლეხნი მიხენილის მამულისათვის შემოიტანენ გარდასახადთა, უსტაგის გრამოტის ძალით, ფულად, მაშინ საფუძველად დაწესებისათვის შესასყიდავის ფულის სესხის რაოდენობისა მიიღების ერთი წლის ფულის გარდასახადი, იმ გრამოტით დაინიშნული; ეს წლის გარდასახადი მიიქცევის, ექვსის შრომისაგან ანუ სარგებლის ანგარიშით, კაზიტაღად ანუ თავსად, ესე იგი განმარტებებს თექვსმეტს და ორს მესამედჯერ. შემდგარი ამა საფუძველით კაზიტაღად ანუ თავნი თერთი შეადგენს შესასყიდავის ფულის ზომას, თუ ეს თავნი თერთი არ აღემატება იმ გადაჭრილთ მიხთა ზომათა, რომელნიც დაწესებულია ირის ქვემოდ მუსლთა შინა 13, 14 და 17.

13. თუ იმ თავნი თერთიდან, რომელიც 12-ის მუსლის ძალით ირის ნახანგარიშევი, შესვდა თერთი ქვეყანს (*) კვლის მაწისას (მუსლი 22) თერთმეტ მანკოსედა და სუთა მურსედაქეტი, მაშინ სახესხებელი ფულად,

(*) ადგილობრითი მიწის ზომა — ქვეყანა ყოველს კანონებით, მიიღება ცხრას კადრატის საყენად.

ანგარიშით თუთოს ველის მიწის ქცევასთან, ამზომასევე შეკითხვარ წავს.

14. უმეტეს ნაყოფიერ ადგილებში, სადაც ერთ ქცევა მიწასევე მოდის სამუქალი მოსავალი არა უძტირეს ოც ჯ ათის ფუთის სორბლისა ანუ ღომისა, გინა ორმოცის ფუთის სიმინდისა, ატრეთვე სადაც მოდის ბანბა გინა სხვა კაი ფასის მოსავალი, ანუ სადაც გაშენებულია მადლარი ვენახი (მუხლი 7), ზომა შესასყიდავის ფულის სესხისა ყოველ ამ ვკარ მიწის ქცევაზე დაიდება, შემთხვევასა შინა წინამავალ მუხლში დაწესებულსა, ოც ჯ ორი მანეთი ჯ ათი შაური.

შენიშვნა. კავკასიის ნამესტნიკს მიენდობა მოაუკანინოს ტყე-მარიტ ცნობაში, თუ რომელი ადგილები ოთხს ქუთაისის გუბერნიის უკუდებში, სადაც იყოფებიან მებატონის მიწებზე დასასლე-ბულნი გლეხნი. უნდა შერიცხულ იქნენ მალაღ ღირსების ანუ უძკობეს მიწების ანგარიშში ნაყოფიერებისა გაწო. მიწების შერიცხვის დროს საუძკობესოდ მიიღება ატრეთვე ერთობ უურადლებში, თუ რომ საცა მალაღი ფასები ამკვს მიწასა, როდესაც ვაჭრობა ანუ სხვა ალებამიცემა ჯ ხალხის სისშირე აღმოუჩენენ გლეხების ჭირნასულს კარგ ბასარს ჯ ალებინებენ კიდევ მუშაკობით კარგ დღიურ ფასს.

15. როცა გარდასახადს მიხენილის მამულისათვის აძლევენ გლეხები, უსტაჟის გრამოტის ძალით: სამოსახლოთს — ფულად, სოლო ველის მიწებისათვის — მიწის მოსავლით, მაშინ სესხად მინაცემის შესასყიდავის ფულის ნაწილი, რომელიც შესკდება სამოსახლოთს, იანგარიშება, თანახმად 12-ს მუხლისა, თანად შეეჩებოთა წლიურის გარდასახადისა; გარნა დანარჩენი სასესებელის ფულის ნაწილი ველის მიწისათვის შესასკდარი დაწესდება ანგარიშით თუთო ქცევაზე, შეიდი მანეთი ჯ ათი შაური, — სოლო ადგილთა შინა წინა მუხლში მოხსენებულთა — თხუთმეტი მანეთი.

16. ზომა სესხად მინაცემის შესასყიდავის ფულისა კომლზედ აზრას დროს არ შეიძლება იფოს მეტი, 13 ჯ 14 მუხლში დაწესებულს შემთხვევაში, სამას ორმოც ჯ ათ მანეთზედ, სოლო 15 მუხლში დაწესებულს შემთხვევაში — ორას ორმოც ჯ ათ მანეთზედ.

17. რაჭას უკუდის მთიან მამულეში (მუხლი 59, შენიშვნა), ზომა სესხად მინაცემის შესასყიდავის თეთრისა, იმ შემთხვევაში, რომელიც ნახვევებია 12 მუხლში, დაწესდება, ანგარიშით თუთო ქცევაზე:

სამოსალომისთვის ორმოც ღ ათი მანეთი, კვლის მიწისათვის — ათი მანეთი ღ სათიბისათვისაც — სუთი მანეთი; მაგრამ სრული სასესებელი თეთრი არ უნდა აღემატებოდეს ორას ორმოც ღ ათს მანეთს თუთიყუღს კომდისად, რომელსაცა აქვს მიხენილი სარკებლობად არა მარტო სამოსასლო, არამედ კვლის მიწაცა.

18. ადგილთა შინა წინა მუსლიმი აღნიშნულთა, რომელსაც კვლენი მიხენილის მამულისათვის აღეკვეს გარდასასადათა, უსტაგინის გრამოტიის ძალით, საქონლით ანუ შინაურის კვლასამუშაურით, ზომა სესხად მისაცემის თეთრისა დაწესდება, ანგარიშით თუთლს ქვეყნად: სამოსასლომისთვის ორმოც ღ ათი მანეთი, კვლის მიწისათვის — შვიდი მანეთი, სოლო სათიბისათვის — ხაძი მანეთი; მაგრამ ერთიან სასესებელი ფული არას დრს არ უნდა აღემატებოდეს ან ორმოც მანეთს თუთიყუღს კომდისად, რომელსაცა აქვს მიხენილი სარკებლობად არა მარტო სამოსასლო, არამედ კვლის მიწაცა,

III. დაწესებვისათვის სოფლის საზოგადოებათა, მათის სასოფლო მმართველობისა და გარდასასადათა საკვლამწიფოთა და სასოფლოთა, აგრეთვე ადგილობრითა სავსესო საქმეთათვის სასამართლოთა.

19. კანონნი, რომელნიცა შეცუღარან წესდებათა შინა 13 ოკტომბრის 1864 წლისა დასაწესებლად სოფლის საზოგადოებათა, მათის სასოფლო მმართველობისა ღ გარდასასადათა საკვლამწიფოთა ღ სასოფლოთა ტფილისის გუბერნიისაში, აგრეთვე ადგილობრითა სავსესო საქმეთათვის სასამართლოთა იმავე გუბერნიისაში, განკურთხების ქუთაისის გუბერნიისა ზედანა იმ ცვლილებაებითა, რომელსაც დაინახავს საჭიროდ კავკასიის სამეცტნიკი.

IV. აუ როგორ უნდა გაეწევენ მამულებითა გლეხნი, მებატონის მიწებზედ დასახლებულნი.

ა. მიხენა გლეხთადმი მიწისა ღ სესვა მამულებისა.

20. უჭირველსაყოფელად გლეხთა ღ სატანათ მათ მიერ მოვა-

ლეობათა მმართველობის ღ მუბატონის წინაშე, მიენდობათ გლეხთა ნიადგასარგებლობად. საიუჟჟელთა ზედა ამ კანონთა შინა გამოცხადებულთ, ვეროჟანი ადგილობითის მისედევისაჟებრ მამული, რომლისათჳსც გლეხნი მისცემენ დაწესებულთა გარდასხადთა.

21. თუ როდენი უნდა მიხენილ ექმნათ გლეხთა მიწა ღ სხვა მამულები ნიადგასარგებლობად. ეუდაწესდება უფრო უმეტეს კეთილნებათის მუბატონეთ ღ გლეხთ შორის თანსმობითა, როდესაცეი კეთილნებათი თანსმობა არ შეესდგება, მაშინ მიხენა გლეხთადმი მიწისა ნიადგასარგებლობად უნდა მოხდეს საიუჟჟელთა ზედა შემდგომთა მუხლთა შინა თქმულთა.

22. ყოველს სოფელში გლეხთ დეტოკებათ ნიადგასარგებლობად: იმათი სამოსხლოება, კენსები: დახლარი (მარხ, ხარდანზედ გაშენებული) ღ მდღლარი (მდღლა, სესედ გაშენებული), აგრეთჳე კელის მიწები (ხსნაჟსათიჳნი ღ სათიბი), რომელეთაჳც თუთოჟულ კომღს ამ კანონების დამტკიცებამდინ უხარგებლათ. მაგრამ ამ შემთსკვეში კელის მიწებისათჳს დაიდუბიან სხვა ზირობები, ქვემოდ, 24 ღ 25 მუხლში განცხადებულნი.

შენიშნა. იმ მიწებისა ნაწილისა როგორც კელისა, აგრეთჳე სამოსხლოს ღ კენსებისა, რომელიც დეტოკებათ გლეხთა ნიადგასარგებლობაში, ხსელად ეთქმევა გლეხთადმი მიხენილი მამული.

23. თუ რომ გლეხთა, გარდა მიხენილისა მათდა ხანიადგოდ (სამკვიდროდ) მიწისა, უხნავთ, უთიბავთ ღ შემუშავებიათ სნატონო (ხანსო) კელის, ესე იგი ხსნავი ღ სათიბი ადგილები ღ კენსები, რომელიც მუბატონეს უძლევათ მათოჳს დროებით მოხველის ნაწილის გამოართმევით ანუ სხუა რაღის ქირით, მაშინ ამ გვარი ადგილები ღ კენსები არ შემოვლენ გლეხთადმი მინაწინის მამულების ანგარიშიში.

24. თუ რომ შემდგომ დეტოკებისა, თანსმად 22 მუხლისა, გლეხთა ხარგებლობაში ხსნავის ღ სათიბის ადგილებისა, აღმოჳსნდა, რომ მუბატონეს რჩება ხსკვარსედ ნაკლები მთლად კუთვნილი მისდა იმ სოფელში, ხდაც ხსლობენ გლეხნი, ხსნაჟსათიბი ადგილები, მეოთჳი როგორათაც გლეხთ ხარგებლობაში, აგრეთჳე ხაკუთარს მუბატონის განგარეულებიში, ზედ დართვიათ მათოჳდ გლეხების მდღლარებისაჳც. შერიცხულისა ძლითა მუხლთა 34 ღ 35 კელის მი-

წების ანგარიშში, მაშინ მუხატონის აქვს უფლება დაუდოს თავის საკუთარ განკარგულებაში ნახევარი მთელს ამ გვირის მიწებისა, ესე იგი ხასხაკსათობისა, აგრეთვე გლეხების მალაურებისაც ველის მიწებად შერიცხულისა, სოციაური ზარანუებითა, რომელნიც 40-ს მუსლი დაწესებულნი არიან.

25. მუხატონე არა რომელ შემოსევაში არ არის მოვალე დაუტეოს ხანადგო ხასხაკად ერთს კომლს გლეხს ველის მაწა უმეტეს იმ უმალესის წომისა, რომელიც დაწესდება კომდეურად მახანად, უმალესი ესე წომა კომდეურად მახანის ველის მაწისა დაწესდება თორმეტი ქვევა.

26. თუ რომ ერთის კომლს გლეხს სმარებაში ერთიან ველის მიწები (მუსლი 24) აღმოჩნდებოდნენ უმეტეს უმალესის წომისა, წინა მუსლით დაწესებულისა, მაშინ მუხატონის აქვს უფლება მოუკლდოს რაც მეტი აქვს გლეხს ღ მიაქვას თავის საკუთარ განკარგულებაში. თუ მუხატონემ მოინდომა, რომ ეს მომეტებული ნაწილიც დაუკდოს გლეხს სარგებლობაში, მაშინ ამ გვირის სარგებლობის ზირობები დაიდებიან ორთავ მუხატონისა ღ გლეხისა კეთილნების თანხმობით.

1) რა შეადგენს მახან ველის მაწის.

27. ტყეები არსად არ შეიტანებიან გლეხთადმი მახანის მამულში, მაგრამ მცირე ტყის ნაკვეთები (ხასარდნე ანუ ხასარე) რომელიც აქამოდვე ქონით ნიადგო სარგებლობაში არა მთელს გლეხთ სსოვადობებს, არამედ ცალკე-ცალკე თუთოეულთ კომლთ, დარჩებიან იმათვე სარგებლობაში, მახანის მთდა მამულების რიცხვში.

შენიშნა. მაწა, ხადაც აქვს გლეხთ ისლი, შეიტყნება აგრეთვე მახანის გლეხთადმი ველის მაწის რიცხვში.

(განგრძელება შემდგომ ნომერში იქნება.)

რედაქციისაკან.

ახსტონ კოლსიდელო, ჩუქნის სიტყვიერების ერთგულთა თანა-
მშრომელი! წასრულის თვის ცისკარში დაბუკდვით თქუქნი ყოვლად
ჩინებული ლექსი. შესასებ ვლადიმერ მღუდლისა ზბოლოს ფურცელზედ
მოვისხსნიეთ რა სკანსედაც იყო ეს ლექსი, თქუქნისით შეთხზული.
ზოგი ერთნი ზიარნი, რომელთაც მასწონებიათ ის ჩინებული ლექსი, ი,
ითხვან თქუქნისკანვე იმ ლექსის განმარტებას — რედაქცია თავის მს-
რევ უმორჩილესათ ვთხოვთ, მიიღოთ შრომა ზ თქუქნის მშენიერების
კვლით განაშენოდ ჩუქნი ყურნალი ამ სკანსედ. —

— უნატოვცემულსო კვარტარისა დონდაროვისა! თქუქნისით წარმო-
გზავნილი რედაქციაში მოთხრობა ფრანცუზულითგან კარვის ზ გას-
გონის ერთ ნათარგმნი, მივიღეთ; ამ მოთხრობას დაბუკდვით დიდისის
მადლობით მოთხრობის ნაწილში თავის დროზედ ზ უმორჩილესად ვთ-
ხოვთ, არ მოკვლოთ რედაქციას თქუქნი თანმშრომლობა, რომელიცა
იქნება სამატალითო დედათა შორის.

— ერთს ალავს ყური მღვკართ, ცისკარში რა დანაბუკდია რომა-
ნის მარონ დელორმის აღსარება, რომელიცა რევენის ზნეობისასა,
ცუდის მატალითის ჩუქნისებიათ. ზმასედ რედაქცია მოსხსენებს იმ
შირთ, რომ ამ აზრით დედათა სცდებან. ზერ ერთი ეს, რომ აზრის
თხზულებაზედ ჩუქნის აზრის წარმოთქმა არ შეიძლება, მინამ ბოლო-
ლომდინ არ წავიკითხავთ. შესავლის წავიკითხეთ, ვერ გაიკება ღირსებებს
კერა რომლის თხზულებისა; — აი, რა ღირსება აქვს ამ რომისს: უ-
მანკო ზ წრთელი ქალი გამოდის ქვეყანაში, იმ ქვეყანაში, სადაცა ახს-
ვევან გარს ზნეობა წამსდარნი საღისნი; — ბორბტება ისე გაცნოვკ-
ლებულია, რომ იმ დროს საფრანგეთის მინისტრებითგან დაწყობიდელო
თუთ უკანასკნელ მოხელემდინ ყოველს სიმართლეს ივიწყებენ ერთისის
ქალის გულისათვის; ზ ეს უმანკო ქალი ისე გაიტაცეს, რომ შეიქნაქნა
თუთქმის ხაქვეურ ქალად; მეორე უზირველესი აზრი, — აზრი ზემსმ-
რიტი, — ქალი, რომელიცა ივიწყებს ყოველს ზატოისებს, მიზდეკვეკს
ქვეყნის დიდებს, ზ ამ დიდებისათვის მიეცემა მეტის-მეტს გარყვნი-
ლებას; ბოლოს რა მდგომარეობაში ვარდება ზ განსება როგორა-
რას ხვის. ეს არის სკადრი ყოველის გარყვნილის ქალისა. — ცოდვა : არ
არის, ამითანა აზრების მექანე რომანზედ კანმა სიტუდე თქვას. — —
უნდა დარწმუნდენ მკითხველები, რომ რასაცაი რასტეს ზბუკდ-
რედაქცია, — არის ჩუქნის საღისის ზნეობის განმარტავი. . -

ტომში.

თ. რეკ. შად. ურთისაჲვი.

თელავში.

თ. სპარდონ ჭკუჭკაბე.

50

კნ. ძარიამ ვლავაძისა.

თ. მისიელ ანდრონიკოვი-

გუთაისში.

გენ. ღუბ. კანტელიანი,

კნ. ზელავია წერეთელისა.

ვლადიკავკასში.

ჭანისონო ქავთარაძე.

პიატიგორსკში.

თ. ფაქარია ჭკუჭკაბე.

ხ. ასალმესში.

56 წაღვ წინამძღვაროვი.

სსჭა და სსჭა ანბავი: ...

- 1. — დამატებითი კაკონნი ქუთაისის გუბერნიისათჳს.
- 2. — რედაქციისგან, — რედაქციისა.

გონა

1 3 6 6 წლის

«ცისკრის» დაბარება შეიძლება ამ სახით:

ტფილისში, ადგილობრივ გა- უბნაჲნელად 6 მან დამატებით.	სსჭა ქვეუბნებში გაგზავნიით, და- უმატებელივ 7 მან. დამატებით.
7 მან.	8 მან.

რედაქცია იშუოთება კუეიას, საკუთარს კერსელიძის სახლებში.
ქ. ტფილისს.

გისაც უურნალი დააკლდეს და თავის დროსედ არ მიერთოს, უ-
მონრილესად ითხოვს რედაქცია. მაშინვე აცნობოს ამ ადრესით:

«ცისკრის» რედაქციაში ტფილისს.